

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM BİRİNCİ KADEME SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ
COĞRAFYA ÜNİTELERİNİN İŞLENİŞİNDE LABORATUVAR VE GÖRSEL-
İŞİTSEL MATERYAL KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN NİTELİKSEL
GELİŞİMİNE ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Danışman

Prof. Dr. Akif AKKUŞ

110637

Hazırlayan

Ali MEYDAN

T110637

KONYA - 2001

ÖZET

Günümüzde çağdaş eğitim anlayışının bir gereği olarak eğitim materyalleri, eğitim programlarının vazgeçilmez bir ögesi durumundadır. Fakat bu güne kadar konu ile ilgili yapılan araştırmalar eğitim materyallerine ilişkin problemlerin genel eğitim problemleri arasındaki yerini koruduğunu göstermektedir.

Eğitim materyallerinin öğretim sürecinde üstlendiği işlev, eğitim amaçlarına en üst düzeyde ulaşmayı sağlamak, öğretim etkinliğini artırmak ve niteliği yükseltmektir.

“İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretimi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Laboratuvar ve Görsel-İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmamızla ilköğretim okullarında Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan materyaller incelenmiştir.

Araştırmamızın amacı Sosyal Bilgiler dersinin işlenişinde materyal kullanımının öğrencilerin öğrenmesine katkısı ve niteliksel gelişimine olan etkisini incelemek ve değerlendirmektir.

Bu amaçla örneklem olarak seçilen okullardaki tespit edilen farklı sınıflarda, farklı tekniklerle işlenen dersler takip edilmiş ve derslerde materyal kullanımının önemi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın sonuçlarını kısaca şöyle özetlemek mümkündür:

1-İlköğretim okullarında öğretmenlerin kullanmaları için yeteri kadar araç-gereç bulunmaktadır fakat öğretmenler bu araç-gereçlerden çeşitli sebeplerden dolayı yeteri kadar faydalanamamaktadır.

2-Derslerde araç gereç kullanımı öğrencinin derse daha iyi motive olmasını sağlamakta ve öğrenciyi etkinliğe sevk etmekte etkilidir.

3-Araç gereç kullanılarak işlenen bir ders araç gereç kullanılmadan işlenen bir derse göre daha verimli geçmektedir. Bu da öğrencilerin gelişimleri üzerinde etkilidir.

ABSTRACT

Today teaching materials are, as a requirement for modern understanding of teaching, are an indispensable element of teaching programs. But the researches that have been done so far illustrate that the problems related to the teaching materials still keep their position among the general problems of education.

The function that the teaching materials undertake during the teaching process is to provide with achieving the goals of education at the highest degree, and to increase the effectiveness of teaching and quality.

During our study titled "Evaluation of the effect of the Usage of laboratories and audio- visual materials, in teaching first stage primary education teaching social science geography units, on the students' development in quality" the material used in teaching social science in primary schools have been examined .

The study aims at examining and evaluating the contribution of using materials in social science courses to the students' learning and its effect on their development in quality.

Accordingly, the lessons taught by using various techniques in the different classes determined in the schools chosen as an exemplification were observed and the importance of using materials in the lessons was tried to be highlighted.

It is possible to summarize the results of this study as follows:

1-Enough materials are present for the teachers to use in primary schools; however, the teachers can't make enough use of these materials due to some reasons.

2-Using materials during the lessons provides with the student better motivating to the course and is effective in directing the student to effectiveness.

3-A lesson taught by making use of materials is more productive than the one which no material is used. And this is effective on the students' development.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Sosyal Bilgiler Öğretimi	Social Studies Teaching
Sosyal Bilgiler Programı	Social Studies Program
İlköğretim	Primary Education
Eğitim teknolojisi	Teaching Material
Eğitimde Nitelik	Quality in Education



ÖNSÖZ

Türk Milli Eğitim Sisteminde yer alan örgün eğitim kurumlarından biri olan ilköğretim okullarında uygulanan eğitimin verimli olup olmamasında bir çok etmen rol oynamaktadır. Bu etmenlerden biri de hiç şüphesiz derslerde kullanılan araç gereçlerdir.

Sosyal Bilgiler dersi coğrafya üniteleri içeriği bakımından araç gereçlerden çok fazla miktarda yararlanmayı gerektirir. Kullanılacak olan bu araç-gereçler taşıdığı özellikler ve yüklendiği işlevlerle, eğitimin verimliliği ve niteliği ile yakından ilgilidir. Bu araçlardan gereği gibi yararlanmanın ilk şartı ise bu araç gereçlere yeterli sayıda ve nitelikte sahip olmaktır.

“İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretimi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Laboratuvar ve Görsel-İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi” adını verdiğimiz bu çalışmamızla ilköğretim okullarında derslerin işlenişinde özellikle Sosyal Bilgiler dersi coğrafya ünitelerinde araç gereç kullanımının önemi ve öğrencilerin niteliksel gelişimine etkisini değerlendirmeye çalıştık.

Araştırma konusunun seçiminden başlayarak, araştırmamın her aşamasında yakın ilgi, yardım ve desteğini gördüğüm tez danışmanım Prof. Dr. Akif AKKUŞ'a teşekkürü bir borç bilirim. Tez çalışmam ve diğer çalışmaların sırasında gösterdikleri yardımlarından ve yakın ilgilerinden dolayı Yrd. Doç. Dr. Hasan YILMAZ ve Yrd. Doç. Dr. Adnan PINAR'a şükranlarımı sunarım. Ayrıca mesai arkadaşlarıma ve değerli hocalarıma da teşekkürler.

Ali MEYDAN

KONYA 2001

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ANAHTAR SÖZCÜKLER	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÖNSÖZ	v

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
I.PROBLEM	2
Alt Problemler	3
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi	4
Varsayımlar	4
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
Tanımlar	5
İlgili Araştırmalar	6
II.YÖNTEM	10
Araştırmanın Deseni	10
Araştırmanın Alanı	10
Verilerin Toplanması	10
Verilerin Analizi	11

BÖLÜM II

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

A.SOSYAL BİLGİLER	12
1.Sosyal Bilimlerin Tanımı	12
2.Sosyal Bilgilerin Tanımı	12
3.Sosyal Bilgiler Dersinin Kapsamı	12
4.Sosyal Bilgiler Programı	13
5.Sosyal Bilgiler Dersinde Değerlendirme	14
B.SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖĞRETİM ARAÇ VE GEREÇLERİ (MATERYALLERİ)	15
1.ÖĞRETİM ARAÇ VE GEREÇLERİ (MATERYALLERİ)	15
a)Araç ve gereç kavramı	15
b)Araç ve gereçlerin öğretim değeri	16
c)Araç-gereç türleri	17
d)Araç-Gereçlerin Yararları	17
e)Araç-Gereçlerin Sınırlılıkları	17
f)Okulda Çalışma Araçları ve Bunların Kullanımları	17
2.ÜLKEMİZDE EĞİTİM ARAÇLARININ TARİHİ GELİŞİMİ	18
3.TEKNOLOJİ EĞİTİM İLİŞKİSİ	19
4.EĞİTİMDE ARAÇ KULLANMANIN GENEL İLKELERİ	20
5.EĞİTİMDE ARAÇ KULLANMANIN ÖNEMİ	22
6.EĞİTİM ARAÇLARININ SINIFLANDIRILMASI	25
7.EĞİTİMDE KULLANILAN ARAÇLARDA ARANAN ÖZELLİKLER	26
7.1.Amaca Uygun Olmalı	26

7.2.İlgi Çekici Olmalı	27
7.3.Öğrencilerin Düzeylerine Uygun Olmalı (Kullanışlılık)	27
7.4.Doğru Bilgi Verici Olma	27
7.5.Ekonomik Olmalı	28
8.DERSLERDE ARAÇ KULLANIRKEN UYULMASI	
GEREKEN BASAMAKLAR	28
9.EĞİTİMDE ARAÇ-GEREÇ KULLANMANIN SAĞLADIĞI	
YARARLAR.....	30
10.ÖĞRETMENİN EĞİTİM TEKNOLOJİSİ AÇISINDAN	
GÖREVLERİ	30
11.EĞİTİM ORTAMLARI VE ÇEVRE DÜZENLENMESİ	31
11.1.Okul Binası	32
11.2.Sınıflar	32
11.3.İşlikler	33
11.4.Kitaplık	34
11.5.Uygulama Bahçesi	34
11.6.Çevre.....	34
12.LABORATUVAR ÇALIŞMA TEKNİĞİ.....	34
12.1.Planlanması	35
12.2.Uygulanışı.....	35
12.3.Üstün Yönleri	36
12.4.Eksik Yönleri.....	36
12.5.Deney	36
C.SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANILAN ARAÇ-	
GEREÇLERİN SINIFLANDIRILMASI	37
1.BASILI EĞİTİM ARAÇLARI	37
1.1.Ders Kitapları ve diğer yayınlar.....	37
1.1.1.Ders kitabı	38
1.1.1.a.Öğretimde ders kitabının yeri.....	38
1.1.1.b.İyi Bir Ders Kitabının Özellikleri	39
1.1.2.Yardımcı Kitaplar.....	40
1.1.3.Diğer Kitaplar.....	41
1.1.4.Sözlük, Ansiklopedi, Dergi ve Gazeteler	41
1.1.5.Ders Kitabı Kullanmanın Amacı.....	42
2.GÖRSEL ARAÇLAR	42
2.1.Yazı Tahtası	42
2.2.Bülten Tahtası.....	44
2.3.Manyetik Tahtalar.....	45
2.4.Dosya Tahta (Philip Chart)	45
2.5.Kumaş Kaplı Tahta (Flanelograf)	46
2.6.Döner Levha (Büyük Levha)	46
2.7.Pano	47
2.8.Poster	47
2.9.Grafikler ve Şekiller	47
2.10.Tarih Şeridi	48
2.11.Mevsim Diyagramı	49
2.12.Duvar Resimleri.....	49
2.13.Resimler.....	50
2.14.Model ve Numuneler	51

2.15.Haritalar	52
2.16.Küre	54
2.17.Diyaram	54
2.18.Üç Boyutlu Modeller, Maketler	55
2.19.Kum Masası	55
2.20.Tuz Haritası (Tuz Hamuru)	55
2.21.Sergiler	56
2.22.Karikatürler.....	57
2.23.Yeryüzü Şekilleri	57
2.24.Diğer Araç-Gereçler	58
3.GÖRSEL-İŞİTSEL ARAÇLAR.....	58
3.1.PROJEKSİYONSUZ GÖRSEL-İŞİTSEL ARAÇLAR.....	58
3.1.1.Eğitsel Gezi	58
3.1.2.Dramatizasyon.....	59
3.1.3.Gösteriler (Demonstrasyonlar)	62
3.1.4.Ders Gezileri	63
3.2.PROJEKSİYONLU GÖRME - İŞİTME ARAÇLARI.....	63
3.2.1.Hareketsiz Projeksiyon Araçları.....	63
3.2.1.1.Slaytlar ve film şeritleri	63
3.2.1.2.Tepegöz.....	65
3.3.Hareketli Projeksiyon Araçları	67
3.3.1.Film Makineleri.....	67
3.3.2.Video	69
3.3.3.Televizyon.....	72
3.3.4.Filmler	75
3.3.5.CD	75
4.İŞİTSEL ARAÇLAR	76
4.1.Radyo, Teyp, Plak ve Ses Bantları.....	76
5.YENİ GELİŞTİRİLEN EĞİTİM ARAÇLARI.....	78
5.1.Bilgisayarlı Tepegöz (Data Show).....	79
5.2.Fotokopili Tepegöz.....	80
5.3.Video Projektör.....	80
5.4.İnteraktif Video (Etkileşimli Video Sistemleri)	80
5.5.Nokta Gösterici (Lazer Pointer).....	81
6.BİLGİSAYAR DESTEKLİ EĞİTİM	82
6.1.Bilgisayar yazılımları.....	83
6.2.BDE'nin Sağladığı Önemli Yararlar.....	84
6.3.BDE'nin Sınırlılıkları	85
7.İNTERNET VE EĞİTİM	87
7.1.İnternet nedir?.....	88
7.2.İnternet İle Eğitim Uygulamaları	88
7.3.İnternetin eğitim yönünden yararları	89
8.EĞİTİMDE NİTELİK	90

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

1.KONTROL GRUBUNUN (GELENEKSEL YÖNTEM) ÖNTEST-SON TEST KARŞILAŞTIRILMASI	92
2.DENEY GRUBUNUN (MODERN YÖNTEM) ÖNTEST-SON	

TEST KARŞILAŞTIRILMASI	92
3.KONTROL VE DENEY GRUBU ÖN-TEST SONUÇLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	94
4.KONTROL VE DENEY GRUBU SON TEST SONUÇLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	95

BÖLÜM IV SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç	98
Öneriler	99

KAYNAKÇA	102
----------------	-----

EKLER	106
Ek 1: Deney ve Kontrol Gruplarına Uygulanan Başarı Testi Soruları	106
Ek 2: Kontrol ve Deney Grubundaki Öğrencilerin Ön testte ve Son Testte Aldıkları Puanlar	108
Ek 3: Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları	109
Ek 4: Sosyal Bilgiler Programının Uygulanmasıyla İlgili Açıklamalar	112
Ek 5: Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişi ile İlgili Genel Açıklamalar	117
Ek 6: İlköğretim Mihver Derslerde Coğrafya Üniteleri	122

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Kontrol Grubunun (Geleneksel Yöntem) Öntest-Son Test Karşılaştırılması	92
Tablo 2: Deney Grubunun (Modern Yöntem) Öntest-Son Test Karşılaştırılması	93
Tablo 3: Kontrol ve Deney Grubu Öntest Sonuçlarının Karşılaştırılması ...	94
Tablo 4: Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Frekans Dağılımı.....	95
Tablo 5: Kontrol ve Deney Grubu Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması	97
Tablo 6: Deney ve Kontrol Grubu Son Test Frekans Dağılımı	98

BÖLÜM I

GİRİŞ

Sosyal Bilgiler, ilköğretim okullarında coğrafya, tarih, vatandaşlık bilgisi konularını içine alan oldukça kapsamlı bir derstir. Sosyal Bilgiler genel olarak geçmişte ve günümüzde, çocuğun en yakın çevresinden başlayarak zamanla evrene kadar yayılan ilişkileri anlamasına yardım eden ve bireyin içinde bulunduğu çevrenin sosyal gelişimi üzerinde duran bir konu olarak tanımlanabilir.

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin geçmişi ile geleceği arasında köprü kurmasını sağlayan, milliyetçilik ve vatandaşlık şuurunu veren, kişiyi topluma bağlayan, insan münasebetlerini düzenleyen bir derstir. Eğitimciler bu dersin amacını, bireyin iyi bir vatandaş olarak yetişmesi şeklinde ifade ederler.

Sosyal Bilgiler konularını bu açıdan düşündüğümüzde, Sosyal Bilgiler derslerinde kullanacağımız materyal de oldukça zengin olmalıdır. Milletimiz oldukça köklü bir tarihe sahiptir. Üzerinde yaşadığımız kutsal toprak, tarihte çeşitli uygarlıklara beşiklik etmiştir. Bugün en küçük köyümüz bile bu kalıntılardan bir şeyler saklamaktadır.

Şehirde olsun, köyde olsun her öğretmen görsel ve işitsel eğitim materyallerini çok yerde bulabilir ve kullanabilir. Yeter ki derslerdeki materyal kullanımının gereğine inansın. Görme ve işitme yolu ile eğitim materyali, fikir ve kavramların geliştirilmesinde öğrencilerin davranışlarının düzenlenmesinde, ilgilerinin uyandırılmasında, takdir duygularının gelişiminde önemli rol oynar. Ayrıca bu materyaller, birçok ünitenin işlenişinde öğrencilerin görme, işitme ve dokunma duyularına hitap ederek, onların eleştirel düşünceye sahip olmalarını sağlar. Ünite ile yapılacak sınıf tartışmalarına zemin hazırlar.

Çağdaş eğitimin bir gereği olan eğitim araçları, çağdaş eğitimin çok önemli bir ögesi olarak ele alınmakta ve eğitimde verimliliği yükselten bir etken olarak benimsenmektedir.

Eğitimde kullanılan araç ve gereçlerin öğrencinin öğrenmesini olumlu yönde etkilediği kabul edilmektedir. Yine öğrenme öğretme süreçlerinde uygun

araçlar seçilerek yerinde ve gerektiği gibi kullanıldığında öğrencinin gerçeklere ilişkin bilgi edinme miktarını arttırmakta ve öğrenmeyi pekiştirmektedir.

Öğrenme işlemine katılan duyu organlarının sayısı ne kadar fazla ise öğrenme o kadar iyi, unutma o kadar yavaş olur. Hangi yaşta olursa olsun bir konu alanında yeni şeylerin öğretilmesine somut mesajlarla başlanıp öğrenenin ilerlemesine paralel olarak yavaş yavaş soyutlaştırılan mesajlarla devam edilirse, öğrenme daha iyi unutma daha güç olur (Çilenti, 1988. 35).

Bu araştırmada öncelikle ilgili Tebliğler Dergilerinin, ders kitaplarının, konuyla ilgili dokümanların literatür taraması yapılacaktır. Daha sonra, Sosyal Bilgiler dersi programı incelenerek bu ders içerisinde işlenen coğrafya üniteleri tespit edilecek, bu ünitelerde kullanılan materyaller incelenecek ve örneklem olarak seçilen ilköğretim okullarından iki 4. sınıf seçilerek hazırlanan başarı testi örneklem olarak seçilen bu sınıflara ön test olarak uygulanacaktır. Ders her iki sınıfa da farklı farklı işlenecektir. Bir sınıfta ders işlenirken mümkün olduğu kadar çok araç-gereç kullanılacak, diğer sınıfta ise anlatım yöntemi ile ders işlenecek ve aradan bir hafta geçtikten sonra ön test olarak verilen başarı testi yeniden uygulanacaktır. Uygulanan teste verilen cevaplara göre sonuçlar değerlendirilmeye çalışılacaktır.

I.PROBLEM

Sosyal Bilgiler öğretimi coğrafya ünitelerinin işlenişinde görsel- işitsel materyaller yeteri kadar kullanılıyor mu? Aslında Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan materyaller konunun özelliğine göre değişir. Genel olarak görsel işitsel materyal kavramından öğretici film, slayt, tepegöz, bilgisayar gibi henüz memleket yüzeyine yeteri kadar yayılmamış materyalleri anlıyoruz. Oysa, köyün canlı sosyal problemleri, günlük hayat, mevsimlerin değişmesi gibi etkenler ders içi ve ders dışı etkinliklerin temelini teşkil edebilir.

Bugün okullarımızın en önemli sorunlarından birisi derslerin işlenişinde materyal kullanımında görülen eksikliklerdir. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Okullarımızda yeterli materyallerin bulunmaması, öğretmenlerin mevcut materyalleri çeşitli sebeplerle kullanmaması ya da kullanamaması nitelikli öğrenci yetişmesini engellemektedir.

Konya il merkezindeki okullarda da bu durum görülmektedir. Bu durumun sebepleri araştırılarak nitelikli öğrenci yetişmesinde materyal kullanımının etkisi değerlendirilecek ve materyal eksikliğinden kaynaklanan problemler tespit edilmeye çalışılacaktır. Unutulmamalıdır ki, bir derste görsel işitsel materyaller ve laboratuvar imkanları ne kadar çok kullanılırsa eğitimdeki nitelik de o derece artacaktır.

İlköğretim birinci kademe Sosyal Bilgiler dersi coğrafya ünitelerinin işlenişinde görsel-işitsel materyaller ve laboratuvar imkanları ne kadar kullanılıyor? Kullanılması durumunda görsel-işitsel materyaller ve laboratuvar imkanlarının öğrencilerin niteliksel gelişimine etkisi nedir?

Alt Problemler

1.İlköğretim birinci kademe Sosyal Bilgiler öğretimi coğrafya ünitelerinin işlenişinde kullanılan öğretim materyalleri nelerdir?

2.Kullanılan materyallerin ve laboratuvar imkanlarının öğretimdeki yeri ve önemi nedir?

4.İlköğretim birinci kademe Sosyal Bilgiler öğretimi coğrafya ünitelerinin işlenişinde öğretmenlerin materyal kullanmada ve temin etmede karşılaştıkları problemler nelerdir?

5.İlköğretim birinci kademe Sosyal Bilgiler öğretimi coğrafya ünitelerinin işlenişinde görsel-işitsel materyal ve laboratuvar imkanlarını kullanmayla ilgili öğretmenlere yeterli seminer ve hizmet içi eğitim kursu veriliyor mu?

6.İlköğretim birinci kademe Sosyal Bilgiler öğretimi coğrafya ünitelerinin işlenişinde eğitim-öğretim materyallerini kullanmanın sınırlılıkları nelerdir?

7.Sosyal Bilgiler öğretimi coğrafya ünitelerinin işlenişinde öğretim materyallerinin etkili bir şekilde kullanılması için dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler dersi programı incelenerek bu ders içerisinde işlenen coğrafya üniteleri tespit edilmiş, bu ünitelerde kullanılan

materyaller incelenmiş ve örneklem olarak seçilen okullardaki sınıflarda öğrencilere yönelik bir uygulama yapılarak, materyal kullanımının öğrencilerin başarısına olan etkisi değerlendirilmiştir.

Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1)Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına ulaşmada materyal kullanımının etkileri nelerdir?

2)Sosyal Bilgiler öğretimi coğrafya ünitelerinin işlenişinde laboratuvar ve görsel-işitsel materyal kullanımı yeterli mi?

3)Materyal kullanımının öğrencilerin niteliksel gelişimine etkisi nedir?

Araştırmanın Önemi

Etkili bir eğitim-öğretim ve nitelikli öğrenci yetiştirilmesi için materyal kullanımının önemi inkar edilemez. Öğrencilerin sadece duyduklarını öğrenmeleri daha zordur fakat öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre belli materyaller kullanılarak yapılan eğitim daha kalıcı olmakta ve nitelik olarak da artış sağlanmaktadır.

Türkiye’de Sosyal Bilgiler derslerinin öğretimi alanında yapılan çalışmalar gün geçtikçe artarken; laboratuvar ve materyal kullanımının önemi üzerine yayımlanan eserlerin sayısı son zamanlara kadar yok denecek kadar azdı. Ama bu eksiklik son zamanlarda yapılan çalışmalarla giderilmeye çalışılıyor.

Bugüne kadar eğitimde materyal kullanımının önemi her fırsatta dile getirilmiş fakat önemi yeterince kavranamamıştır. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretimi coğrafya ünitelerinin işlenişinde laboratuvar ve materyal kullanımının öğrencilerin niteliksel gelişimine etkisi değerlendirilmeye çalışılmış ve problemlere çözüm önerileri getirilmiştir.

Varsayımlar

Yapılan bu çalışmada şu varsayımlardan hareket edilmiştir.

1.Araştırmada uygulanan başarı testlerinden elde edilen sonuçlar araştırma alanının temsil etmektedir ve araştırma için yeterlidir.

2.Uygulanan başarı testi bu araştırma için yeterlidir.

3.Araştırmayla ilgili literatürden elde edilen bilginin güvenilir olduğu varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma;

a)Sosyal Bilgiler öğretimi coğrafya üniteleri ile

b)Bu ünitelerin işlenişinde kullanılan laboratuvar ve görsel-işitsel materyal kullanımının öğrencilerin niteliksel gelişimine etkisinin değerlendirilmesi ile

c)Konya il merkezinde bulunan ilköğretim okulları ile

Sınırlıdır.

Tanımlar

Amaç: Hedef ile amaç genellikle karıştırılmaktadır. Hedef varılmak istenen nokta ise amaç bu hedefe ulaşma isteğidir.

Araç ve gereç: Öğrencinin öğrenmesi, öğretmenin etken bir öğretme sağlayabilmesi için özel olarak hazırlanmış öğretim-öğrenme yardımcılarıdır. Araç, herhangi bir işi anlamada kolaylık sağlayan, kullanıldıktan sonra da özelliğini koruyan malzemeler, gereç ise herhangi bir işi yapmada kullanılan ve kullanıldıktan sonra özelliğinin kaybeden nesnedir.

Davranış: Organizmanın etkiye karşı verdiği tepki yada tepkiye karşı gösterdiği etkidir. Genel bir tanımla, organizmanın her hareketi davranış olarak kabul edilebilir.

Ders programı: Öğretim programlarında yer alan bilgi kategorilerinin, disiplinlerin ve faaliyet alanlarının eğitim amaçları ile ilişkili olan özel amaçlarını gerçekleştirmeleri için öğretim ilkelerini, konuların alt kategorilerini ve değerlendirme esaslarını içeren ve eğitim-öğretim programlarındaki esasları öğrenci davranışlarına dönüştüren programdır.

Eğitim Programı: Program öğeleri olan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme boyutları arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür.

Eğitim: Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişikleri meydana getirme sürecidir.

Gözlem: Bir olayı, bir gerçeği yada bir nesneyi iyi anlamak için bu olay, gerçek yada nesnenin türlü belirti ve koşullarını izleme ve inceleme işidir.

Hedefler (Amaçlar) : Hedef, varılmak istenen nokta, erişilmek istenen sonuç olarak tanımlanabilir. Eğitimde hedef ise, öğrenciye kazandırılması uygun görülen, istendik davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir.

İlköğretim: Bir toplumun, eğitim sisteminin ilk basamağı ve genellikle 5-15 yaş grubu çocuklara temel becerilerin kazandırıldığı temel eğitim devresidir.

Metot: Bir amaca ulaşmak için tutulan düzenli yoldur.

Müfredat Programı: Daha çok eski program anlayışını yansıtır ve tek tek bir takım konulardan oluşan bir program anlamına gelir.

Öğrenme: Yaşantı ürünü ve az çok kalıcı izli davranış değişikliğidir

Öğretim Programı: Eğitim programı içerisinde yer alan öğretme-öğrenme süreçleri ile ilgili tüm etkinliklerdir.

Ön Test: Öğretmenin, öğreteceği ünite veya konularda öğrencilerine öğrenime başlamadan önce uyguladığı test.

Örnekleme: Herhangi bir evrenden belli yöntemlerle, yansız olarak, evreni temsil edecek biçimde seçilen nesne, birey ve olaylar gurubuna denir.

Program: Öğrenci davranışlarının istenen yönde oluşturulması için yapılan etraflı planlama sürecidir.

Son Test: Öğretmenin sınıfta ele alıp bitirdiği ünite ve konuları kapsayan, öğretim sonunda öğrencilere verilen testtir.

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde eğitim teknolojisi ve materyal kullanımı, Sosyal Bilgiler ve Coğrafya Öğretimi ile ilgili olan araştırmalar taranmış ve ilgili olanlar sıralanmıştır.

Mustafa ŞAHİN, (2000), "Sınıf Öğretmenlerinin, Öğretim Sürecinde Eğitim Teknolojisi ve Uygulamalarına İlişkin Etkinlikleri Yerine Getirirken Karşılaştıkları Problemler" adlı yüksek lisans tezi (Niğde Ün.), Eğitim teknolojisi,

Eğitim teknolojisini oluşturan oğeler, eğitim teknolojisinin kullanımı gibi başlıklar altında incelenmiş Nevşehir ilindeki okullarda oğretmenlere yonelttiği anket sorularıyla bu alandaki problemleri tespit etmeye çalışmıştır.

İsmail TAŞLI, (1997), “Oğrenci merkezli yontemlerle coğrafya oğretimi” adlı doktora tezi, Dokuz Eylul Universitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, 163 sayfa olarak hazırlanmıştır. Tez giriş, Yontem, coğrafya oğretimi, coğrafya oğretmenleri anketi, Oğrenci kılavuzları, oğretmen-oğrenci merkezli yontem üzerine yapılan deneysel çalışma bulgularının değerlendirilmesi ve sonuç ve öneriler olmak üzere yedi bölümden oluşmaktadır. Manisa il merkezi ile ilçe merkezlerinde görev yapan oğretmenlere yoneltilen anket sonuçları değerlendirilmiştir. Tezle ilgili anahtar kelimeler: Coğrafya, Eğitim, Oğretim metodları, Oğretmenler

Rüştü YEŞİL, (1996), “Sosyal Bilgiler ders programının niteliği” adlı yüksek lisans tezi, Selçuk Universitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, 144 sayfa olarak hazırlanmıştır. Tez giriş, yontem, bulgular ve yorum, sonuç ve öneriler olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Van ili merkez ilçe ilköğretim okullarında görev yapan oğretmenlerin anketlere verdikleri cevaplar değerlendirilmiştir. Tezle ilgili anahtar kelimeler: ilköğretim, Ders programları, Sosyal Bilgiler dersi.

Leyla GÜNEŞ, (1993), “İlkokul oğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin oğretiminde eğitim teknolojisine ilişkin yeterliliklerinin değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezi Ankara Universitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanmıştır. Tez Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim okullarında görev yapan oğretmen ve yoneticilerin Sosyal Bilgiler dersinin oğretiminde oğretmenlerin eğitim teknolojisine ilişkin yeterliliklerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır ve anketlere verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Tezle ilgili anahtar kelimeler: İlkokul oğretmenleri, Oğretmenler, İlkokul, Sosyal Bilgiler dersi, Eğitim teknolojisi, Yeterlilik

Metin UÇAR, “İlköğretimde ders araç-gereçleri kullanımı konusunda oğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Universitesi’nde, 140 sayfa olarak hazırlanmıştır. Araştırma Uçak il merkezinde görev yapan Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Sınıf oğretmenlerinin anketlere verdikleri cevaplar esas alınarak oluşturulmuştur. Tezle ilgili anahtar kelimeler: İlköğretim, Araç ve gereçler, Oğretmenler, Eğitim teknolojisi

Nevzat KÖKEN, (1995), “İlkokullarda Sosyal Bilgiler” adlı yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 64 sayfa olarak hazırlanmıştır. Tezle ilgili anahtar kelimeler: Eğitim sistemi, İlköğretim, İlkokullar, Ders programları, Sosyal Bilgiler

Ayşe MENTİŞ, (1997), “İlköğretim 1. aşama Sosyal Bilgiler dersi duyuşsal amaçlarının gerçekleştirme düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi” adlı yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, 92 sayfa olarak hazırlanmıştır. Tezle ilgili anahtar kelimeler: Sosyal Bilgiler öğretimi, Sosyal Bilgiler Programı, İlköğretim, Duyuşsal amaç, ölçek geliştirme.

Barış UZUNAHMET, (1996), “KKTC akademik liselerinde öğretmenlerin eğitim araçlarından yararlanma durumu ve eğitim araçları konulu hizmet içi eğitime ilişkin görüşleri” adlı yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, 94 sayfa olarak hazırlanmıştır. Tezle ilgili anahtar kelimeler: Eğitim araçları, Eğitim teknolojisi, Hizmet içi eğitim, Öğretmenler, Kıbrıs, Liseler, Fen öğretimi, Yabancı dil öğretimi

Metin ÖZDEN, (1988), “Coğrafya öğretiminde programlı öğretim yönteminin uygulanabilirliği” adlı yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 137 sayfa olarak hazırlanmıştır. Tezle ilgili anahtar kelimeler: Coğrafya, Öğretim

Ahmet GÜRSOY, (1992) Türkiye’de orta öğretim kurumlarında coğrafya öğretimi sorunları ve çözüm önerileri adlı yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, 171 sayfa olarak hazırlanmıştır. Tezle ilgili anahtar kelimeler: Ortaöğretim kurumları, Türkiye, Coğrafya, Ders programları

Nevzat GÜMÜŞ, (1993), “Ortaöğretim kurumlarında coğrafya öğretimi” adlı yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, 185 sayfa olarak hazırlanmıştır. Tezle ilgili anahtar kelimeler: Coğrafya, Ortaöğretim kurumları

Ragıp CANDAN, (1990), “İlkokul beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ve fen bilgisi derslerinin amaçlarının gerçekleştirme düzeyi” adlı yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, 125 sayfa olarak hazırlanmıştır. Tezle

ilgili anahtar kelimeler: İlkokullar, Sosyal Bilgiler dersi, Fen bilgisi dersi, Program değerlendirme, Program geliştirme

Yadigar DOĞAN, (1998) “İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıflardaki Sosyal Bilgiler dersleri için gerekli görsel ve işitsel materyal üzerine bir araştırma” adlı yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 230 sayfa olarak hazırlanmıştır. Tezle ilgili anahtar kelimeler, İlköğretim, Sosyal Bilgiler, Ders programları, Görüşit materyaller

Yılmaz ADIGÜZEL, (1998) “İlköğretim okulları 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Ege Bölgesi konusunun araç-gereç kullanılarak öğretiminin değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, 90 sayfa olarak hazırlanmıştır. Tezle ilgili anahtar kelimeler: Sosyal Bilgiler dersi, İlköğretim okulları, Eğitim araçları, Araç ve gereçler, Öğretim teknikleri

II.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni tanıtıldıktan sonra, araştırmanın alanı, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi anlatılmıştır.

Araştırmanın Deseni

Araştırma kaynak tarama ve ilköğretim okulu 4. sınıf öğrencilerine yönelik uygulama modeli aracılığıyla yapılmıştır. Bu çalışmada tarama ve öğrencilere yönelik uygulama modelinin seçilmesinin nedeni, ilköğretimde Sosyal Bilgiler öğretimi coğrafya ünitelerinin bütün olarak incelenecek olması ve laboratuvar, görsel-işitsel materyal kullanımının öğrencilerin niteliksel gelişimine etkisinin değerlendirilmesidir.

Çalışmada, önce Sosyal Bilgiler dersinin genel hedefleri belirlenmiş, bu ders içerisindeki coğrafya üniteleri tespit edilerek kullanılan materyallerin özellikleri anlatılmıştır. Daha sonra örneklem olarak seçilen okullardaki öğretmenlerle görüşülmüş ve öğretmenlerin kullandıkları materyaller tespit edilmeye çalışılmış ve öğrencilere yönelik bir uygulama yapılarak materyal kullanımının öğrencilerin niteliksel gelişimine olan etkisi değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Alanı

Sosyal Bilgiler öğretimi coğrafya ünitelerinin işlenişinde laboratuvar ve görsel-işitsel materyal kullanımının öğrencilerin niteliksel gelişimine etkisini belirlemek ve sonuçları değerlendirmek amacıyla Konya il merkezinde bulunan Akçeşme İlköğretim okulu, Şeker İlköğretim Okulu ve Orgeneral Cemal Tural İlköğretim okulu araştırmanın alanı olarak seçilmiştir.

Verilerin Toplanması

Öncelikle bu araştırma ile ilgili literatür tarandı. Çalışmanın örneklemine oluşturan Konya il merkezine bağlı Akçeşme İlköğretim Okulu, Orgeneral Cemal Tural İlköğretim Okulu ve Şeker İlköğretim okulundaki öğretmenlerle görüşüldü. Daha sonra Akçeşme ilköğretim okulundan 2 tane 4. sınıf seçilerek bu sınıflara henüz işlemedikleri bir ünite tespit edilerek bu üniteyle ilgili olarak hazırlanan başarı...

testi ön test olarak uygulandı. Bu sınıflardan birine deney grubu, diğerine ise kontrol grubu adı verildi. Bu sınıflardan deney grubunda ünite bol materyal ve görsel işitsel araçlar yardımıyla işlenirken, kontrol grubunda ünite geleneksel yöntem dediğimiz anlatım yöntemiyle işlendi. Her iki sınıfa da ders işlendikten sonra daha önce ön test olarak uygulanan başarı testi bu defa son test olarak uygulandı.

Verilerin Analizi

Bilimsel çalışma için gerekli olan etik kurallar dikkate alınarak verilerin analizinde şu yollar izlenmiştir.

1-Ön test ve son test olarak uygulanan başarı testlerinde öğrencilerin verdikleri cevaplar önceden hazırlanan tablolar üzerinde kayda geçirilmiştir.

2-Deney ve kontrol grubunun ön test ve son teste verdikleri cevapların verileri bilgisayara geçirildikten sonra SPSS paket programından yararlanılarak istatistiksel işlemler yapılmıştır.

3-Deney ve kontrol grubu için bulguların karşılaştırılmasında sırayla şu yollar izlenmiştir.

a-Deney ve kontrol gruplarına ait notların aritmetik ortalamaları hesaplandı.

b-Deney ve kontrol grubuna ait notların standart sapmaları hesaplandı.

c-t testi sınaması için t testi hesaplaması yapıldı.

4-Anlama, değerlendirme ve yorumlama kolaylığı sağlaması için bulgular tablolarla gösterilmiştir.

BÖLÜM II

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

A.SOSYAL BİLGİLER

1.Sosyal Bilimlerin Tanımı

Sosyal bilimler, insan tarafından kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi sosyal bilimler, insan tarafından oluşan gerçekle uğraşmaktadır. İnsan tarafından oluşturulan gerçek, toplumsal olgular, kişinin diğer kişi ve kurumlarla etkileşimi olarak ele alınabilir.

İnsanlar tarafından oluşturulan gerçekler, doğumdan ölüme, evlenmeden boşanmaya, savaştan barışa, devlet kurmadan yıkmaya kadar pek çok olguyu içerebilir. İcatlar da insanlar tarafından oluşturulan gerçeklerdir (Sönmez, 1998, 15).

2.Sosyal Bilgilerin Tanımı

Sosyal Bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanabilir (Erden, 1998, 8).

Sosyal Bilgiler genel olarak geçmişte ve günümüzde, çocuğun en yakın çevresinden başlayarak zamanla evrene kadar yayılan ilişkileri anlamasına yardım eden ve bireyin içinde bulunduğu çevrenin sosyal gelişimi üzerinde duran bir konu olarak tanımlanabilir.

3.Sosyal Bilgiler Dersinin Kapsamı

Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. Toplumsal gerçek denildiğinde, toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik aklı gelebilir. İnsanın,

yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, rahat, mutlu yaşamasını, kendini gizil güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramın kapsamı içine girebilir. Bir bakıma tüm sosyal bilimlerin, felsefe ve diğer etkinliklerin kesiştiği bir alan olarak düşünülebilir.

Sosyal Bilgiler disiplinler arası bir disiplin olarak ele alınabilir; toplumsal yaşamı düzenleyen tüm ilke ve genellemeler, bu alanın konusu olabilir.

3.Sosyal Bilgiler Programı

İlköğretim okullarının 4. 5. 6. ve 7. sınıflarında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler dersi programı 1998 yılının Nisan ayında yayımlanan 2487 sayılı Tebliğler Dergisi ile yürürlüğe konulmuştur. Talim ve Terbiye Kurulu Sosyal Bilgiler dersi öğretim programını Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersi programına göre farklı bir şekilde sunmuştur. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ana başlıklara ayrılarak ve detaylandırılarak, öğretmene planlama, amaç yazma, hedef belirleme ve ders işleme tekniği açısından kolaylık sağlayacak tarzda genişletilmiştir. İlgili Tebliğler Dergisi'nde program sunumu şu şekildeki ana başlıklarda toplanmıştır.

1. Türk Milli Eğitiminin amaçları(1739 sayılı kanuna göre)
- 2.Programın uygulanması ile ilgili açıklamalar
- 3.Genel amaçlar
- 4.Özel amaçlar(Her sınıf ve ünite için ayrı ayrı yazılmıştır)
- 5.Konular
- 6.Atatürkçülük ile ilgili konuların yer alacağı / işleneceği üniteler
- 7.Sosyal Bilgiler dersinde kullanılacak araç ve gereçler.

Araştırma konumuzla ilgili olan 35. madde şu şekildedir. “Programda araç listesinde belirtilen harita, yerküre, video-kaset, film, film şeridi, slaytlar vb. Eğitim Araçları Denetim Merkezi Müdürlükleri ile Film - Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığından sağlanarak konuların işlenişi sırasında yeri geldikçe etkili bir şekilde kullanılır. Konularla ilgili bulunabilen eğitim araç ve gereçlerinden -bilgisayar CD ve disketlerden- yararlanır”.

4.Sosyal Bilgiler Dersinde Değerlendirme

Okullar önceden belirlenen amaçlara ulaşmak, uygun nitelikte birey yetiştirmek için eylemde bulunur. Öğretme-öğrenme süreci boyunca amaçların ve amaçlarla ilgili davranışların kazandırılıp kazandırılmadığını tespit etmek için değerlendirme yapılır. Çeşitli düzeylerdeki okulların, okullarda okutulan derslerin amaçlarının gerçekleşme oranı değerlendirme sonucunda ortaya çıkar. Değerlendirme sonucundan yararlanılarak öğrenme-öğretme sürecinin düzeltilmesi ve geliştirilmesi için yeni bir düzenlemeye gidilir (Bozkurt, 1995)

Değerlendirmenin amacı uygulamanın başarı derecesini tarafsız olarak belirleyebilmektir (Bursalıoğlu, 1987, 180) Öğrencinin değerlendirilmesi planda yer alan hedef davranışların, öğrencide var olanların ölçülüp, olan ve olması gerekenin farkı alınarak yapılır. Amaçlara ulaşma düzeyini ölçmeyen, hedef davranışların düzeyi ile ilişkili olmayan sorular, o dersteki etkinliklerin dönütünü vermez (Başar, 1994, 85).

Eğitimde değerlendirmenin gerekliliği şunlardır.

- 1-Değerlendirme, öğrenciye davranışını nasıl değiştireceği, nasıl geliştireceği hakkında bilgi verir.
- 2-Değerlendirme, yeterince başarılı olan öğrenciyi güdüler.
- 3-Değerlendirme, öğrenci hakkında verilecek kararlara dayanak olur.
- 4-Değerlendirme, öğretmenin kendi öğretiminin ne derece etkili olduğunu kestirmesine yardım eder.
- 5-Değerlendirme, yöneticilere ve diğer ilgililere bilgi verir.

B.SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖĞRETİM ARAÇ VE GEREÇLERİ (MATERYALLERİ)

1.ÖĞRETİM ARAÇ VE GEREÇLERİ (MATERYALLERİ)

a)Araç ve gereç kavramı

Araç-gereç kavramı ile ilgili eğitimciler çeşitli tanımlar yapmışlardır ve açıklamalarda bulunmuşlardır. Bunlardan başlıcaları şunlardır.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlükte araç, bir iş yapmakta ya da sonuçlandırmakta, gücünden yararlanan nesne olarak tanımlanmaktadır.

“Araç, herhangi bir işi yapma ya da anlamada kolaylık sağlamak için kullanılan ve sürekliliği olan bir nesnedir.” (Binbaşoğlu, 1988, 212).

Araç, her hangi bir işi anlamada kolaylık sağlayan, kullanıldıktan sonra özelliğini koruyan malzemeler, gereç ise herhangi bir işi yapmada kullanılan ve kullanıldıktan sonra özelliğini kaybeden bir nesnedir. Mesela, kağıt bir gereç, dolmakalem bir araçtır. Tahta bir araç, tebeşir bir gereçtir (Büyükkaragöz, 1996, 281).

Öğrenme-öğretme etkinlikleri sırasında ,öğrencinin öğrenmesi ve öğretmenin etken bir öğretim sağlayabilmesi için bilgilerin kavratılmasında, olayların açıklanmasında, varlıkların tanıtılmasında, üzerinde gözlem ve araştırma yapmada kullanılan her türlü öğretim-öğrenme yardımcılara **Eğitim Aracı** denmektedir.

Araçlar, eğitim etkinliklerinin öğrenme-öğretme durumunda planlı programlı ve düzenli biçimde yürütülmesini sağlamak amacıyla geliştirilmiş ortamlardır. Araç, öğrenme-öğretme yaşantıları içeriğinin yapı ve düzenini ifade eden ucuz ve geçici nitelikte bir öğretim yardımcısı anlamı taşımaktadır (Alkan, 1983, 45).

Eğitim araçları öğrenci açısından konunun daha kolay öğrenilmesini sağladığı gibi öğretmenleri de ders işleminde rahatlatmaktadır. Ayrıca eğitim yaşantılarını zenginleştirmekte ve konuya derinlik sağlamaktadır. Sınıfa sığmayan evreni, bir daha dönüşümü olmayan tarihi, sınıf ortamına somut olarak getirmektedir. Eğitim araçları eğitim teknolojisini oluşturan en önemli öğelerin başında gelir.

b)Araç ve gereçlerin öğretim değeri

Öğrenme, hatırlama ve etkili öğrenme konusunda yapılan araştırmalar, öğrenim-öğretim araç ve gereçlerinin faydaları konusunda birçok önemli noktayı ortaya koymaktadır. Eğer öğretmen araç ve gereç kullanırsa, öğrenciler elbette daha iyi öğrenirler. Bu da öğrendiklerini hatırlayıp bunları kullanacakları anlamına gelir. Öğrenme ve hatırlama üzerine yapılan araştırmalar, görülen bir resmin, haritanın, filmin ya da okunan bir kitabın % 15'inin hatırlanabileceğini savunmaktadır. Eğer göze ve kulağa hitap eden araçlar kullanılarak ders anlatılırsa bu oran % 20'ye ulaşır. Dahası, öğrenci harita, küre, duvar resmi, şema, poster, grafik ve elektronik araçları kendisi kullanarak bir konuyu anlatırsa bu oran % 80 düzeyine çıkmaktadır (Köstüklü, 1998, 105).

Teknolojik araçların günden güne gelişmesiyle birlikte, klasik öğretim araçlarının yanında, öğretimde yeni teknolojilerin kullanılması ihtiyacı gittikçe artarak ortaya çıkmış ve bu alanda yeni stratejiler geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Araç-gereçler çeşitli duyu organlarına hitap ederek öğretimin daha etkili ve sürekli olmasını sağlar. Bir araç duyu organlarına hitap ettiği nispette etkilidir. Araç ve gereç kullanılarak yapılan bir eğitim, araç ve gereç kullanılmadan yapılan bir eğitime göre daha verimli olur.

c)Araç-gereç türleri

Çok geniş anlamıyla ikiye ayrılır. Canlı araçlar, cansız araçlar. Canlı araçlar öğrenci ve öğretmen dışında öğretime konu olan bitki ve hayvanlardır. Cansız araçlar kibrit çöpünden telefona kadar olan araçlardır. Başka bir bakımdan ikiye ayrılır. 1.Öğretim araçları, 2.Öğrenim araçları. Öğretim araçları, öğretim sırasında öğretmen ve öğrencilerin birlikte kullandıkları araçlardır. Öğrenim araçları ise atlas, harita gibi öğrencinin kendi kendine çalışırken kullandığı araçlardır. Öğretim araçları çok çeşitlidir.

1-Modeller:

- Kum havuzu üzerine yapılanlar,
- Maket biçiminde olanlar,

- Maden, ağaç, alçı gibi maddelerden yapılanlar.
- Lastik maddelerden ve mikadan yapılanlar.
- 2-Kroki, plan ve haritalar
- 3-Çeşitli levha, grafik ve afişler
- 4-Öğrenci filmleri
- 5-Ders kitabı, yardımcı kitaplar, alıştırma kitapları, ansiklopedi, sözlük vb.

d)Araç-Gereçlerin Yararları

- 1-Dışarıdan aldığımız izlenimlere canlılık kazandırır.
- 2-Doğru öğretir.
- 3-Öğrenmede geçiş sağlar.
- 4-Gerçekçidir, somuttur.
- 5-Değişik ve çeşitlidir.
- 6-Ruhsal bakımdan zenginleştirir (Büyükkaragöz, 1996, 282).

e)Araç-Gereçlerin Sınırlılıkları

- 1-Dil kullanmayı azaltabilir.
- 2-Pahalıya mal olur.
- 3-Çok araç zaman kaybettirir.
- 4-Öğretmenler her aracı kullanmaya hazır olmayabilir (Büyükkaragöz, 1996, 282).

f)Okulda Çalışma Araçları ve Bunların Kullanımları

- 1-Yazı tahtası, şema, afiş gibi yalın araçlar.
- 2-Radyo, TV, film şeritleri gibi görme ve işitmeye hitap eden araçlar.

Bu Araçların Kullanım İlkeleri:

- Yapılacak afiş ve şemalar yalın olmalı, çekici bir biçime sokulmalıdır.
- Öğrencilerin rahatça görebileceği bir yere konmalıdır.

-Derse karşı öğrencilerin ilgisi artırılmalıdır.

-Ders sırasına göre şema ve haritalar asılmalı, konu bittikten sonra tekrar yerine konmalıdır.

-Duvarlara öğrencilerin yaptığı araçlardan konulmalıdır.

-Bazı hallerde derste tahtaya yazılacak yazılar dersten önce bir öğrenciye yazdırılmalıdır (Büyükkaragöz, 1996, 282).

2.ÜLKEMİZDE EĞİTİM ARAÇLARININ TARİHİ GELİŞİMİ

Ülkemizde Osmanlı döneminin medreselerinde çoğunlukla edebiyat ve hat sanatı yaygın olduğundan, cumhuriyet öncesi eğitim kurumlarında kitap, dergi ve gazete ile resim takımlarından oluşan eğitim araçları bulunduğu gözlenmektedir. Bu araçlar da, çoğunlukla ders veren hocalar tarafından tavsiye edilmekte ve formal bir işlerlik kazanmaktadır. Hocalar ders kitaplarını merkez almakta ve kitabı bütünüyle ezberletmeye yönelik bir metot kullanılmaktaydı.

Tanzimat döneminde çeşitli alanlarda girişilen yenilik hareketlerinin okulları da etkisi altına aldığı görülmektedir. “Sıbyan mektebi talimnamesinde ilk olarak eğitim araçlarına yer verilmiştir. Talimatnamede; alfabenin nasıl okutulacağı, okullarda siyah taş tahtanın kullanılabileceği, siyah tahtanın okullara sokulmasını hoş görmeyecek olan hocalarla halkın zihniyetini göz önünde tutan bakanlık, öteden beri Mekke ve Medine’de olageldiği gibi üzerine yazı yazılıp, silinen levhalardan her okula devlet tarafından verileceği, bunlara Kur’an’dan parçalar yazdırılmayacağı, başka konuların bu levhalara yazılıp, silineceği” uygun görülmüştür (Doğdu ve Aslan, 1993, 32-33).

Teknolojik gelişmeler sonucu, eğitimdeki yeni uygulamaların, yeni araçların, yeni metot ve tekniklerin takibi, ülkemize transferi ve eğitime uygulamaları konuları MEB ve bağlı ünitelerinin hizmetleri içerisinde yer almaktadır.

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin bulgularıyla eğitim meselelerine çözüm getirme ve eğitimi bilimsel bir inceleme konusu yapma 1960’li yıllarda ABD’de Eğitim Teknolojisi diye bir bilim alanının doğmasını sağlamıştır (Hızal, 1982, 14)

Eğitim teknolojisi çalışmalarındaki temel ağırlık, öğrenme-öğretme sđrecinin etkililiği üzerinedir ve öğrenmenin herkes için kolay ve kaliteli duruma getirilmesi esas amaç olmaktadır. Bundan dolayı eğitim teknolojisi veya bilgi teknolojisi kavramları eğitimde gittikçe daha sık telaffuz edilegelmiştir. Hatta Milli Eğitim Bakanlığı bđnyesinde, "Eğitim Teknolojileri Genel Mđdđrlđđđ" adıyla yeni bir genel mđdđrlđđđn kurulması için tasarđ hazırlandığı bilinmektedir (Kstđklđ, 1998, 105)

Milli Eğitim Bakanlığı bir taraftan iki ve üç boyutlu eğitim araçları üretimini üstlenmekte, diğer taraftan il dđzeyinde açtığı merkezler aracılığıyla, okulların donatımı ve eğitim araçlarının servislerini kurup eğitim aracı ve donatım hizmetlerini yđrđtmektedir."(Doğdu ve Aslan, 1993, 34-35)

Gđnđmđze yani yirmi birinci yđzyılın ilk yarısına bakacak olursak, eğitim alanında oluşan değişme ve gelişmeler, ana bakımdan  yönde olmaktadır. Birinci yöndeki gelişmeler televizyon, öğretme makineleri, programlı ğretim yöntemi, elektronik beyin ve veri işleme makinelerini içine alan teknolojik sistemler gelişimi şeklindeydir. İkinci yöndeki gelişmeler daha çok tesis, organizasyon, öğrenme-öğretme stratejileri, ğretmen ve ğrenci fonksiyonlarını kapsamaktadır. ncü yöndeki gelişmeler ise öğrenme sđreci kavramının genişletilmesi ve yaratıcılık, yapıcılık, bulma, içten gđdđleme, problem çözme gibi öğelerin özel bir önem kazanması şeklindeydir.

3.TEKNOLOJİ EĞİTİM İLİŞKİSİ

Eğitim ve teknoloji insan yaşamının daha etken duruma getirilmesinde önemli rolü olan iki temel ögedir. Her iki gede insanın doğal ve sosyal çevresine egemen olma yönünde gösterdiği uğraşlarda başvurduğu iki temel araç olmuştur. Eğitim insanın doğuştan kazandığı gizli gđlerin ve yeteneklerin açığa çıkarılmasına onun daha gđlđ, daha olgun, yaratıcı ve yapıcı bir varlık olarak gelişme ve bđyümesine hizmet etmektir. Teknoloji ise, insanoğlunun eğitim yoluyla kazandığı bilgi ve becerilerden daha etken, daha verimli bir biçimde yararlanabilmesinde, onları daha sistemli ve bilinçli olarak uygulayabilmesinde yardımcı olmaktadır. Böylece eğitim ve teknoloji, insanoğlunun yetkinleştirilmesi, kđltürlenmesi ve

geliştirilmesi, doğaya ve çevresine karşı etken ve sözü geçer bir unsur olabilmesinde etkili olmaktadır.

Bugünün bilimsel ve teknolojik toplumunda eğitim ve teknoloji ilişkileri kültürel, ekonomik ve eğitsel olmak üzere üç yönlü düşünmek gerekmektedir.

Bugünün teknolojik ortamının da kendine özgü bir yaşam görüşünün, bir değerler sisteminin, bir sosyal yapısının, bir tutum ve davranışlar örüntüsünün olması doğaldır. Böyle bir kültür ortamı için gerekli genel eğitim formasyonu sağlamak teknoloji-eğitim ilişkilerinin kültürel yönünü oluşturmaktadır.

Her teknoloji kendine özgü bir işbölümü, uzmanlaşma ve çalışma düzeni gerektirir. Diğer bir deyişle, her teknolojinin gereksinim duyduğu nitelikteki insan gücünü yetiştirme işi eğitim ve teknoloji arasındaki ilişkilerin ikinci yönünü oluşturmaktadır.

Gelişen bir teknoloji, türlü alanlar için yeni imkânlar getirmektedir. Bu yeni teknolojik imkânlardan yararlanma, o alan ile teknoloji alanında yeni bir ilişki yönüdür. Teknolojinin eğitime uygulanması veya teknolojik imkânlardan eğitim alanında yararlanma biçimi eğitim teknoloji ilişkilerinin üçüncü yönüdür.

4.EĞİTİMDE ARAÇ KULLANMANIN GENEL İLKELERİ

Eğitim araçlarının uygun bir şekilde kullanılması uygulamadan beklenen sonuçların alınması açısından oldukça önemlidir.

I-Araçlar ne kadar mükemmel olursa olsun zamanında ve uygun olarak kullanılmadığı takdirde faydalı olmaz. Bunun için şu ilkeleri unutmamamız ve uygulamamız gerekir. Araçlı eğitim;

1-Uygun zamanda,

2-Uygun yerde,

3-Uygun metotla,

4-Uygun sürede,

olmak üzere araç seçimi yapılmalıdır.

II-Araç seçiminde göz önünde bulundurulması gereken hususlar şunlardır.

1-Amaca ve konuya uygunluğu

2-Sağlanabilir ve kullanma kolaylığı

3-Öğrenci düzeyine uygunluğu

4-Öğretmen ve öğrencinin araca karşı tutumu

5-Fiziki koşullara uygunluğu (Perde, karartma, elektrik, yerleşme düzeni gibi)

III-Araçların nitelikleri

1-Konunun işlenmesine ve amaçların gerçekleşmesine yardım etmelidir.

2-Doğru ve sağlıklı bir öğrenmeyi sağlamalıdır.

3-Konuyu çeşitli yönlerden açıklamalıdır.

4-Öğrenciyi yeni etkinliklere yönleltmelidir.

5-Zaman ve maliyet yönünden ekonomik olmalıdır.

IV-Diğer bir husus da aracı, öğretme değil öğrenme aracı olarak kullanmaktır.

Aracı sadece öğretmen kullanırsa öğretme aracı olur. Öğrencinin kullanması gereken aracı öğrenci kullanırsa öğrenme aracı olur ki en iyisi bu yoldur. Öğrencinin kullanacağı aracı öğretmen kullanır, öğrenciye gösterirse bu durum demonstrasyon (gösteri) durumuna girer. Öğrenci kullanırsa montüpülasyon (yaparak-yaşayarak) öğrenme durumu olur.

V-Eğitimde kullanılan programlar esnekleştirilmiş, çevre şartlarına göre uygulanması öngörülmüştür. Öğretmeni, bir kırık plak, öğrenciyi papağan rolünden çıkarmayı, “oku da unut, konuş da unutma” felsefesinden kurtarmayı amaçlamaktadır.

Öğretmenlerin ve öğrencilerin, mevcut bütün bu araçlardan tam olarak faydalanabilmesi için her şeyden önce bu malzemelerin varlığından haberdar olması gerekir. Ayrıca bunların nasıl sağlanacağını ve nasıl kullanılacağını da bilmesi gerekir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İl Eğitim Araçları ve Donatım Merkezi (ASO) müdürlükleri, bu amaçla öğretmenlere mahalle hizmet içi eğitim kursları açmaktadır.” (Doğdu ve Aslan, 1993, 353)

5.EĞİTİMDE ARAÇ KULLANMANIN ÖNEMİ

Eğitim, bireyin hedefleri yönünde, kendi yaşantıları yoluyla kalıcı izli davranış değiştirmesi yada yeni davranışlar kazanma sürecidir. Ama bu davranış, toplumun büyük çoğunluğunca istendik davranışlar olmalıdır. Çevreden ve gerçek yaşantılardan doğmalıdır.

Çevre okula sığmıyorsa, tarih geriye işlemiyorsa, zaman tüneli hayali yaratık olarak kalacaksa, eğitim nasıl yaşantı ürünü olacaktır.

Çare çevreyi okula taşımaktır. Tarihi dramatize edip, olayları yaşamak, zaman dilimlerinin görüntülerini film aracılığı ile güncelleştirmek, konuyu model, resim, görüntü gibi mesajla somutlaştırarak, öğrencinin duyu organlarını etkileyip beyinde kalıcı izlenimler meydana getirmektir (Doğdu ve Aslan, 1993, 37).

Aracın gerçek görevi bu olacaktır. Konuların işlenmesinde öğretme ve öğrenme etkinliklerinin her türünde, mutlaka yararlandığımız her kaynak eğitim aracıdır. Bir başka görüşle istendik bilgilerin aktarılmasında, olayların açıklanmasında, varlıkların tanıtılmasında ve üzerinde gözlem ve araştırma yapılmasında kullanılan her çeşit canlı ve cansız varlıklara araç diyoruz.

“Eğer araç, bir öğrenme olayında kullanılıp, olaya bizzat katılıp bir şeyler kazandırıyor ve bu süreç içerisinde ne kadar fazla rol alıyorsa o derece faydalıdır. Her yaştaki insan yeni şeyler öğrenmek ve yeni yeni kavramlar geliştirmek zorunda kalır. Bilgi edinmek istediği alanla ilgili somut tecrübeler ihtiyacı duyar. İhtiyacı duyulan bu somut yaşantıların kazanılması için görme ve işitme araçları kullanır. Yapılan araştırmalar, gerek yeni bir şey öğrenirken ve gerekse yeni kavramların geliştirilmesinde en önemli rolü, yaşantı çeşitlerinin zenginliğinin oynadığını ortaya çıkarmıştır.

Bir yaşantı, ne kadar çok sayıda duyu organına hitap ediyorsa, ne kadar taze ve beklenmedikse, ne kadar heyecan verici ve hareketli ise, bu yaşantıya zengin yaşantı denmektedir.

Öğretim metotlarında ve görsel-ışitsel araçların eğitimde kullanılması alanında oldukça ün yapmış olan Edgare Dale “Audio-Visval Methots in Teaching” - Öğretimde Görme-İşitme Metotları- adlı eserinde gerek öğrenmeyi ve gerekse yeni

kavramların kazanılmasını sağlayan çeşitli yaşantıları bir koni şeklinde göstermiş ve buna da “öğrenme (yaşantı) konisi” demiştir (Pekgöz ve Hancılar, 1970, 20).

Yaşantı Konisi şu temel prensiplere dayanmaktadır:

Öğrenme yaşantısını bir konu ile ifade eden Dale'e göre, öğrenmede rol oynayan etmenleri şöyle sıralamak mümkündür.

1-Öğrendiklerimizin çoğu göz yoluyla elde edilir.

2-Öğrenmeye katılan duyu organının sayısı arttıkça, hem daha iyi öğreniriz, hem de daha geç unuturuz.

3-Öğrenmede izlenecek en iyi yol, somuttan soyuta, basitten karmaşığa giden yoldur.

4-Öğrenilenlerin en iyisi kendi kendimize öğrendiklerimizdir.

Öğrenim yaşantısı konisi, eğitim araçlarının birbiriyle olan ilişkilerini ve öğrenim yaşantısındaki yerini anlamamıza yardım eder.

Öğrenilenlerin çoğu gözle elde edildiğinden, çok sayıda duyu organı vasıtasıyla kazanılan yaşantılar, koninin tabanına konmuştur.

Daha az sayıda duyu organı ile kazanılan yaşantılar, yukarı sıralara konmuştur.

Somut yaşantı, koninin tabanına, soyut yaşantılar ise soyutluk derecesine göre daha yukarıdaki sıralara yerleştirilmiştir.

Öğrenilmesi kolay olan yaşantılar koninin tabanına, daha karmaşık yaşantılarsa karmaşıklık derecelerine göre daha yukarılara alınmıştır.

İnsanın doğrudan doğruya sağlayacağı yaşantılar koninin tabanında, başkalarının yardımıyla elde ettikleri ise yukarılarda yer almıştır (Pekgöz ve Hancılar, 1970, 20).

Eğitimde görme ve işitme araçlarına verilen önem, günden güne biraz daha artmaktadır. Çünkü eğitimde kullanılan görme ve işitme araçları, konuların daha iyi ve kolay öğrenilmesini, bilgilerin daha kalıcı olmasını sağlamaktadır.

Görme ve işitme araçlarının faydalı oluşlarının temel sebebi, bu araçların etkilediği duyu organı yoluyla bir yaşantı sağlamasıdır. Bu yaşantı birey için yeni olabileceği gibi önceden de yaşanmış olabilir. Bu araçlar görme ve işitme yoluyla,

yalnız kelimelerle yapılabilecek etkiden daha kuvvetli etkiler yaparlar ve unutulmaları tekrar hatırlamak suretiyle eski yaşantıları tazelemek imkânı verirler. Bu araçları kullanmak suretiyle, bireylerin görmelerine imkân olmayacak kadar uzak mesafelerde ve çok eskiden geçmiş olayları canlandırmakla bireyin algı çevresini genişletmek mümkündür. Herhangi bir kitaptan, gazeteden okuduğumuz veya birisinden işittiğimiz olaylar, bizim doğrudan doğruya görme imkânımız dışında ve uzak ülkelerde geçebilir. Bu olaylar sözlü olarak ne kadar güzel anlatılırsa anlatılsın, gerçeği uygun olarak canlandırılmayabilir. İyi hazırlanmış resimler, slaytlar, film şeritleri ve filmlerle, olaylar çok daha etkili bir şekilde yaşama imkânı sağlanabilir. Hatta, zaman ve mesafe ölçülerinin ötesinde daha doğru bilgiler edinilebilir.

En iyi öğrenme yaparak ve yaşayarak öğrenmedir. Araç bu öğrenmede en önemli faktördür. Derslerde araç kullanmanın faydası her araca, her konuya ve kullanılan herkese göre mutlaka değişecektir. Burada dikkat edilecek husus bu araçların eğitim teknolojisi kuram ve ilkeleri çerçevesinde kullanılmasıdır.

Genel olarak eğitimde araç kullanmanın önemini şöyle sıralamak mümkündür:

- 1-Algılamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırır.
- 2-İlgi uyandırır, ilgiyi devam ettirir.
- 3-Monotonluğu giderir, sıkıcılığı dağıtır, sınıfa canlılık getirir.
- 4-Öğrenmede zamanı kısaltır.
- 5-Unutmayı azaltır, hatırlamayı sağlar.
- 6-Bilgiyi tamamlar, pekiştirir ve kalıcılığa yardım eder.
- 7-Okuma ve araştırma arzusu uyandırır.
- 8-Öğrencilerin konuya katılmalarını sağlar.
- 9-Bilgilerin kavramlaşmasını, öğrencilerin bilgiyi yorumlamasını kolaylaştırır.
- 10-Öğrencilerin problem çözmelerine yardımcı olur.
- 11-Yanına gidilmesi veya sınıfa getirilmesi mümkün olmayan olay, olgu ve varlıkları gerçek yüzleriyle sınıfa taşır.
- 12-İnançları, görüşleri, tavırları ve alışkanlıkları pekiştirir yada değiştirir.

13-Anlamaların karıştırılmasını önler.

Sonuçta eğitim kalitesi yükselir. Verimlilik artar. Ayrıca eğitim yatırımında ekonomi sağlayıp, daha az parayla, öğrencilere daha zengin yaşantılar kazandırır (Doğdu ve Aslan, 1993, 40).

6.EĞİTİM ARAÇLARININ SINIFLANDIRILMASI

Eğitim sürecinde kullanılan araç-gereçlerin çeşitliliği açısından sözlü-sözsüz, yazılı-yazısız, görüntülü- görüntüsüz, iki ve üç boyutlu araçlar hayli fazladır.

Eğitim araçları çok basit olanlardan, bilgisayar gibi çok karmaşık yapıda olanlara kadar değişik özellikler ve farklılıklar gösterirler.

Bir başka açıdan bakacak olursak sinema makinesi gibi çok boyutlu olanlardan, ders kitabı gibi, dayanıksız eğitim araçlarına kadar pek çok araç gerecin varlığından söz edilebilir. Yine video bant, film, slayt ve bilgisayar yazılımları gibi belirli konuları, bir düzen içerisinde sunan kaynak araçlar olduğu gibi; yazı tahtaları, bülten tahtaları, haritalar, laboratuvar araçları gibi tek konulu araçlar, başlı başına kaynak olmayıp belirli konuları açıklamak için yardımcı araçlardır.

Eğitim araçlarının sınıflandırılması bugün için hem zor hem de gereksiz gibi görülmektedir. Buna rağmen bazı eğitimciler kendilerine göre sınıflamalar yapmışlardır.

Bu sınıflamalardan bazıları şöyledir:

- 1-Beceri geliştiren araçlar,
- 2-Öğretmen ve öğrenciye yardımcı olan araçlar,
- 3-Tek başına bilgi kaynağı olan araçlar,
- 4-GİYE (göze kulağa hitap eden) araçlar,
- 5-Gerçek varlıklar, araçlar ve yaşantılar,
- 6-Model araçlar
- 7-İleri teknoloji ürünü araçlar (Öksüz ve Okan, 1)

Demirtaş ve Barth'da eğitimde kullanılan araç-gereçleri şöyle sınıflandırmışlardır.

- 1-Sergileme-bülten tahtaları

2-Üç boyutlu araç ve gereçler

3-Grafik materyaller

4-Elektronik araçlar(Demirtaş ve Barth. 1997. 6.1).

Sosyal Bilgiler dersi coğrafya ünitelerinin işlenişinde kullanılan araç-gereçleri Kolukısa şöyle sınıflandırmıştır:

1-Modern teknik araçlar

2-Projeksiyon makineleri

3-Model ve maketler

4-Haritalar

5-Yardımcı şekiller ve resimler

6-Tamamlayıcı öğretim materyalleri (Kolukısa. 1996. 60)

Eğitimcilerin görüşlerini göz önüne alarak biz de şöyle bir sınıflandırmayı uygun görmekteyiz.

1-Basılı eğitim araçları

2-Görsel araçlar

3-İşitsel araçlar

4-Görsel işitsel araçlar

5-Bilgisayar destekli eğitim araçları

7.EĞİTİMDE KULLANILAN ARAÇLARDA ARANAN ÖZELLİKLER

7.1.Amacı Uygun Olmalı

Herhangi bir aracı seçerken düşünülecek ilk özellik, aracın dersin amacına uygun olup olmadığıdır. Mikrobun biçimini öğrenmek için mikroskop, kelimelerin anlamını öğrenmek için sözlük kullanılır, görevlerini öğrenmek için polise başvuruluyorsa amaca uygun araç seçiliyor demektir.

Öğrenme ancak öğrenmeye yardım edici en uygun araç ve etkinliklerle gerçekleştirilebilir. Öğretmen, öğretimde en uygun aracı seçmeli ve kullanmalıdır.

Bu araç ve gereçlerden, hangilerinden yararlanılacağını birinci derecede öğrencilerin düzeyleri ve ihtiyaçları belirler (Alıcıgüzel, 1979, 62).

Bununla birlikte, öğretim ve öğrenme etkinliklerinde, genellikle, somuttan soyuta, direkt yaşantılardan kelimelere doğru ilerlemeye yardım edici araç ve etkinliklere yer verilirse öğrenme, doğru genellemeler ve kavramlarla sonuçlanmaktadır.

7.2.İlgi Çekici Olmalı

Sececeğiniz aracın çekici olmasına, öğrenme ve öğretmenin oluşumu bakımından dikkat edilmelidir. Hiçbir zaman bir konferans, öğrenci üzerinde, bir filmin etkisini göstermemektedir. Bir ülkenin veya denizin sözle gösterilmesi yerine kendisini görmek, bu olmadığı zaman harita veya resmini göstermek, öğrenci üzerinde daha etkili olmaktadır (Alıcıgüzel, 1979, 63).

Öğrenme etkinlikleri eğlenceli ve ilgi çekici hale getirilmelidir. Böylece verim artar. Görme ve işitme araçlarının çekiciliği ve duygusal yaşantıları mümkün kılan özellikleri, bu araçların eğitimdeki önemini daha da arttırmaktadır (Pekgöz ve Hancılar, 1970, 33).

7.3.Öğrencilerin Düzeylerine Uygun Olmalı (Kullanışlılık)

Araçlar, öğretimini yaptığımız öğrenci grubunun düzeyine uygun olmalıdır. Hemen her konuda bir çok araç bulunabilir. Fakat bu araçların çoğu daha ileri düzeydeki öğrencilere uygun olabilir. Bu bakımdan araçların uygun oluşunda en önemli ölçü öğrencilerdir. Öğretmen, olanaklar ölçüsünde, sınıftaki her öğrencinin öğrenim düzeyine uygun yeter sayıda ve çeşitli araç sağlamaya çalışmalıdır.

Öğretmen, öğretimde çeşitli araçlara yer verildiğinde öğrenmenin daha iyi olacağına inanmalı, çevresinde, okulunda gerçek öğrenmeyi sağlayıcı ne gibi araçlar bulunduğunu ve bunlardan nasıl daha etkili bir şekilde yararlanabileceğini araştırmalıdır (Alıcıgüzel, 1979, 64).

7.4.Doğru Bilgi Verici Olma

Araçlar doğru bilgi vermelidir. Bu, özellikle, basılı araçlar için önemlidir. Bununla beraber, filmler, hatta kaynak kişiler bile yanlış bilgi verebilir. Reklam yada propaganda amacıyla hazırlanmış araç ve gereçler, özel bir eğitimle hazırlanmış materyaller de öğretimde faydalı birer araç olarak kullanılabilir. Fakat öğretmenin

eğilimleri, hatalı noktaları açıklaması ve farklı görüşleri yansıtan başka araçları da kullanması gerekir (Alıcıgüzel, 1979, 64).

7.5.Ekonomik Olmalı

Diğer özelliklerde eşit olan araçlardan ekonomik olanlar kullanılmalıdır. Fakat araçlar çoğu kez diğer özelliklerde eşit değildir. Bu yüzden öğretmenler araç seçiminde güçlük çekerler. Bununla beraber diyebiliriz ki, çok kullanışlı araçları seçmek ve satın almak akıllıca, en ekonomik seçim sayılmalıdır (Alıcıgüzel, 1979, 64).

Okullarda ve dersliklerde kullanılması gerekli araçların özellikleri, çeşitleri ve bunların nasıl sağlanabileceği okulların programlarında geniş olarak açıklanmalıdır.

8.DERSLERDE ARAÇ KULLANIRKEN UYULMASI GEREKEN BASAMAKLAR

Genel olarak derslerde araç kullanırken uyulması gereken üç basamak vardır.

1-Araç kullanmadan önce yapılan HAZIRLIK basamağı

a)Araç seçilirken;

1-Konuya uygunluğu

2-Seviyeye uygunluğu

3-Kullanma ortamına uygunluğu

4-Öğrencinin mi, yoksa öğretmenin mi kullanacağı

b)Hangi metot ve teknikle uygulanacağı

1-Ses mi, yoksa şekil mi önemli olacağı

2-a)Bilişsel amaç ve davranışlara mı ulaştıracak?

2-b)Duyuşsal amaç ve davranışlar mı kazandıracak?

2-c)Bir beceri mi kazandıracak?

c)Hangi duyu organı yada organlarını etkileyecek?

d)Araç ne zaman ve ne kadar süreyle kullanılacak? (Doğdu ve Aslan, 1993,

38).

2- Kullanma Sırasında;

- a)Aracı kim kullanacaksa nasıl kullanacağı,
- b)Aracın hitap ettiği konu hakkında sınıfa ön bilgi verilmesi
- c)Öğrencilerin araçtaki konunun nerelerine dikkat edeceğinin açıklanması
- d)Tartışma ve pekiştirme sorularının tahtaya yazdırılması.
- e)Öğretmenin nasıl hareket edeceğinin ve görevinin ne olacağını açıklaması.
- f)Öğrencilerin büyük grup halinde izleme, yada çalışmalarını mümkün değilse, küçük gruplar oluşturulması,
- g)Bir araç kullanırken, bu aracın vereceği mesajı açıklayarak yardımcı araçları, öğrencilerin kullanmasına imkân sağlanması,
- h)Araç kullanma planına göre, sürecin izlenmesi.

3-Aracı Kullandıktan Sonra

- a)Bir öğrenciye aracın kapsadığı içeriğin açıklanması,
- b)Bir başka öğrenciye, ders kitabındaki konuyla araçta geçen konunun ayrıntılarının buldurulması
- c)Öğretmenin tahtaya önceden yazılan tartışma ve hazırlık sorularını sınıfa yöneltmek, sınıf tartışması açması,
- d)Önceden hazırlanan ve sadece işlenen konuyu hedef alan ve çoğunlukla tamamlamalı türden hazırlanmış mini bir testin sınıfa uygulanması, nelerin kavrandığı ve nelerin kavranmadığının saptanması. Aracın etki derecesinin bulunması (Doğdu ve Aslan, 1993, 40).

9.EĞİTİMDE ARAÇ-GEREÇ KULLANMANIN SAĞLADIĞI YARARLAR

Eğitimde araç-gereç kullanımı öğrenciler açısından konunun daha kolay öğrenilmesini sağladığı gibi, öğrenciler açısından da öğretimi kolaylaştırarak öğretmeni ders işlerken rahatlatmaktadır.

Eğitim araçları eğitim teknolojisini oluşturan en önemli öğelerden biridir. Sınıfa sığmayan evreni, bir daha dönüşü olmayan tarihi, sınıf ortamına somut olarak getirmektedir. Eğitim teknolojisi:

Algılamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırır.

İlgi uyandırır, ilgiyi devam ettirir.

Monotonluğu giderir, sıkıcılığı dağıtır, sınıfa canlılık getirir.

Öğrenmede zamanı kısaltır.

Unutmayı azaltır, hatırlamayı sağlar.

Yapılan bilimsel araştırmalar öğrenilenlerin;

% 83'ünü görme

% 11'ini işitme

% 3,5'ini koklama

% 1,5'ini dokunma duyularıyla kazanıldığını göstermiştir (Çilenti, 1988, 36)

Eğitimde araç-gereç kullanımı:

Bilgiyi tamamlar, pekiştirir ve kalıcılığına yardım eder.

Okuma ve araştırma arzusu uyandırır.

Öğrencilerin konuya katılmalarını sağlar.

Bilgilerin kavramlaşmasını, öğrencilerin bilgiyi yorumlamasını kolaylaştırır.

Öğrencilerin problem çözmelerine yardımcı olur.

Anlamaların karıştırılmasını önler.

Sınıfa getirilmesi mümkün olmayan olay, olgu ve kavramları gerçek yüzleriyle sınıfa taşır.

10.ÖĞRETMENİN EĞİTİM TEKNOLOJİSİ AÇISINDAN GÖREVLERİ

Öğretmenin eğitim teknolojisi açısından görevlerini şöyle sıralayabiliriz.

1-Öğrencilerin incelenmesi: Öğretmen, eğiteceği öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarını, yaşlarını, beden ve zihin gelişmelerinin derecesini ve genel yeteneklerinin düzeyini araştırır ve bulur.

2-Hedeflerin tespiti: Öğretmen örnek program tasarısı yada öğretmen kitabındaki örnek hedefleri yoksa kendisine verilen öğretim yada eğitim programındaki amaç, ilke ve açıklamaları ve konuları, o da yoksa ders kitabını

inceleyerek, okutacağı dersin kendi öğrencilerinin özelliklerine uyacak özel hedeflerini yazar.

3-Hedef-davranışların tespiti: Öğretmen, yine yukarıdaki maddede sözü edilen kaynaklara başvurarak saptamış olduğu her hedef için birtakım hedef davranışlar hazırlar. Bir hedefe ilişkin hedef davranışlar, o hedefe ulaşmış olan bireylerde gözlenmesi gereken davranışlardır.

4-Öğrencilerin söz konusu geçmiş yaşantılarının tespiti: Bunun için öğretmen tespit ettiği her hedef davranış için bir sınama aracı hazırlar ve öğrencilere uygular. Bu uygulamanın sonucunda öğretmen öğrencilerinde söz konusu dersle ilgili istendik davranışların hangilerinden ne dereceye kadar var olduğunu, hangilerinin olmadığını yada onların bu derse ilişkin davranışları kazanmaya ne dereceye kadar hazır olduklarını anlamış olur.

5-Eğitim durumlarının tespiti: Belli hedef davranışlara ulaştıracak eğitim durumlarının tespiti, o eğitim durumlarının yardımıyla edinilecek eğitim yaşantılarının, hangi eğitim araçlarının, hangi yöntem ve tekniklerle nasıl kullanılarak nasıl kazandırılacağına karar vermek demektir. Böylece öğretmenin okutacağı ders için, öğrencilerin özelliklerin ve eğitimi sürdüreceği çevrenin şartlarına uygun, kendine özel program tasarısı ortaya çıkmış olur.

6-Hedef davranışlara götürecekt yaşantıların kazandırılması: Bu aşama, çevre ayarlamasının gerçeğe dönüştürüldüğü aşamadır. Hedef davranışlara ulaşma bu aşamanın sonunda gerçekleşir.

7-Değerlendirme: Eğitimin sürdürülmesi sırasında, yaşantılar kazandırıldıktan sonra öğretmen, zaman zaman öğrencilerinin, tespit edilmiş hedef davranışlara ulaşmış olup olmadığını, daha önceden hazırladığı sınama araçlarını uygulayarak kontrol eder.

11.EĞİTİM ORTAMLARI VE ÇEVRE DÜZENLENMESİ

Öğretimde “çevre” öğretimin yapıldığı yer veya bununla birlikte oradaki araç ve gereçlerin tümüdür. Bunları sırasıyla inceleyelim:

11.1-Okul Binası

Okul her şeyi ile öğrencinin eğitim ve öğretimine yardım etmelidir. Çevre öğrenci üzerinde kimyasal bir madde gibi etkiye bulunur. Bu da öğrenmeyi etkiler. Öğretim çevresi öğrencinin beden ve ruh sağlığıyla da ilgilidir.

İyi okul yerinde ve okul tipinin seçiminde nelere dikkat edilmelidir?

-Okul uygulama bahçesine uygun bir yerde yaptırılmalı veya yeni okul seçilirken buna dikkat edilmelidir.

-Okul, suya ve çeşmeye yakın bir yere kurulmalı veya su okula kolaylıkla getirilmelidir.

-Okul evler ve fabrikalar arasına sıkıştırılmamalıdır. Gürültüden uzak bir yere kurulmalıdır.

-Okul kuzey rüzgârlarının geldiği yerlere yapılmamalıdır.

-Okul sel tehlikesi olan yerlere yaptırılmamalıdır.

-Okul, özellikle köylerde gelişmekte olan yerlere yaptırılmalıdır.

-Okul, maddi ve manevi hastalıkların bulunduğu yerden uzak olmalıdır.

-Okulun derslikleri güneyde olmalıdır.

Yeni okul binaları genellikle tek katlıdır. Fakat kentlerde arsa pahalı olduğu için birkaç kat olarak da yapılmaktadır. Okul, bütün çalışma ve dinlenme yerleri ile yaşantının bir örneği olmalıdır. Bunun için sınıf odalarından başka, laboratuvar, ışık, kitaplık, konferans salonu, spor salonu, uygulama bahçesi ve her katta tuvalet ve lavabo bulunmalıdır (Büyükkaragöz, 1996, 279).

11.2. Sınıflar

Sınıf öğretim hazırlıklarının yapıldığı, uygulama sonuçlarının değerlendirildiği bir yerdir. Öğrenci zamanının çoğunu derslikte geçirmektedir. Bu bakımdan dersliklerin çok iyi düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun için:

1-İyi bir derslik yeter derecede aydınlık olmalıdır. Az ışık yorgunluğu fazlalaştırır. Verimin düşmesi yanında gözlerin bozulmasına yol açar. Az ışık gören sınıflar beyaz renkle badana edilmelidir. Perde ve kepenk takılmamalıdır. Okul binası yapılırken ışık durumu düşünülmeli ve bunun için de;

- Pencereler oda yüzeyinin en az beşte biri olmalıdır.
- Pencereler döşemeden 90 cm, tavandan 15 cm mesafede bulunmalıdır.
- Pencereler arasındaki uzaklık 30 cm olmalıdır.
- Sınıf 6-7 m genişlikte dikdörtgen biçiminde olmalıdır.
- Normal olarak her öğrenci için 1,5 m² lik yer olmalıdır.

Bu durum bina yapılırken mimarlar tarafından düşünülmelidir. Ama bir öğretmen bu şartları bilirse, bunların çözümü için bir çare arar. Öğrenci, ışık sol omuzdan gelecek şekilde oturtulmalıdır. Dersliğe konacak masa, sandalye, kitaplık gibi araçlar açık renkte olmalıdır. Dersliğin her m² sine 25 lümenlik aydınlık düşmelidir. Oda 20-21 derece sıcaklıkta olmalıdır.

2-İyi bir derslik dinlendirici renkte badana edilmelidir. Açık yeşil ve açık mavinin dinlendirici bir renk olduğu bilinmektedir. Yine, siyah tahta yerine yeşil tahta kullanılması daha hoş olmaktadır.

3-Sınıf yeter derecede hava almalı ve sık sık havalandırılmalıdır.

4-Sınıf yeterli derecede araç-gereçlerle donatılmalıdır; fazla ileriye götürülmeden öğrenciye faydalı olacak cetveller, levhalar gibi şeyler bulunmalıdır.

5-Derslikte yazı tahtası öğrencilerin boylarına uygun olmalıdır.

6-Sınıfta sıra yerine masa kullanılmalıdır. Masanın bulunması küme çalışmalarını kolaylaştırır. Öğretmen masası da uygun bir yere konulmalıdır.

7-Öğretmenin masasının belli yerlerinde sık sık başvuru araç ve gereçler hazır bulunmalıdır. Lazım olan araç ve gereçler bulunmalıdır ve bunlar götürülüp getirilmemelidir (Makas, cetvel, bant, raptiye, kâğıt, mercek vb.) (Büyükkaragöz. 1996, 280).

11.3.İşlikler

Yeni okullarda işlikler vardır. İşlik derslerde işlenen konuların araç ve gereçleri kullanılarak el yatkınlığı kazanmalarını sağlar. Bunun için araç ve gereçler, devlet tarafından sağlanır. İşlikte plan hazırlamak için bir tahta bulunur. Plansız programsız iş yapılmaz.

11.4.Kitaplık

Kitaplık, yeni okullarda önemli bir öğretim alanıdır. Öğrencinin konuyu doğrudan değil, kaynaklardan öğrenebilmesi için, her okulun, hatta her sınıfın bir kitaplığına sahip olması uygun olur. Okul kitaplığı, okulda kurulacak öğrenci kollarından birisi tarafından çalıştırılır. Sınıf kitaplığı da gene bu kollardan biri tarafından çalıştırılır. Kitaplar bir liste gereğince bir sıra halinde yerleştirilmelidir (Büyükkaragöz, 1996, 281).

11.5.Uygulama Bahçesi

Uygulama bahçesi öğretim konularından tarımla ilgili olanların uygulandığı bir yerdir. Özellikle fen ve tabiat bilgileri konularının gereği gibi öğretim için buradan yararlanılabilir. Uygulama bahçesinden alınacak sonuçlar çevre halkına da duyurulabilir (Büyükkaragöz, 1996, 279-281).

11.6.Çevre

Okulun toplumla ilişkisi onun toplumda yer alan işlevsel bir kurum oluşundan ileri gelmektedir. Tüm okullar, çeşitli tiplere göre, çeşitli ülkelerde toplumlarıyla ilişki içindedirler (Tezcan, 1992, 238).

Çevre yeni okulların düzenlenmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Yaşama şekilleri yönünden çevre, doğrudan doğruya öğrenmede çocuk için bir laboratuvarıdır. Çocuk, çevrede ve toplumda, coğrafyaya, tarihe, taşımaya, iletişime, yönetime ve hayatın öteki yönlerine ilişkin kavramları geliştirirler. Bir çocuğun kendi çevresi ve toplumuna ilişkin yaşantısı arttıkça, başka çevre ve toplumları daha iyi anlama imkânı bulur (Sağlamer, 1983, 144).

12.LABORATUVAR ÇALIŞMA TEKNİĞİ

En geniş anlamıyla laboratuvar, öğrenciyi gerçek olay ve objelerle ilişkiye getirmeyi amaç edinen bir uyarım durumu ve öğrenme ortamıdır.

İlke ve yöntemlerin pratikte uygulanması için kullanılan bir tekniktir:

El becerisini ve yönetimsel yeteneği geliştirmek; gerekli bilgiyi elde etmek, düşünme gücü ve gözlem becerisini geliştirmek amacıyla kullanılır.

12.1.Planlanması

1-İşlenmekte bulunan üniteye yada üzerinde çalışılan projeye uygun bir laboratuvar saatini belirleyiniz.

2-Laboratuvar için hedefleri belirleyip öğrencilere duyurunuz.

3-Yapılmakta olan çalışmalara ilişkin işlemler sırasını öğrencilerle birlikte belirleyiniz.

4-Öğrencilerin araç- gereç, enerji ve zamanı en iyi kullanabilecekleri bir düzenleme yapınız.

5-Bir grup öğrenciyi, araç-gereç ve kaynakların kullanma biçimini denetlemek üzere görevlendiriniz.

6-Laboratuvar çalışması için güvenlik önlemleri alınız.

7-Laboratuvar çalışması düzenleyen kuralları belirleyiniz.

8-Özel yardıma gerek duyabilecek öğrencileri saptayınız.

9-Çalışmaların değerlendirilmesinin nasıl yapılacağını belirleyiniz.

10-Öğrencilerin çalışmalardan sonuç çıkarmasına ve genelleme yapabilmesine yardımcı olunuz (Bilen, 1996, 129).

12.2.Uygulanışı:

Laboratuvar çalışmasını planlama, uygulama ve özetleme, değerlendirme olmak üzere üç aşamada ele alabiliriz. Planlama aşamasında, çalışmanın hedefleri, konusu ve yöntemi belirlenir. İkinci aşamada bunlar uygulanır. Uygulama sırasında çalışmalara yardımcı olmalı, öğrencilerin bireysel ihtiyaçları, sorunları giderilmeye çalışılmalı, zaman ve enerjinin yolunda harcanmasına özen gösterilmelidir. Bunu tartışma, özetleme ve değerlendirmeyi içeren üçüncü aşama izlemelidir. Bu noktada, ulaşılan sonuç açıkça belirtmeli, eksikler ve yanlış anlamalar düzeltilmelidir (Bilen, 1996, 130).

12.3.Üstün Yönleri:

- 1-Yanlışlıklar hemen düzeltilir.
- 2-El becerisi geliştirilir.
- 3-Her öğrenciye kişisel destek ve yardım sunulur.
- 4-Öğrencilerin çalışma sonuçlarından ilke ve genellemelere ulaşım ulaşımadıklarını belirleme olanağı verir.
- 5-İlgi uyandırır (Bilen, 1996, 131).

12.4.Eksik Yönleri:

- 1-Diğer tekniklerin çoğuna oranla masraflıdır.
- 2-Diğer teknikler kadar bilgi edinmeye uygun değildir.
- 3-Laboratuvarlar genellikle az sayıda öğrencinin aktif olabileceği kadar büyük olduğundan bir kısım öğrenciler pasif kalır.
- 4-Zaman kaybı önlenemeyebilir, aktif olmayan öğrencilerin istenmeyen alışkanlıklar edinmesine neden olunabilir (Bilen, 1996, 131).

12.5.Deney

Laboratuvar çalışma tekniğinin uygulanmasında en önemli unsur hiç şüphesiz deneydir.

Konularla ilgili olaylar istenilen zamanda, dilenilen biçimde gözlemlenemez. Bunların belli bir yerde (laboratuvar yada ünitenin laboratuvarı durumuna getirilen derslikte) istenilen etmenlerin etkisi altında gözlemlenmesi gerekir. İşte o zaman deney yapılır (Nas, 2000, 141).

Deney bilgi, fikir edinmek için bir olayı yapay olarak oluşturmak demektir. Bir başka deyişle, deney, koşulları yapay olarak oluşturulan bir çeşit gözlemdir. Deney yaparken şartları istediğimiz gibi, istediğimiz kadar değiştirmek, deneyi yinelemek elimizdedir.

Deneyin üstün yönlerini; çocukların yaparak- yaşayarak, doğrudan yaşantılar geçirerek öğrenmeleri, her çocuğun kendi algılama hızına ve yeteneğine

göre çalışması, çocuğun kendisi yapınca özgüven duygusunun artması, tümevarımsal düşünme yolunun kullanılmış olması olarak sıralayabiliriz (Nas, 2000, 142)

Sınırlılıkları ise; çok zaman alması, bireysel deney yaptırmak için çok araç-gereç gerektirmesi, kalabalık sınıflarda uygulamanın zor olması olarak sıralayabiliriz (Nas, 2000, 142).

D.SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANILAN ARAÇ-GEREÇLERİN SINIFLANDIRILMASI

1.BASILI EĞİTİM ARAÇLARI

Yazılı materyaller eğitim ortamında en yaygın kullanılan materyal türüdür. Bunun nedeni yazılı materyallerin kolayca ulaşılabilen ve öğretim ortamına rahatça taşınabilen materyaller olmasıdır. Ayrıca, yazılı materyaller kolaylıkla çoğaltılabilen ve öğrencinin kullanımına ucuzlukla sunulabilen materyallerdir (Şahin, Yıldırım 1999: 21).

Basılı eğitim araçları denildiği zaman ilk olarak akla kitap gelir. Kitap; ders kitapları, sözlük, ansiklopedi vb. olarak sıralanabilir. Kitapların yanı sıra dergi, gazete ve broşürler de basılı eğitim araçlarıdır.

Kitap, insanların fikir, kültür, sanat ve iş alanlarındaki çalışmalarını kuşaklara tanıtan yazılı bir metindir. Ders kitabı ise ders konularına ait bilgileri, öğrencilerin kendi kendilerine okuyarak, sıralı ve doğru bir biçimde öğrenmeleri için kullanılmak üzere, öğretim programlarına uygun bir biçimde ve özel bir amaçla hazırlanmış yazılı bir metindir (Hesapçioğlu, 1994, 298).

1.1.Ders Kitapları ve diğer yayımlar

Bilindiği üzere sadece Sosyal Bilimler için değil hemen her ders için ders kitapları öğretimde vazgeçilmez unsurlardır. Ancak böyle olmakla birlikte ders kitaplarının ne derece eğitim biliminin gerektirdiği uygun eğitim metotları doğrultusunda hazırlandığı konusu her zaman tartışılmalıdır. Acaba bir ders kitabı hangi özellikleri taşımalıdır? Ders kitaplarıyla ilgili mesele bununla bitmiyor. Bir ders kitabından bu kitaplardan faydalanma hususu var. Acaba kitaplardan en etkili biçimde nasıl faydalanılabilir? Veyahut da kitap nasıl okunmalı? Bir öğretmen ve bir öğrenci bu

sorular karşısında bilgi sahibi olursa, şüphesiz eğitim ve öğretim daha verimli olacaktır (Köstüklü, 1998, 106).

Bir ders kitabından daha iyi verim alabilmek için bir metnin nasıl okunacağını bilmek lazımdır. Bu da okul çağının erken dönemlerinden itibaren okuduğunu anlamayı geliştiren stratejileri bilip uygulamayla başlar. Okuduğunu anlamaya yardımcı olan stratejiye batı kaynaklarında SQ3R adı verilmektedir (Köstüklü, 1998, 106).

Bunun anlamı şudur; önce okunacak parçaya göz atmak, konu başlıklarını soruya dönüştürmek, sonra okumak ve soruya cevap vermek, sonra tekrar kendi ifadelerimizle sorunun cevabını vermek ve konuyu baştan sona tekrarlamak. Bu iş başta sıkıcı ve zor olabilir. Ama bu disiplin bir defa kurulursa, öğrencinin okuduğunu anlama seviyesi büyük ölçüde yükselecek ve bu iş zamanla daha az vakit alacaktır (Köstüklü, 1998, 111).

1.1.1.Ders kitabı

Kitap, yazılı ve basılı araçlar grubunda yer alan ve öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden çalışma araçlarından biridir. Gerek öğrenme araçları arasında, gerekse öğrenme-öğretme süreçlerinde kullanılan öğretim araçları arasında kitap temel bir araç olarak özel bir önem taşır (Alkan, 1983, 244).

1.1.1.a.Öğretimde ders kitabının yeri

Kitabın gördüğü iş öğretmenin işine benzer. Nasıl ki, iyi bir öğretmen öğretir ve öğretimin oluşumuna yardım ederse, bir ders kitabı da öyle olmalıdır. Ders kitabı öğrencinin düşünmesine yardım edici olmalı ve ip uçları vermelidir.

Ders kitaplarının iki türü vardır.

1-Bakanlıkça kararlaştırılanlar.

2-Öğretmence seçilenler.

Bakanlıkça kararlaştırılanlar ilk ve orta dereceli okullarda kullanılır. Bunlar Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nca kabul edilerek Tebliğler Dergisi'nde yayımlanır. Öğretmence seçilen ders kitapları, yüksek okullarda kullanılır. Öğretmen öğreteceği dersin programdaki konuları en iyi almış olduğu kanısına vardığı kitapları öğrencilere tavsiye eder ve o kitabı temel alarak öğretimini

yürütür. Seçilen veya karşılaştırılan bir ders kitabını baştan sona kadar öğretmek zorunda değildir. Konuları öğretmen belirler. Bazı hallerde gelecek programa uyum sağlaması için kitabın baştan sona kadar okutulması benimsenebilir.

Bazı ders kitabında özetin olması sakıncalıdır. Çünkü öğrenci sıkışık olduğu zaman özeti okumak hatta ezberlemek yoluna başvuruyor. Ama konuları çok geniş almış kitaplara özet kısmı konulabilir.

1.1.1.b.İyi Bir Ders Kitabının Özellikleri

a)Biçim Yönünden

1-Fazla parlak olmayan sağlam kağıttan yapılmalıdır.

2-Ders kitabının sayfa düzeni, harflerin büyüklüğü, satır ve harf aralıkları öğrenciye uygun olmalıdır.

3-Ders kitabı ilgi çekici olmalıdır. Ders kitabının ilgi çekici olması, kitapta uygun resimlerin yer alması ve anlatımın çocuğu göre olması demektir.

4-Ders kitabının düzenlenişi, öğrenmeyi sağlayacak biçimde olmalıdır. Ders kitabı, kulağı arkadan gösterir gibi değil de, söylemek istediği şeyi en kısa yoldan kaleme almalıdır. Öğretmek istediği şeyin özünü her paragrafın başında vermeli, sonra örnekler vererek derinliğine inmelidir.

b)Ders Kitabının Konusu (Muhtevası) Yönünden

1-Ders kitabı, eğitim amaçlarının gerçekleşmesine yardımcı etmelidir.

-Yurdun ülkülerine bağlılık,

-Başkalarının haklarına saygı,

-Boş zamanları iyi kullanmak,

-Sağlık kurallarına uygun hareket.

2-Ders kitabı, öğretim programına uygun olmalıdır.

3-İyi bir ders kitabı doğru bilgi vermelidir

4-Her ders kitabının kendine göre bir üslubu vardır.

Her kitabın kendine göre bir üslubu olduğu için tek ders kitabı yerine çok ders kitabı kullanmak gerekir. Fakat değişik fikirlere yer verdiği için bunları birleştirmek öğrenciler için zordur. Yaş küçük olduğu oranda bu zorluk artar. Bu nedenle çok kitap, yüksek okullarda kullanılmalıdır.

Öğretimde gerçek anlamda kitap kullanmanın yararları:

-Öğrencinin çeşitli kaynaklardan faydalanmasını sağlar.

-Her kitabın kendine özgü bir kişiliği olduğunu bilir. Öğrencinin zihin düzeyine uygun olan kitabı diğerlerinden ayırmasına yardım eder.

-Öğretimi sıkıntıdan kurtarır.

5-Öğretim ve öğrenim kavramlarını benimsemelidir (Büyükkaragöz, 1996, 285)

Ders kitabının yeni olması önemlidir. Güncel bilgiler yer almalıdır. Günümüzle bağ kurulabilmelidir. Örneğin 1980'de Türkiye'nin ekonomik durumu incelenirken, günümüzle karşılaştırılması yer alabilir.

Ders kitabını kullanımı konusunda öğretmen adaylarının yetiştirilmesi gerekmektedir. Öğretmen, kitabı yerinde ve zamanında gerektiği gibi kullanmalıdır. Ders kitabına sıkı sıkıya bağlılık olmamalıdır. Bu pek çok öğretmenin, kolayına gittiği için tercih ettiği bir yoldur. Ders kitabı kullanırken de aktif kullanım sağlanmalıdır. Öğrencinin sadece okuyup anlatması değil, bilgileri ayırt etmesi, zenginleştirilmesi farklı bilgiler ve problemler üretmesini sağlayıcı yönlendirme yapılmalıdır.

Ders kitabı yanında, farklı öğretim materyalleri kullanılmalıdır. Elle yapılan materyaller çocuk için büyük önem taşır. Örneğin çocuğun yeryüzü şekillerini görmesi yanında, kendisinin toprakla yeryüzü şekillerini yapması daha kalıcı öğrenmeyi sağlayabilir. Ders kitabı böyle bir durumda rehber bir kitap olmalıdır. Sadece bilgi ile donanmış olmamalıdır. O halde ders kitabında öğrenciyi aktifliğe sevk edecek yönergeler yer almalıdır. Yoksa bile öğretmen bunu bilmeli ve ders kitabının eksikliğini kendisi tamamlamalıdır (Şahin ve Yıldırım, 1999, 55).

1.1.2.Yardımcı Kitaplar

Ders kitaplarında verilen konuların hepsini veya bir kısmını daha ayrıntılı olarak işleyen kitaplardır. Ders kitapları bulunmadığı veya öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verilmediği zaman yardımcı kitaplar kullanılır. Yardımcı kitaplar öğrencilerin takıldığı yerde faydalı olması yanında kendileri çalışarak sonuca varmalarını da engellemektedir (Büyükkaragöz, 1996, 285).

1.1.3. Diğer Kitaplar

Çocuğun okuyacağı diğer kitaplar da önemlidir. Diğer kitaplarda bulunması gereken özellikleri de şöyle özetleyebiliriz.

- Metindeki konu çocuğu okumaya teşvik edici olmalıdır.
- Kitap çocuklara kahramanlık ve yurt sevgisi gibi duyguları aşılmalıdır.
- Kitap bilgi verme konusunda direnmemelidir.
- Kitap dilbilgisi bakımından kusursuz olmalıdır.
- Yazar kuru öğütlerden kaçınmalıdır.
- Kitap bol resimli olmalıdır.
- Kitap ne büyük nede küçük harfli olmalıdır.
- Kitap sağlam olmalıdır.

Bu kitaplardan başka çalışma kitapları, başvuru kitapları, roman ve bibliyografyalar da vardır (Büyükkaragöz, 1996, 285).

1.1.4. Sözlük, Ansiklopedi, Dergi ve Gazeteler

Sözlük, imlâ kılavuzu öğrenciyi eğitime yönelten birer araç olduğu için büyük önem taşır. Bu nedenle bunun tekniğini ilk yıllarda vermek gerekir. Bunlarda alfabetik sıra başta gelir. Manasını bilmediğimiz bir sözcüğün manasını, yazılışını ve nereden türetildiğini sözlük ve imlâ kılavuzuna bakarak anlarız. Böylelikle boş söz söylemekten kurtuluruz.

Dergiler belli aralıklarla çıkan, genellikle sayfa sayısı 50'nin altında olan basılı materyallerdir. Dergiler belli süreler içinde çıktığından kitaplara göre daha günceldir. Bunlarda öğretim faaliyetlerini önemli ölçüde destekler. Ülkemizde ilköğretimin birinci kademesinde öğretmenlerimiz dergilerden sıklıkla yararlanmaktadır. Ancak çok çeşitli dergilerin bulunduğu piyasada öğretmenlerin dergi seçiminde dikkatli olması gerekiyor (Erden, 1988, 184).

Gazete, dergi ve diğer süreli yayınlar, hem günlük konu ve sorunlar için bilgi edinmek için temel kaynaktır, hem de amaçlı öğrenme etkinliklerine itici önemli ve temel bir araçtır. Bu nedenle, bunların seçim ve kullanılmasının

planlanması gerekir. Öğrencilerin yetişkinlere ait gazete ve dergileri okuyabildikleri andan itibaren bunlardan yararlanmaları gerekir. Yalnız yerinde yararlanabilmeleri için yardıma ihtiyaçları vardır. Gazete ve dergilerin öğrenmeye güdülemede kullanılmalrı için ilginç ve yeterli bir tanıtımın da ihmal edilmemesi gerekir.

Dergi ve gazetelerden bilgi kaynağı olarak yararlanırken dikkate alacağımız iki ölçü vardır: Kullanışlılık ve doğruluk. Yetişkinlere ait süreli yayınlardan çoğu ilk ve orta dereceli okul öğrencileri için fazla ağırdır (Alıcıgüzel, 1979, 74).

Bu yüzden ilköğretim ilk sınıfların öğrenme-öğretme sürecinde nadir olarak faydalanılır.

Çevre ile ilgili veya herhangi bir ülkenin nüfus ve ekonomik durumunu inceleyen yazılardan, yurt haberleri ve istatistiklerinden, âhlakla ilgili bilgilerden faydalanılabilir. Öğretimde gazetelerden yararlanmak istediğimiz taktirde öğrenciler arasında iyi bir iş bölümü gerekir. Mesela: Bir grup matematiklerle ilgili kısımları, diğer bir grup da fenle ilgili kısımları keser ve bir dosyada toplarsa ve yeri geldikçe kullanırsa gazeteden daha iyi faydalanılmış olur (Büyükkaragöz, 1996, 281-286).

1.1.5.Ders Kitabı Kullanmanın Amacı

Ders kitaplarının kullanılmasını birinci nedeni organizasyondur. Ders kitapları eğitim programına uygun olarak hazırlanmıştır. Eğitim programındaki amaçlar, içerik, etkinlikler ve değerlendirme özelliklerine uygun bilgiler sırayla yer almaktadır. İkinci neden, bir öğretim aracı olarak kitabın kullanılmasıdır. Pek çok öğretmenin bir ders kitabı seçmesinin ve kullanmasının nedeni rahatlığıdır. Takip etmesi, ödev vermesi vs. kolaydır. Başka bir neden de öğrenci değerlendirmesinin amaçlanmasıdır. Çünkü, bir ders kitabı bilginin özünü sağlar ve merkezi bilgi toplanmasını sağlar (Şahin ve Yıldırım 1999, 47).

2.GÖRSEL ARAÇLAR

2.1.Yazı Tahtası

Eğitim kurumlarının hemen hemen hepsinde bulunan ve eğitimde uzun yıllardan beri kullanılan ucuz bir eğitim aracıdır.

Yazı tahtası sınıfın en esaslı parçasıdır. Bütün sınıflarda ve laboratuvarlarda bulunur. Bu öğretim yardımcısı dünyaca tanınmış olmasına rağmen çok az sayıda öğretmen bunlardan tam manasıyla yararlanmaktadır. Yazı tahtası, fikirleri resimlendirmek, sağlam örnekler vermek ve birçok görsel sembolleri göstermek için kullanılır; aynı zamanda listeler, planlar ve özetler yapmak için son derece önemli eğitim öğretim yardımcılarıdır (Oran, 1957, 245).

Birçok kavramların görsel duruma getirilmesi için, üzerine çizilen resim, sema, grafik ve harita gibi şekillerle konunun kısımları arasında ilişki kurmaya son derece yardımcı olur (Pekgöz ve Hancılar, 1970, 55)

Yazı tahtasının eğitim yönünden; sunulan konunun ana hatlarını özet şeklinde kullanmada, vermede, terimleri sunmada ve ödevleri yazmada kolay kullanıldığı gibi; verimli bir şekilde kullanılmasının zorluğu, öğretmenin tahtayı kullanırken arkasını dönmek zorunda kalması, yazılıp çizilenlerin saklanamaması gibi eğitim yönünden sınırlılıkları vardır (Çilenti, 1988, 103).

Herhangi bir öğretim faaliyetinde tahtadan gerektiği kadar faydalanmak için şu hususlara dikkat edilmelidir.

1-Tahta temiz olmalıdır. Önceki dersten kalan yada yeni konuyla ilgili olmayan yazılar öğrencilerin dikkatini dağıtır ve konu bütünlüğünün kaybolmasına neden olabilir.

2-Kullanılan silgi temiz olmalıdır. Temiz olmayan bir silgiyi kullanmak tahtaya yeni yazılan yazıların okunmasını engelleyecektir yada zorlaştıracaktır.

3-Yazarken arkanız öğrencilere dönük olarak konuşmayınız. Öğrencilerle göz teması önemlidir. Öğrencilere sırtını dönmek ve tahtaya konuşmamak gerekmektedir.

4-Yazma bitince öğrencilere dönerek konuşunuz. Öğretmenin yazı yazdığı esnada zaten öğrencilerle iletişimi zayıflamıştır. Yazı yazdıktan sonra onlara dönerek iletişimi tekrar kurmak gerekir.

5-Tahtayı tamamen doldurmayınız. Tahtanın tamamen dolması karışıklığa yol açar ve konsantrasyonu bozar.

6-Kelimeleri tam yazınız, kısaltma kullanmayınız. Kısaltma kullanmak bazen yararlı olabildiği gibi bazen zararlı da olabilir.

7-Basit resimler çiziniz. Çizilen basit resimler soyut kavramların somut hale gelmesini kolaylaştırır.

8-Renkli tebeşir kullanınız. Dikkati çekmesi ve ayırtedici olması bakımından önemlidir.

9-Tahtanın önünde değil yanında durunuz. Tahtanın önünü kapamak hem öğrencilerle iletişimi koparacak, hem de öğrencilerin tahtayı görmesini engelleyecektir.

10-Önceden hazırlık yapınız. Önceden hazırlık yapmak zaman tasarrufu sağlar ve kopukluğu önler.

11-Tahtanın parlamaması ve yazıların kolay okunması için tahtanın doğrudan ışık almayan bir yere asılması gerekir.

12-Tahtaya yazılar okunaklı ve arkadaki öğrencilerin göreceği şekilde yazılmalıdır.

13-Tahta dersin başında temizlenmeli, daha önceki derslerden kalan yazılı tahta derste kullanılmamalıdır.

14-Öğretmen yazı yazarken yazdıklarını yüksek sesle okumalıdır.

15-Ders anlatılırken ders tahtaya anlatılmamalı, öğrencilerle göz iletişimi sağlanmalıdır.

16-Şekil ve haritalar tahtaya düzgün bir biçimde çizilmelidir.

17-Tahtaya yazılacak bilginin tümünü önceden yazmak yerine, anlata anlata tahtayı doldurmak daha etkilidir (Erden, 1997, 184-186).

Yazı tahtası iyi kullanıldığı takdirde birçok faydalar sağlayan bir araçtır.

2.2.Bülten Tahtası

Bülten tahtası üniteye başlama, yeni ilgiler uyandırma ve problemleri belirli duruma getirme, çocukların çalışmalarını sergileme, harita, levha ve benzeri araçları teşhir amacıyla kullanılır. Ünite çalışmaları sırasında ortaya çıkan problemlerle ilgili afişler, resimler, levhalar, haritalar, grafikler vs. gibi araçlar bülten tahtasına asılmalıdır (Sağlamer, 1983, 142).

Güdüleme, dekoratif ve öğretim amaçlı kullanılır. Öğrencilerin çalışmalarını sergilemek için çok uygundur ve öğrencilere proje çalışması olarak bülten tahtası düzenleme görevi verilebilir.

Yumuşak bir yüzeyin üzerine gerekli şekil, grafik vb. gibi şeyleri yapıştırmak için kullanılan tahtadır. Burada, üzerine asılacak resim, şekil ve grafikler toplu iğne ve raptiye ile tutturulur ve istenildiği zaman çıkarılıp yeniden asılabilir.

Eğitim yönünden faydalarını şöyle sıralayabiliriz:

-Öğrencilere duyuru yapmada.

-Yeni başlayacak konuların veya çalışmaların özetini vermede ve bitirilmiş konuların veya çalışmaların özetini vermede. (Çilenti, 1988, 105)

-Öğrencilerin kendi düşüncelerini başkalarına ifade etmesini sağlamada (Pekgöz ve Hancılar, 1970, 61).

Bülten tahtasının faydalı olabilmesi için dikkat çekici özellikte olması gerekir.

2.3.Manyetik Tahtalar

Manyetik tahtalar görünüş olarak beyaz tahtalara benzerler. Ancak bu tahtalar metalden yapıldığı için mıknatıslı nesnelere tutma özelliği vardır. Manyetik tahtalar pahalı olmakla beraber hem tebeşir tahtasının hem de pazen tahtasının işlevini görür. Bu tahtalarda mıknatısla her türlü resim, grafik ve şemaları asmak ve bilgilerin yerlerini değiştirmek mümkündür (Erden, 1997, 186).

2.4.Dosya Tahta (Philip Chart)

Dosya tahtalar, çok sayıda büyük kağıdın üstünde birleştirilerek metal yada plastik ayaklara asılmasıyla oluşturulan bir öğretim aracıdır. Kağıt üzerine yazı ve şekiller kalın uçlu gazlı kalemle yazılır. Bu araç kara tahtanın tüm işlevini görür. Tahtaya göre avantajı, yazılı sayfalara geri dönüşün olabilmesi ve resim, grafik, şema gibi çizilmesi zor olan materyallerin önceden hazırlanabilmesidir (Erden, 1997, 186).

Kullanımı ile ilgili şunlar söylenebilir.

-Kullanım kolay ve çok amaçlıdır.

-Yazı tahtalarıyla aynı amaçla kullanılır ve özellikle çizimler, notlar ve grafikler için idealdir. Ancak, büyük gruplarla yazı tahtası kadar kullanışlı değildir.

-Kağıtlar önceden hazırlanarak sunu sırasında tek tek gösterilebilir.

-Materyal ileride kullanılmak üzere saklanabilir.

2.5.Kumaş Kaplı Tahta (Flanelograf)

Sert bir zemin (sunta, kontraplak, tahta) üzerine kumaş ve benzeri şeylerle kaplayarak hazırlanan düz bir yüzeydir.

Konunun açıklanmasına yarayacak sembol, diyagram,şekil, harf veya fotoğraflar, arkalarına yukarıda sayılan veyahut zımpara kağıdı yapıştırılarak flanelograf tahtasına tutturulacak hale getirilir. Elde edilen şekiller flanelograf tahtasına yapıştırılır. İşte buna flanelograf denir.

Flanelograf her yerde bulunan ucuz materyallerden kolayca yapılabilen bir araçtır. Flanelograf basit olmalıdır. Resimler büyük ve iyi anlaşılır şekilde hazırlanmalı ve harfler okunaklı olmalıdır (Çilenti, 1988, 106).

Flanelografin eğitim yönünden yararları:

-Yapılışı ve kullanılışı kolay ve ucuz bir araçtır.

-Konuların basit ve hareketli bir şekilde anlatılmasını sağlar.

-İlgiyi çeken ve dikkati devam ettiren bir araçtır.

-Her türlü resim, yazı ve çizim gibi görsel sembollerin kullanılmasına izin verir.

-Hazırlanan materyal saklanarak tekrar kullanılabilir (Çilenti, 1988, 105-106).

2.6.Döner Levha (Büyük Levha)

Mukavva veya tahta gibi sert ve düz bir maddeden yapılmış iki kapağı olan büyük bir bloknottur. Basılmamış gazete kağıdı veya üçüncü hamur kağıt, bloknottun tahtalarını meydana getirir. Bu sayfalar istenildiği zaman çıkarılıp tekrar yerine takılabilir.

Döner levhanın eğitim yönünden yararları;

-Yapılması ve kullanılması kolay bir araçtır.

-Dersten önce hazırlandığı gibi, ders sırasında da yazı tahtası gibi kullanılabilir.

-Bir sürecin basamaklarını birer birer göstermede veya küçük küçük aşamalara ayrılmış bir konuyu açıklamada çok yararlıdır.

-Her türlü resimlerin yazı ve çizim tekniğinin kullanılmasına uygundur.

-Hazırlanmış materyal saklanırsa daha sonra da kullanılabilir.

2.7.Pano

Panonun sert kumaştan zemini vardır ve genellikle tahtaya yada sert bir yüzeye yerleştirilir. Resim, çizim, sembol vb. pano üzerine tutturulur. Öğrencilerin katılımı açısından faydalıdır ve daha da önemlisi pano üzerine yapıştırılan materyaller kaldırılıp tekrar kullanılabilir (Barth ve Demirtaş, 1997, 43).

2.8.Poster

Posterin amacı dikkat çekmek ve vermek istediğimiz mesajı çabucak göndermektir. Etkili posterler öğrencinin öğrenme ve hatırlamasını hızlandırır ve poster hazırlanırken konular çok iyi öğrenilir (Barth ve Demirtaş, 1997, 44).

Poster büyük boy resimlerdir. Turizm bakanlığınca hazırlanmış ülkemizin doğal ve tarihi güzelliklerini gösteren posterler öğrencilerin ülkemizi tanımalarına ve öğrendikleri bilgileri zihinlerinde tutmalarına yardımcı olur (Erden, 1997, 190).

2.9.Grafikler ve Şekiller

Bunlar somut, ancak karmaşık kavramların basitleştirilmesinde, makinelerin çalışma ilkelerinin gösterilmesinde, kavramlar arası ilişkilerin öğretilmesinde kullanılabilir.

Grafiklerle basit resimler, şekiller, yazılar genellikle bir arada kullanılır.

Olayları ve fikirlerin ilişkilerini belirtmek üzere kullanılan görme araçlarıdır. Sayısal bilgilerin belirtilmesine yarayan grafikler, yapılış şekillerine göre isim alırlar.

Grafik ve şemaların yararları;

-Soyut kavram ve ilkeleri somutlaştırır.

-Öğrencilerin kavram, ilke ve sözel bilgiler arasındaki ilişkiyi kavramalarını sağlar.

-Öğrencilerin ilişkileri kavram olarak anlamalarını sağlar.

-Karmaşık bilgilerin özetlenmesine yardımcı olur (Erden, 1997, 190-191).

Grafikler;

1-Grafikler, istatistik bilgileri temsil eden levha ve afişlerdir.

2-Öğretmenlerin, öğrencilerin dikkatini çekmek istedikleri yöne çevirmesine yardım eder.

3-İstatistik bilgilerin anlamını ve kapsamını açıklar.

4-İstatistik bilgilere dayanarak çocukların açık ve duru bir şekilde düşüncelerini sağlar.

5-Öğrencilerin, istatistik bilgilere karşı ilgilerini uyandırır (Okan, 1983, 85).

Grafikler, bir olayın durumunu, sosyal olarak göstermesi bakımından önemlidir. Grafiklerin ilgi çekici olmasını gerekir. Gerçeği temsil ediciliği de önemlidir. Bilinenden farklı, sıradan olmaması ilgiyi artırabilir (Şahin ve Yıldırım, 1999, 44).

2.10.Tarih Şeridi

Tarih şeridi Sosyal Bilgiler dersinde özellikle tarihi olguların öğretiminde en önemli gösterim araçlarından biridir. Bu dersin en önemli özelliklerinden biri öğrencilere zaman ve kronoloji kavramını öğretmektir. İlköğretim okulları çocuklarının geçmiş zamanın ne kadar eski olduğu hakkında bir görüş getirmeleri çok zordur.

Çocuklarda zaman kavramını geliştirmek için tarih şeritlerinden faydalanılmalıdır. Tarih şeridi öğrencilerin tarihi olayların süresini ve sırasını kavramalarına yardımcı olur.

Ülkemizde 4. ve 5. sınıflarda bir duvar tarih şeridine ayrılmıştır. Hayat Bilgisi konuları işlenirken önemli olay ve günler bu şeride resimlerle öğrenciler

tarafından işlenirse, öğrencilerin olaylar arası ilişkileri daha kolay görmeleri sağlanabilir.”(Erden, 1997, 87-89)

2.11.Mevsim Diyagramı

Sosyal Bilgiler dersi coğrafya ünitelerinin işlenişinde mevsim şeridi yaygın olarak kullanılır. Mevsimler sonbahardan başlar ve ilkbahara kadar devam eder. Yalnız zamanla ilgili bazı kavramları kazandırmayı amaçlayan bu şeridin bazı yetersizlikleri vardır.

-Zamanın kesintisiz sürdüğü fikrini vermiyor.

-Çocuklar zaman zaman yılın ilk ayının Eylül olduğu fikrine kapılabiliyorlar.

Onun için mevsim şeridi yerine yıl diyagramı kullanılması daha doğrudur. Mevsim diyagramı, çocuğa mevsimlerin oluşumu hakkında bilgi de vermektedir. Mevsim diyagramı üzerinde zamanı geldiğinde “belirli günler” resimle veya kısa bir yazıyla belirtilebilir (Nas, 2000, 191).

2.12.Duvar Resimleri

Duvar resmi genelde bütün duvarı yada bir kısmını kaplayan, bir konuyu yada temayı işleyen çalışmadır. Duvar resmi sınıfta işlenen konu veya temayı gösterir. Bu konular şunlar olabilir. “Tarihten günümüze günlük yaşam”, “Kasaba ve şehirlerdeki büyüme”, “Bağımsızlığa giden yol”.. (Barth ve Demirtaş, 1997, 53).

Büyük boyutlardaki fotoğraflar, grafikler, haritalar çizgi resimleri sınıflardaki duvar resimlerini oluşturur.

Duvar resimleri:

-Öğrencinin ilgisini çeker, güdülenmesini sağlar.

-Tartışma konuları için hareket noktası oluşturabilir.

-İşlenen konuyla ilgili aşamaların izlenmesinde başvuru kaynağı olabilir.

-Bellekteki bilgileri unutmamaya yardımcı olur (Ergin, 1995, 10).

2.13.Resimler

Görsel araçların en çok kullanılanı resimlerdir. Ders ve yardımcı ders kitaplarındaki, ansiklopedilerdeki ve öteki basılı eğitim araçlarındaki fotoğraflar okumayı ilginçleştirir, güç terimlerin açıklanmasına ve anlaşılmasına yardım eder. İyi seçilmiş ve planlı olarak kullanılan resimler, pek çok amacın gerçekleştirilmesine imkân hazırlar (Sağlamer, 1983, 141).

Resimler kullanılış maksadına göre çeşitli büyüklükte hazırlanabilir.

Kartpostal veya kendimizin yaptığı resimler, görme araçlarının en ucuzlarındandır. Kartların, dergilerden kesilen resimlerin veya başka kaynaklardan sağlanan resimlerin eğitimde sağladığı faydalar büyüktür. Gitmek ve görmek mümkün olmayan yerlerin sınıfa taşınması ve o yerlerle ilgili bilgilerin daha kalıcı olması resimlerin faydasıdır.

Çocukların yaptığı resimler, onların öğrenme eylemlerine daha etkin olarak katılmalarını sağladığı gibi, öğretmenlerin de onların düşünüş tarzı ve tavırları hakkında bilgi edinmelerine imkân verir (Pekgöz ve Hancılar, 1970, 67).

Gerek biriktirilmiş, gerekse öğrenciler ve öğretmenler tarafından yapılmış resimler bir mukavva veya kartona yapıştırılarak etrafı bantla çevrilir ve ünitelere göre tasnif edelerse çok daha faydalı olarak kullanılabilir (Alıcıgüzel, 1979, 66).

Resim Setleri

Resim setleri aşamalı olan olayların ve durumların sırasıyla bir set olarak hazırlanmasından meydana gelir. Örneğin, bir çocuğun diş fırçalama aşamaları. Her bir resim bir durumu gösterir. Bu materyal, farklı öğretim strateji ve yöntemlerinde kullanılabilir. Örneğin, örnek durumlar resimlerle gösterilir ve öğrencilerin ilkeleri kendileri keşfetmesi sağlanabilir. Organize edici bilgiler resimlerle verilerek sunuş yoluyla öğretim stratejisinden de faydalanılabilir. Resimlerdeki aşamalı sıra bir yerde boş bırakılarak öğrencilerin oraya gelecek resmi bulmaları istenir. Hazırlanırken resimlerin basit, açık, anlaşılır olmasına, renklerin uyumuna ve sadeliğine, öğrencilerin gelişim seviyesine uygunluğuna, aşamalılık özelliğine dikkat edilmelidir. Resimlerin çok mükemmel olması gerekmez. Sade ve mesajı anlamlı vermesi yeterlidir.

Önemli olan öğrenciler için anlamlı olmasıdır. Resim setleri asetata geçirilip ekrana yansıtılacağı gibi kartonlarla da gösterilebilir. Kartonların büyük olması, resimlerin büyük çizilmesi ve algılanması açısından önemlidir (Şahin ve Yıldırım, 1999, 43).

2.14.Model ve Numuneler

Model ve numuneler öğrencilere bütün duyu organlarını kullanarak yaşantıya geçirmelerini sağlayan araçlardır. Bunlardan numuneler doğal ortamından alınıp sınıfa getirilen cisimlerdir. Sosyal Bilgiler dersinde numune olarak coğrafi bölgelerde yetiştirilen bitkiler kullanılabilir (Erden, 1997, 178).

İdeal görsel araç eşyanın kendisidir. Ancak gerçek eşyalar bazen sınıf ortamına getirilemeyecek kadar büyük yada gözlemlenemeyecek kadar küçük olabilir. Bu durumda bu eşyaya yada objeye ilişkin gözlemler bu eşya yada olayı temsil eden model üzerinde yapılabilir.

Modeller asıl cisimden daha küçük yada daha büyük olabildiği gibi yerini tuttuğu gerçek eşya ile tamamen aynı büyüklükte ve yapıda olabilir. Atom ve molekül modelleri, güneş ve çevresindeki gezegen modeli, yapılması tasarlanan bina ve gemi maketleri modelleri örnek oluşturmaktadır.

Cansız cisimlere yada canlılara ait (ölü yada diri) örnekler yada parçalar doğal ortamından alınıp sınıfa getirilmişse numune adını alır (Ergin, 1995, 110).

Model ve Numunelerin Eğitim Yönünden Faydaları:

- Karmaşık yapıları basit ve anlaşılır hale getirir.
- Duyu organlarının algı sınırlarını aşan büyüklük yada küçüklükte araç ve cisimlerin algılanabilmesini sağlar.
- Yanına yaklaşılamayan yada zaman ve uzaklık yönünden ulaşılamayan araç, isim, olgu ve olayların incelenebilmesini sağlar.
- Gerçek olmayan soyut düşünce, tasarım ve kavramların açıklanmasına yardım eder (Çilenti, 1988, 64).

2.15.Haritalar

Yeryüzünün yada belli bir parçasının belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen taslağına harita denir. Okula ilk kez haritayı sokan A. Francke adlı bir Alman eğitimcidir. Haritalar 19. yy sonlarına doğru dünyadaki bütün okullara girmiştir. Haritalar Sosyal Bilgiler dersinde, tarih ve coğrafya konularının işlenmesinde çok kullanılır. Müfredat programları okullardaki haritaların kullanılmasını zorunlu görür.

Haritalar amacına göre değişik biçimlerde hazırlanmıştır. Bunlardan başlıcaları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

a)Özel Amaçlı Haritalar

Özel amaçlı haritalar belli bir özelliğin (nüfus, enerji kaynakları, hastalıklar, oy verme oranları vb.) Dünya, ülke yada bölgedeki dağılımları gösteren haritalardır.

b)Fiziki Haritalar

Fiziki haritalar yeryüzü şekillerini (dağ, ova, nehir, göl, deniz, plato) yükseklik ve derinliklerini farklı renkler kullanılarak gösteren haritalardır. Bu haritalar, bölgelerin ve ülkelerin gösterilmesinde de kullanılır.

c)Siyasi Haritalar

Devlet sınırlarını ve belli başlı şehirlerin yerlerini gösteren haritalardır. Bu haritalar ülkeler coğrafyasında, ülkeleri, ülkeler arası ilişkileri, ülkelerin yeryüzünde yerlerini vb. öğretmek için kullanılır (Erden, 1997, 191-193).

Haritaların Yararları;

1-Değişik yerler arasındaki uzaklığı bulmada yardımcıdır.

2-Bölgeler arası ve kıtalar arası ilişkileri, çeşitli çoklukları karşılaştırmada harita, öğretmenin en büyük yardımcısıdır.

3-Öğrencilerle yapılacak bir gezide izlenecek güzergahın belirlenmesinde önemli bir araçtır. Mesela, Ankara'dan Tatvan'a yapılacak bir gezide nerelerden geçileceği harita üzerinde belirlenir.

4-Gazetelerde, radyo ve televizyonda geçen önemli bir olayla ilgili çalışmalarda haritalar etkili bir araçtır

5-Haritalar, ünite metodunda vazgeçilmez bir ders aracıdır.

Haritaların Okunabilmesi

Haritalardan eğitimde yararlanabilmek için öncelikle haritayı okumasını bilmek gerekir. Bunun için:

-Toprak şekillerinin bilinmesi,

-Su şekillerinin bilinmesi,

-Şehir, nüfus, yerleşme ile ilgili şekiller,

-İklim ve doğal kaynaklar,

-Uzaklıklar, yollar, kanallar, demir yolları, deniz yolları, kara yolları ile ilgili işaretler

-Enlem ve boylam kavramı

-Yüzey şekillerinin işlenmesi, dağlar, yükseklikler, çöküntüler, dağ şekilleri, iklim ve ulaşım şekilleri.

-Ulaşım yolları, akış yönü, kanallar, bunların arazi ile ilişkisinin bilinmesi gerekir.

Harita seçerken dikkat edilecek hususlar

1-Harita üzerindeki bilgiler sade ve konuyla ilgili olmalıdır.

2-Haritanın başlığı ve cinsi, üzerindeki bilgilere uygun olmalıdır.

3-Haritadaki bilgilerin açıklanış yolları, haritayı kullanacak olanların düzeyine uygun olmalıdır.

4-Harita üzerindeki renkler açık, temiz, belirli ve duru olmalıdır.

5-Bilgiler için kullanılan semboller iyi anlaşılır olmalıdır.

6-Yazılar karışık olmamalı ve kolayca okunabilmelidir.

Öğretmen haritayı daha ilginç yapmak için;

1-Haritayı sınıfça, ailece yapılacak gezilerde kullanılmalıdır.

2-Haritayı kullandıktan sonra konuyu film, film şeritleri ile desteklemelidir.

3-Sökülüp takılabilir haritalar kullanılmalıdır (Okan, 1983, 111-112-113).

Çocuğun haritayı kavrayabilmesi için kolaydan zora, yarı soyuttan soyuta, yakından karmaşığa doğru şu basamakların izlenmesi gerekmektedir. Kroki (taslak basamağı), plan basamağı ve harita basamağı olmak üzere.

2.16.Küre

Türkiye, diğer ülkeler ve dünya, paralel ve meridyenler, ekvator, yengeç ve oğlak dönencesi, kutup noktaları, dünyamızın şekli, ekseni, kıtalar denizler, okyanuslarla ilgili kavramlar, ilkeler ve genellemelerin öğretilmesinde, kavranmasında ve bu ilkelerin kullanılmasında etkilidir. Öğretmen bu konularla ilgili hedef davranışı kazandırırken, her bir öğrencinin küreyi kullanmasını sağlamalıdır. Bu tür etkinlikler hem öğrencinin aktif katılımını, hem de onların yaratıcılığını arttırabilir (MEB Komisyon, 2000, 247).

Dünyanın yüzeyini en doğru gösteren kürelerdir; problemlerin nerede, ne kadar uzak bir yerde ve o yerin hangi yönde olduğunu, kara ve denizlerin biçimlerini anlamak için küreye başvurmak gerekir. Küre haritada bulunmayan şu özelliklere sahiptir:

- a)Belli iki yer arasında doğru alana dayanan uzaklık,
- b)Karaların ve denizlerin doğru şekilleri,
- c)Karaların ve denizlerin alanları,
- d)Doğru yönler (Sağlamer, 1983, 155).

Küre düz haritaya dönüştürülünce gerçek durumunu kaybeder. Düz haritalardaki göze batan bozuklukları ve yanlış kavramları düzeltmek için küreye başvurulmalıdır.

2.17.Diyaram

Diyaram bir olayın üç boyutlu gösterimidir. Bu öğretim aracı genellikle bir kutunun bir kenarı veya kenarının bölümleri kesilerek yapılır, kalan kısmı da fon olarak kullanılır. Olayı tamamlayıcı öğeler kağıt, mukavva yada kilden yapıp, boyanıp, kutuya yerleştirilebilir. Diyaram yapımı öğrenciye objeleri en küçük ayrıntılarına varana dek inceleyip, üretmelerine imkân verir ve bu sayede de öğrenciler bir olayı görüntülemek için perspektifi daha iyi kullanmış olurlar.

2.18.Üç Boyutlu Modeller, Maketler

Bunlar kabartma haritalar, dağ, ova, vadi, yayla, göl, deniz, vb. yeryüzü şekillerinin, eski tarihi anıtsal eserlerin, kentlerin alçıdan, kağıttan modelleri, maketleri olabilir. Bunları sınıfta öğrenciler de yapabilir. Bunun için imkân ve fırsat onlara verilmelidir. Öğrencilerin yaptığı modeller ve maketler mutlaka sergilenmelidir. Güneş sisteminin basit bir modeli öğrencilerce yapıp, dünyamızla ilgili kavramlar, ilkeler öğretilip kavratılırken ve bunlar uygulanırken eğitim ortamında kullanılabilir (MEB Komisyon, 2000, 247).

2.19.Kum Masası

Eski bir masanın kenarlarına çita çakılır, üstüne elenmiş ve yıkanmış kum dökülür. Bu kum üzerinde çeşitli yeryüzü şekilleri oluşturulup, kolayca gösterilir ve bozulup düzeltilebilir.

Sosyal Bilgiler dersinin bazı hedef davranışlarını kazandırmada etkili olabilir. Örneğin, bölge, ilçe, köy, mahalle ile ilgili yeryüzü şekilleri, yollar, varsa havaalanları, limanlar, körfezler, göller, fabrikalar vb. kum masasının üzerinde maketler kullanılarak gösterilebilir. Öğrenciler bunları kum masasının üzerinde kendileri yapıp sunabilirler. Bu tür etkinlikler hem öğrencilerin olguları somutlaştırmasını, hem de etkin katılımıyla davranışların kalıcılığını sağlayabilir (MEB Komisyon 2000: 250).

2.20.Tuz Haritası (Tuz Hamuru)

Bu da kum masasına benzer. Bir fincan un, 1 fincan tuz ve yarım fincan su karıştırılarak yapılır. Bu karışım kurutulup, bir düzlemde şekillendirilerek boyanır. Yeryüzü şekillerini göstermek için çok güzel bir aktivitedir ve öğrenciler bunu yapmaktan zevk alır.” (Barth ve Demirtaş, 1997, 61).

Bu hamurla, yeryüzü şekilleri, insan, ev, okul vb. modelleri hazırlanabilir. Model hazırlandıktan sonra kuruması beklenir. Tuz hamuru ile hazırlanan modeller dikkatli kullanılırsa uzun süre dayanır (Erden, 1997, 179).

2.21.Sergiler

Sergi önemli bir görme aracıdır. Sergiden maksat, ele alınan konuya veya gösterilmek istenen materyale öğrencinin ilgisini çekmek, öğrenmeye motive etmektir.

Bütün görme araçlarında olduğu gibi sergide de en önemli adım planlamadır. Onun için sergiyi hazırlarken, kime hitap edeceğimize ve seyrettikten sonra onların ne yapmalarını istediğimize karar vermeliyiz.

Sergilerin eğitici, öğretici ve ilgi çekici olması için çok dikkatle hazırlanmaları gerekir. Sergide aktüel bilgi verilmeli ve ana fikir ilgi çekici bir noktaya bağlanmalıdır.” (Pökgöz ve Hancılar, 1970, 74).

Sergiler çeşitli amaçlarla açılır.

Okul sergileri ile;

1-Okul yada sınıf çalışmaları öğrenci velilerine, ilgililere duyurulur.

2-Model ve örneklem sergilenmesi sırasında, geri kalmış öğrencilerin gelişmesi sağlanır.

3-Velilere yeni öğretim yöntemleri duyurulur.

4-Sergi düzenlenirken öğrencilerin katılmaları sağlanarak onları çalışmaya alıştıırır.

Sergi açılırken dikkat edilecek hususlar;

1-Serginin amacı saptanmalıdır.

2-Serginin genel görünüşünün güzel olmasını sağlanmalıdır.

3-Sergi ile ilgili yazılar, serginin güzelliğini artıracak nitelikte olmalıdır.

4-Sergide, sergilenecek eşyanın bütün özellikleri görülmelidir.

5-Büyük boy eşyalar yüksek yerlere ve arka plana, küçük boyda eşyalar ise ön plana konmalıdır.

6-Resim ve yazılar göz hizasına gelecek şekilde yerleştirilmelidir.

7-Sergilenecek resim ve yazılar mutlaka çerçevelenmelidir.

8-Sergilenecek yazılar kısa ve okunaklı olmalıdır.

9-Sergide gezmeyi kolaylaştırmak için ok işaretleri konmalıdır.

10-Sergide sağlam ve dayanıklı eşyalar konmalıdır.

11-Sergide bir rehber bulunmalıdır.

12-Serginin ilgi çekici olması için gayret sarfedilmelidir.

Sergide;

a)Öğrenciler tarafından yapılan resimleri.

b)Koleksiyonları,

c)Öğrenci ödevlerini.

d)Öğrencilerin yapmış olduğu harita, resim ve yazılarla grafikleri.

e)Öğrencilerin yıl içindeki çalışmaları yansıtmak için her türlü etkinlikler sergilenebilir (Okan, 1983, 115-116).

2.22.Karikatürler

Gazete ve dergilerde rastladığımız karikatürler bütün cemiyetlerde günlük olaylarla ilgilidir. Öğrenciler için özel cazibeleri vardır ve herhangi bir hususu çizgilerle belirtmek veya hikaye etmek için yapılırlar. Resimler gibi karikatürler de öğrenciyi düşündürmelidir. Karikatürler projeksiyonla gösterilebilir. Yerinde kullanılan bir karikatür öğrenciyi yaratıcı düşünceye sevkettiği gibi onları uyarmak hususunda da önemli bir yardımcı olabilir (Oran, 1957, 251).

2.23.Yeryüzü Şekilleri

Okulun çevresinde olan dağ, tepe, ova, vadi, plato, dere, çay, nehir, göl ve denizler bu konularla ilgili hedef davranışlar kazandırmada doğal araç-gereçlerdir. Sosyal Bilgiler dersinde "İlimiz ve bölgemizin yer şekilleri" adlı üniteyle ilgili hedef davranışlar işlenirken öğrencilerin çevresinde bulunan doğal durumdan yararlanmaları sağlanmalıdır. Öğrencilere çevreyi gezdirerek, onun üzerinde gözlem, araştırma ve inceleme yaptırarak, yeryüzü şekilleriyle ilgili istendik davranışları öğretmen daha kolay kazandırabilir. Bu tür davranışlar sınıfta değil, genellikle çevrede işlenmelidir. Öğretmen öğretim yılı başında dersin planını buna göre düzenlemeli ve gerekli izinleri almalıdır (MEB Komisyon, 2000, 246)

2.24.Diğer Araç-Gereçler

Bütün bunların dışında burada anılmayan eğitim araç ve gereçleri vardır. Pusula, termometre, barometre, yağış ölçer, rüzgar fırılacağı ve oku, saat ve takvim bunların başlıcalarıdır. İl, ilçe, köy ve mahallenin iklimi ile ilgili verilerin toplanmasında termometre, barometre, rüzgar fırılacağı ve oku; yön bulmada pusula, yıldızlar, saat, ağaçlar, taşlar vb.; zamanla ilgili davranışların kazandırılmasında saat ve takvim eğitim ortamında hem öğretmen hem de öğrencilerce kullanılmalıdır. Bazı durumlarda bu araç-gereçlerin öğrenciler tarafından yapılmasına fırsat ve imkân verilmelidir (MEB Komisyon, 2000, 247).

3.GÖRSEL-İŞİTSEL ARAÇLAR

3.1.PROJEKSİYONSUZ GÖRSEL-İŞİTSEL ARAÇLAR

3.1.1.Eğitsel Gezi

Ders gezileri Sosyal Bilgiler dersinde önemli bir yer tutar. Ders gezileri yoluyla şu yararlar sağlanabilir.

1-Kavramlar ve genellemeler elde edilebilir, elde edilenler genişletilebilir.

2-Soruların tam cevabı bulunabilir.

3-İşlenmekte olan ünite ile dışarıdaki gerçek hayat arasındaki ilişki görülebilir.

4-Öğrenciler gezi sırasında karşılaştıkları durumlara karşı tutum geliştirebilirler.

5-Öğrencilerin soru sorma, kayıt tutma, gözlem yapma becerileri gelişebilir.

6-Ders kitaplarındaki bilgilerle gezideki bilgileri karşılaştırınca eleştirici düşünme becerisi kazanırlar (Sağlamer, 1983, 146).

Eğitsel gezi, bir grubun doğrudan doğruya gözlemde bulunmak, olayları yerinde incelemek için ilgi duyulan yere yaptığı bir eğitim gezisidir. Bu gezilerin sağladığı fayda etkili ve önemlidir. Bu gezilerle olayları göstermek ve tabii çevresinde incelemek suretiyle olay hakkında gerçek bilgi ediniriz. Olayı yerinde görerek, yapılan bir pratiğin veya faaliyetin yapılış şeklinin kendi çevresinde

açıklanması yerine, olay yerinden uzakta, sınıfta, tartışma yahutta konuşma ile vakit geçirmek, zaman kaybindan başka bir şey değildir. Bu geziler, müzeler, galeriler, parklar, çiftlikler, çeşitli endüstri kurumları, tesisler, borsalar, ticaret odaları ve mahkeme gibi yerlere yapılır. Başka gruplarla karşılıklı geziler de yapılabilir. Ancak bu gruplar, farklı sosyal ve ekonomik çevrelerden olduğu zaman yararlı ve teşvik edici bir yaşantı sağlarlar. Eğitsel geziler doğrudan doğruya gözlemde bulunma imkânı sağladığı gibi, gezi yerinde yapılan çalışmalara katılma imkânı da verdikleri için öğrenmeyi kolaylaştırır. Bu geziler önceden dikkatli bir planlamayı gerektirdiği gibi, diğer öğrenim yaşantılarına göre seçme imkânını daraltırlar. Geziye başlamadan önce gezinin yapılmaya değer olup olmadığına incelenmesi gereklidir (Pekgöz ve Hancılar, 1970, 93).

3.1.2.Dramatizasyon

Bunlar istenildiği zaman yaşanılmayacak olayların, öğrencilerin kendileri tarafından yaşanarak temsil edinilmesiyle edinilen yaşantılardır. Bir cisim yada model ne ise, bir olay için de dramatik etkinlik odur. Yani dramatik yaşantılar, hayattaki olayların bireyler tarafından temsil edilen modelleri yardımıyla edinilir.

Dramatik etkinliklerle yaşantı edinmede, mimikler, jestler, vücut hareketleri ve sesler iletişim aracı olarak kullanılır.

Dramatik Etkinliklerin Eğitim Yönünden Yararları

- Karmaşık olayları anlaşılır hale getirir.
- Duyu organlarının algı sınırlarını aşacak kadar büyük yada küçük olayların algılanarak anlaşılmasını sağlar.
- Zaman yada uzaklık yönünden ulaşılamayan olayların algılanarak anlaşılmasını sağlar.
- Tasarlanan soyut ve teorik olay ve cisimlerin anlaşılmasına yardımcı olur.
- Öğrencilerin dikkat, konuşma, dinleme, anlatım, algılama ve yorumlama gibi iletişim yeteneklerini geliştirir.
- Öğrencilerin yaratıcılık yeteneklerini geliştirir.
- İçeriden dönük, utangaç, kendini aşağı gören öğrencilerin iyileştirilmesine yardım eder.

-Birlikte çalışma alışkanlığını kazandırır (Çilenti, 1988, 65-66).

Dramatize etmenin, ezberlenmiş piyes temsillerinin, yalnız konusu verilmek suretiyle, oynayanların yaptığı tuluata kadar değişik türleri vardır. Kuklalar da bir çeşit temsildir.

Dramatize edilen konular hareket ve heyecan yaratır. İlgi çeker anlamayı kolaylaştırır.

Dramatizasyon Çeşitleri:

1-Piyes

İnsan hareketleri ve çeşitli kültürlerin ortaya konması gibi alanlarda kullanılan bir eğitim etkinliğidir.

Okullarda, başkalarının yazdığı piyesler oynanabildiği gibi öğrencilerin kendilerinin yazdığı piyesler de temsil edilebilir.

2-Gösteri Geçişleri

Milli günlerin yıl dönümlerinde yapılan, özel giyimlerle canlandırılarak düzenlenen geçitlerdir (23 Nisan, 29 Ekim vs.) Gösteri geçişleri çoğu kez müzik eşliğinde, afiş ve resimlerle bir arada düzenlenir.

3-Pantomim

Canlı konuların sözsüz olarak canlandırılmasıdır. Sınıfta öğrencilerin pantomim yapmaları yanında sınıfça veya okul tarafından bir tablonun canlandırılması da bu gruba girer.

4-Sosyo - Drama

Gruplar arası sosyal ilişkilerden doğan problemlerin temsil edilmesidir. Bir meclisin, bir seçimin, bankadan para çekmenin vb. canlandırılmasıdır.

5-Psiko - Drama

Genellikle tedavi amacıyla kullanılır. Davranış bozukluğu veya uyumsuzluk gösteren çocukların oynadıkları rolleri inceleyerek ruhsal bozuklukların nedenleri araştırılır.

6-Rol Yapma

Belli bir konunun hazırlıksız olarak yapıldığı temsildir. Rol yapma, çeşitli meslek dallarında kazandırılması gereken teknik becerilerin, istenen sosyal davranışların ve görgü kurallarının kazandırılmasında, yabancı dil öğretiminde yaygın olarak kullanılır (Okan, 1983, 96-97).

7-Kukla

Kukla özellikle okul öncesi ve ilköğretim yıllarında çok etkili olan bir materyaldir. Öğrenciler kuklanın konuşmasını, hareket etmesini severler. Bu bölümde öğretmen, öğrencilerin hoşlanacağı kuklalar yapabilir. Bu kuklalar, dersin başında dikkati çekmede yada dersin ilerleyen aşamalarında zenginleştirici olarak kullanılabilir.

Kukla, insan, hayvan yada diğer canlıların biçimsel olarak yapıp hareket ettirme ve seslendirme suretiyle kullanılan bir materyaldir. Kukla her derste kullanılabilir. İlkeleri vermede, şarkı söylemede, matematikte, problem sormada ve yardım etmede, Türkçe’de pek çok kuralı öğrenmede, dramatizasyonlarda kullanılabilir. Hazırlanması çok ucuzdur. En imkânsız yerlerde bile rahatlıkla artık malzemenen yapılabilen bir materyaldir.

Kukla yapılırken dikkat edilmesi gereken özellikler:

1-Kukla yaparken yüzün dolgun olmasına dikkat edilmelidir (kumaş, pamuk vb. ile yüz yapılmalı). Kafa biçimi verilmelidir.

2-Elin rahatça girip, hareket etmeyi sağlayıcı bölüm açık bırakılmalıdır.

3-Kuklanın rahatça hareket edecek biçimde hazırlanması gerekir.

4-Kuklada kullanılan desen ve renkler çocukların ilgisini çekecek şekilde seçilmelidir.

5-Gerçeğe uygun modeller seçilmelidir. Örneğin, baba bıyıklı, anne saçlı toplu, çocuk kurdeleli, tavşan havuçlu vs.

6-Kukla ele geçirildiği zaman dik durmalıdır. Bu nedenle gerektiği şekilde dikiş ve içine kumaş, pamuk vb. ile doldurma sağlanmalıdır.

Kukla kullanılırken şu özelliklere dikkat edilmelidir:

1-Kuklanın pencere gibi bir bölmenin arkasından oynatılması ilgi dağılımını önler. Defalarca süren kukla uygulamalarında sadece kuklanın görülmesi, oynatıcı kişinin görünmesinin algılamada ve dikkate kolaylık sağladığı gözlenmiştir. Bunu sağlamak çok pahalı bir iş değildir. Basit bir karton işe yarayabilir.

2-Kukla oynatılırken sesler kuklanın özelliğine göre ayarlanmalıdır. Çocuksa çocuk sesi, bayansa bayan sesi vs.

3-Oyunun içeriğine göre tonlama ve vurgulamalara dikkat edilmelidir.

4-Kuklanın konuşurken uygun şekilde hareketi sağlanmalıdır.

5-Kuklayı oynatan kişinin konuşma becerisi iyi olmalıdır. Oynatan kişi, öğrencilere model olmak zorundadır. Düzgün ifadeler kullanmalıdır.

6-Kuklanın kullanma yeri ve zamanını, öğretmen öğrencilerin düzeyine ve ilgilerine göre seçmelidir (Şahin ve Yıldırım, 1999, 40-41).

3.1.3.Gösteriler (Demonstrasyonlar)

Demonstrasyonlar bir fikrin, bir olgu yada bir olayın bir kaynak tarafından çeşitli duyu organlarını etkileyecek biçimde, gösterilerek anlatılması yoluyla edinilen yaşantılardır.

Demonstrasyon bilgi edinmek, ilgi uyandırmak ve çalışma standardı geliştirmek, göze ve kulağa aynı anda hitap etmek suretiyle bir işin nasıl yapıldığını göstermek için başvurulan bir gösteri tekniğidir. Bir işin nasıl yapıldığını göstermek yazılı ve sözlü öğretimden çok daha etkilidir. Bunlara ek olarak denilebilir ki: “güvenilir bilgi elde etmede demonstrasyon yüksek standarda sahip tekniklere örnek oluşturabilir (Bilen, 1996, 125).

Bu yöntemde, çoğu zaman kaynak, belli bir işlemin nasıl yapılacağını anlatan bir gösteri yapar. Gösteri tamamen gerçek koşullar altında ve gerçek araçlar kullanılarak yapılabildiği gibi, modeller kullanılarak da yapılabilir. Öyleyse demonstrasyon, bir bakıma duyu organlarımızı etkileyerek bize bazı yaşantılar kazandıran bir eğitim aracıdır.

Demonstrasyon bir varlığı tanıtmak için, bir işin nasıl yapıldığını göstermek için yada araç-gereç yetersizliği dolayısıyla öğrencilerin deney yapamadığı durumlarda uygulanabilir (Nas, 2000, 144).

Demonstrasyonların Eğitim Yönünden Yararları:

- İşlemlerin ve becerilerin görülerek kazanılmasını sağlar.
- Dinleyicilerin sayısına ve düzeyine uygun eğitim araçlarının, ayrı ayrı yada birlikte kullanılmasına olanak sağlayarak uzun süre kalıcı, iyi öğrenmeyi sağlar.
- Öğrencileri etkinliğe sevkeder (Çilenti, 1988, 67-68).

3.1.4.Ders Gezileri

Ders gezilerinde esas olan bir demonstrasyonu izlemek değil, sürüp giden olayları yada var olan cisim, araç ve olguların oldukları yerde oldukları gibi görülmesi ve gözlenmesidir. Olay, cisim, araç ve olgular demonstrasyonlarda olduğu gibi, alıcıların özelliklerine göre hazırlanmadığı için, bu çeşit yaşantılar, demonstrasyonlardan elde edilen yaşantılara göre daha soyut sayılır. Alıcılar burada da gözlemci ve seyircidir.

Ders Gezilerinin Eğitim Yönünden Yararları:

- Öğrencilerin, zengin ve anlamlı yaşantılar kazanmalarına yardım eder.
- Öğrencilerde dikkatli gözlem yapma becerisini geliştirir.
- Okulla çevre arasındaki ilişkileri kurmaya ve geliştirmeye yardım eder.
- İyi hazırlanan bir gezi, uzun süre kalıcı yaşantılar sağlar.
- Grupla çalışmanın kural ve ilkelerinin öğrenilmesine yardım eder (Çilenti, 1988, 67-68).

3.2.PROJEKSİYONLU GÖRME - İŞİTME ARAÇLARI

3.2.1.Hareketsiz Projeksiyon Araçları

3.2.1.1.Slaytlar ve film şeritleri

Film şeridi ve slaytlar, hareketsiz olan şeylerin fotoğraflarından meydana gelmiş eğitim araçlarıdır.

Slayt, bir olayın değişik yönlerini ifade eden çok sayıda resimlerin gösterilmesine imkân vermektedir. Değişik büyüklükte slaytlar bulunmaktadır. 35 mm'lik fotoğraf makineleriyle çekilen resimler slayt haline getirilmelidir (Pekgöz ve Hancılar, 1970, 102).

Slayt hazırlamanın değişik yolları vardır. Birincisi slayt filmi alıp, hedef davranışa uygun nesnelere, canlı, cansız varlıkları çekmek ve daha sonra filmi slayt kabına yerleştirmek suretiyle hazırlanır. Hazırlanırken dikkat edilmesi gereken husus, basitten karmaşığa, somuttan soyuta sıralı bir biçimde slaytların hazırlanmasıdır. Çekimlerin net olmasına dikkat edilmelidir. Yazı varsa okunabilmelidir. Slaytta çekilecek konuya karar verirken öğrenci özellikleri, hedef davranışa uygunluğu, ilgi çekiciliği çekim kolaylığı gibi genel özelliklere dikkat edilmelidir.

İkinci bir yol, aydınlatma kâğıdına slaytları çizmektir. Fotokopileriyle küçülterek, kopya yada uygulayıcının çizimi yoluyla oluşan slaytların kesilerek slayt kabına yerleştirilmesiyle meydana gelir. Bu tür slayt hazırlama birincisine göre daha zordur. Slayt, kalıcı olması, görsel zenginlik sağlaması, aşamalı olayları göstermesi, kolay kullanılıp taşınması bakımından öğrenme materyali olarak zaman zaman kullanılabilir.

Slayt kullanırken herkesin görebileceği biçimde yansıtmaya, slaytların gösterimleri arasında yeterli süre vermeye, öğrencileri slayt üzerinde konuşmaya dikkat edilmelidir. Slayt kullanılarak öğrencilere bazı örnekler gösterilip, ilkeler buluş yoluyla öğretilmelidir. Örneğin, öğrencilerin “ticaret” kavramını öğrenmelerini istiyoruz. Slaytta pazar resmi, alışveriş ortamı vs. gösterilir. Düşündürücü sorularla kavramın tanıma ulaşması sağlanabilir. Slayt, sözel semboller yanında zenginleştirici bir ortam sağlar (Şahin ve Yıldırım, 1999, 42).

Film şeritleri bir seri slayttan meydana gelen bir eğitim aracıdır. Film şeritleri, 35 mm’lik bir film şeridi üzerine, bir konunun işlenmesine yetecek sayıdaki resimlerin arka arkaya çekilmesiyle elde edilir. Bu yüzden film şeridi, gösterilmek için projeksiyona tam olarak takılır (Pekgöz ve Hancılar, 1970, 103).

Işıklı görüntüler sağlaması ve de kısa aralıklarla görüntülerin değiştirilmesi açısından, diğer resim, fotoğraf, harita ve diagramların verdiği mesajlara göre öğrencileri daha fazla güdülemekte ve dikkatin devamlılığını sağlamaktadır. Ayrıca içeriğin ve görüntülerin hazırlanması uzmanlar ve ekiplerce yapıldığından, niteliği diğer görsel araçlara nazaran hayli yüksektir.

Öğreten ve öğrenenler arasında güven sağlar. Açıklık ve samimiyet getirir. Mesajların iyi ve doğru anlaşılması sonucunda öğrenme isteği doğar. Öğrencilerde daha fazla bilgi edinme duygusunu geliştirir, araştırma yapma imkânı sağlar.

Kavram teşekkülüne yardım eder. Yeni ve bilinmeyen şeylerin öğrenilmesi isteğini hızlandırır (Doğdu ve Aslan, 1993, 244).

3.2.1.2. Tepegöz

Tepegöz en iyi bilinen ve en çok kullanılan eğitim araçlarından biri olmakla birlikte ülkemizde yaygın olarak kullanılmamaktadır. Tepegözün en önemli özelliği saydam bir kağıt üzerindeki resim ve yazıları büyütürken bir perde yada duvara yansıtmasıdır. Bu özelliği nedeniyle tepegöz hemen hemen tüm eğitim kademelerinde kolaylıkla kullanılabilir (Erden, 1999, 197)

Tepegöz projektörleri metin, çizim, grafik ve resim gibi önceden saydam bir materyal üzerine renkli yada siyah-beyaz olarak hazırlanmış bilgilerin ekrana yansıtılması yada ders esnasında doğrudan üzerine yazılıp çizilerek ve gerektiğinde silinerek saydam bir yazı tahtası gibi kullanılan çok yönlü bir araçtır (Özdemir ve Yalın, 1999, 123).

Tepegöz projektörlerinin önemli avantajlarından biri, öğretmene bu aracı kullanırken dersini sınıfın karartılmasına gerek kalmadan, yüzü öğrencilere dönük olarak işleyebilmesine imkân sağlamasıdır. Bu durum öğrencilere kolay not tutma; öğretmene de öğretim sırasında öğrencileri gözlemlene, öğrencilerle göz teması ya da sorular yoluyla doğrudan etkileşim kurma, öğrencilerin dikkatlerini ve öğretim akışını kontrol altında tutma imkânı sağlar (Özdemir ve Yalın, 1999, 123).

Yararları

Tepegözle öğretimde, sunulan bilgi akışının düzenlenmesi, ilginin kontrolü, sınıfın yönetimi ve öğrencilerin tepkisini gözlemlene kolaydır. Aracın taşınması, kurulması ve kullanılması kolaydır. Sınıfı karartmaya gerek olmadığından, sunu süresince öğrenciler rahatça not tutabilir. Sınıfta özel bir düzenlemeye gerek göstermez. Büyük salon ve anfiler de kullanılabilir. Zamandan tasarruf sağlar. Görme duygusuna hitap ettiğinden etkili ve verimli öğrenme sağlar.

Bir rulo asetatla otuz yazı tahtasının sağladığı yazı alanı sağlar. Yazı tahtaları, slaytlar, çuha tahta, manyetik tahtaların bir çok yararlarını tek başına sağlar. Kullanılan eğitim gereçlerinin dosyalanması, kolayca korunması ve kullanılması imkânı vardır.

Bütün bu yararları yanında, elektrik ile çalışması, bazı tür gereçlerin hazırlanışının teknik bilgi ve beceriyi gerektirmesi, aracın satın alınması zorunluluğu, cisimlerin üç boyutunu belirleyememesi gibi sınırlılıkları da vardır (Alkan, 1983, 291).

Tepegöz Asetatları

Öğretim ortamında yaygın olarak kullanılan bir materyaldir. Asetatların eğitim ortamına sağladığı en önemli katkı asetat kullanımında öğretmenin etkin ve aktif olmasıdır. Asetatlarda kullanılacak renkli ve görsel açıdan zengin unsurlar, öğrenilecek içeriğin öğrenci için daha anlamlı hale gelmesini sağlar. Buna ek olarak asetatların öğretmen tarafından kolayca hazırlanması ve tekrar tekrar kullanılabilmesi asetatların öğrenme ortamına taşıdığı diğer bir avantajdır (Şahin ve Yıldırım, 1999, 32).

Eğitimsel olarak asetat hazırlamak titiz bir çalışma ister. Asetatın üzerindeki bir yazı ise, büyük puntolarla yazılmalı, alt noktalar ayırt edilmelidir (Altı çizilebilir, koyu yada italik yazılabilir). Ayrıca ana ve alt başlıklar belirlenmeli, renkli kalem vb. işaretleyiciler gerekli yerlerde kullanılmalıdır. Bir sayfa üzerinde çok fazla bilgi yer almamalıdır. Bilgi az, öz ve organize edilmiş bir halde yer almalıdır.

Hazırlanan asetat nitelikli hazırlanmamışsa, bir başka deyişle çok fazla özenilmemişse verim alınmaz. Eğitime katkı getirmesinden çok bıktırıcı olabilir. Öğretmenin gerekli yerde asetattan yararlanması gerekir.

Sürekli kullanılması, özellikle aynı tip ve renklerin kullanılması da bıktırıcı olabilir.

Cümleler kısa tutulmalıdır.

Eğer hazırlanacak asetat resimli ise resimler, hazırlayan tarafından çizilebileceği gibi, başka bir yerden de kopya edilebilir. Resimler basit ve anlaşılır olmalı, çok renkli ve karmaşık olmamasına dikkat edilmelidir. Aşamalı bilgi

veriliyorsa aşamalılık özelliğine dikkat edilmelidir. Vurgulanmak istenen ayrıntı belirtilmelidir.

Asetatla bilgi verileceği gibi, çeşitli boşluklar bırakıp, öğrencilerin doldurmaları da istenebilir. Örneğin bir dizi sıralı resim verilir, bir tanesi boş bırakılıp “buraya ne gelecek” diye sorulabilir. Yada tahtaya problem çözülebilir. Ayrıca bir bilgi birkaç aşamadan oluşuyorsa üst üste gelecek şekilde hazırlanabilir. Örneğin, dişlerimizle ilgili bir asetat kümesi hazırlanabilir (Şahin ve Yıldırım, 1999, 34-35).

3.3.Hareketli Projeksiyon Araçları

3.3.1.Film Makineleri

Öğretme-öğrenme süreçlerinde hareket içeren kavramların öğretilmesinde, zaman ögesini, olayları ve objeleri kontrol altında tutarak öğrenme durumuna uygun biçimde takdim etmede önemli işlevi olan eğitsel filmlerin öğretme-öğrenme durumunda incelenme ve gözleme için hazır duruma getiren önemli eğitim araçlarından biride film makineleridir.

Hareketli film projektörü, film gösterici, sinema makinesi, gibi adlarla anılan bu araçlar insan yaşamının her alanında olduğu gibi eğitimde de yaygın ve etkin bir biçimde uzun zamandan beri filmle öğretim etkinliklerinde kullanılmaktadır. Eğitim ortamına ses, hareket ve görüntüyü başarılı biçimde getiren bilgi, beceri ve davranışların kazandırılmasında üstün özelliklere sahip olan öğretim gereçlerinden eğitsel filmlerin öğretme - öğrenme ortamında yaygın ve pratik olarak kullanılmasını sağlayan bu araçların eğitim alanındaki işlevlerini gereği gibi yerine getirebilmesi hiç kuşkusuz bütün ayrıntılarıyla tanımalarına ve başarı ile kullanmalarına bağlıdır. (Alkan, 1994, 294).

Eğitimdeki Önemi:

Karanlık bir ortamda kullanılmasına karşın, görüntülerin hareketli ve sesli oluşu öğrenci dikkatini sürekli canlı tutmaktadır. Hareket içeren ve gerektiren kavramların aktarılmasında en önemli araçtır. Olaylar dizisini ve zaman kavramını kontrol altında tutmaktadır. Herkes her şeyden kendine göre ortak bir yaşantı

bularak, davranışların gelişmesine ve yeni davranışlar kazanmasına hizmet etmektedir. Öğrencilere çeşitli alışkanlıklar ve beceriler kazandırmaktadır.

Özellikle kaset film makineleri, karartma gerektirmeden sınıf ortamında kullanılabilir. Taşınması ve kullanılması çok kolay olan bu tip film makineleri "lup" film kullandıklarından tekrar etme imkânı doğmaktadır. Lup filmler genellikle 5-10 dakikadır. Çok kısa bir konu yada kavramlar için yapılmıştır. Makine 1.5-2 kg ağırlığında ve bir tebeşir kutusu büyüklüğündedir. Görüntüyle makine uzaklığı 2 metreyi geçmez. Bir konu gösterildikten sonra, otomatik olarak son başa bağlanır ve gösteri tekrarlanır. Makine kapatılmazsa bu böyle devam edip gider. Beceri öğretiminde ve konuların tekrar edilmesi gerektiğinde, bu kaset film makineleri çok faydalı araçlardır.

Hareketli ve sesli filmler, gerçek olan cisim ve olayları doğal ortamlarıyla sunduğundan daha inandırıcı olmaktadır. Bu filmlerin kopyaları yapılmakta ve çoğaltılarak maliyet düşürülmektedir. Sınıfa getirilmesi imkânsız olan doğayı, tarihsel olayları ve çevreyi sınıf ortamına aktararak uzaklık ve zaman faktörlerini kontrol altına alabilir.

Değişken hız özelliğinden faydalanılarak, yavaşlatılmışlık özelliği ile koşan bir atın yada aletin hareketleri, futbol sahasındaki oyuncunun golleri ve toplumsal olaylardaki kişilerin davranışları film yavaşlatılarak incelenebilir. Hızlandırılmış özelliği ile de bir çiçeğin açılışı , tarihsel olaylar ile teknoloji ve biyolojik evrimlerin niteliklerinden bir kayıp olmadan, kısa zaman diliminde bütünüyle gösterilmesi, filmin hızlandırılmış hareket özelliğinden yararlanılmaktadır.

Ayrıca karışık ortamların ayrıştırılmasında ve çıplak gözle görülmeyen organizmaların görünmesini sağlamak amacıyla, mikro fotoğraf özelliği ile film, eğitsel sinemaya büyük yararlar sağlamış ve inceleme ortamı doğmuştur.

Animasyon (çizgisellik yada canlandırma) tekniği ile film, direkt fotoğraf dışında soyut kavramların perdeye aktarılmasını sağlamıştır. Bu teknikle dikkat ve ilgilerin maksimum düzeyde tutulmasını gerçekleştirmiştir. Bir çok öğretici filmler, direkt fotoğraf görüntüleri ile animasyon görüntüler birlikte kullanılarak, bilgilerin kavramlaşmasında, olayların yorumlanmasında, önemli başarılar sağlamıştır (Doğdu, Aslan, 1993, 259).

Sınırlılıkları

Film makineleri film sırasında tartışma için durdurulabilir, ancak bu grup gösterimlerinde pek yapılmaz. Program sabit bir hızla çalıştığından, bazı öğrenciler bir sonraki aşamayı sabırsızca beklerken, bazıları da geride kalabilir.

Film ve video hareket içeren konuların sunulmasında etkili olmakla birlikte tek bir görsel üzerinde detaylı olarak durulması gereken konular için uygun değildir (Sağlamer, 1983, 149)

3.3.2.Video

Eğitimde teknoloji, yeni ürünleriyle sınıflara akmakta, daha inandırıcı ve bilgi akışı doğurmaktadır. Bilgi edinme kaynağı çoğalmakta ve uzağı yakınlaştırmaktadır. Sınıf dışı olgu ve olayları sığağı sığağına sınıf ortamına çekmektedir. Bilgi edinmede, öğretmenin tek kaynak olmasını zayıflatmakta öğretmene belleten değil, yaptıran bir kişi niteliği kazandırmaktadır.

Görsel-işitsel bir araç olan video, elektro mekanik bir araçtır. Son zamanlarda eğitimdeki önemini vurgulamak amacıyla “etkileşimli video” tanımı da getirilmiştir. Derslerde öğrenci katılımını sağlamak ve eğitimin en önemli özelliği olan güdülemeyi yapmakta, ayrıca öğrenciye heyecan kazandırmaktadır.

Teknik olarak kullanılan görüntü araçları, uzmanlarca hazırlandığı gibi, sınıfın katılımıyla özel programlar da hazırlanabilmekte ve aynı sınıfın çeşitli şubelerinin ortak ürünü de olabilmektedir. Ne var ki yapımı özel uzmanlığı gerektirmektedir (Doğdu ve Aslan, 1993, 55).

Eğitimde kullanılan videonun temel özelliklerinden biri de öğrenmeyi zaman ve mekana bağımlı olmaktan kurtarmaktır.

Eğitim alanında çok yaygın olarak kullanılmaya başlanan video, ne yazık ki ülkemizde halen geleneksel bir gösteri aracı biçiminde algılanmaktadır. Videonun okullarda etkili bir iletişim aracı ve öğrenme ortamı olabilmesi için öğretmenlerimizin eğitim teknolojisini kuram, verim, yöntem ve teknikleriyle iyi bilmeleri gerekecektir.

Video amaç olarak; öğrencilerimizin çağdaş bilgi ve fikirlere erişebilmelerini, dersleri planlı ve programlı olarak takip etmelerini ve yeni beceriler kazanmalarını hedef almaktadır.

Eğitimde yapılan araştırmalardan anladığımıza göre, öğrendiklerimizin % 94'ünü görme ve işitme yoluyla kazanmaktayız. Video görme ve işitmeyi aynı anda sağlayan bir araç olduğuna göre, öğrenmede etki düzeyi yüksek bir iletişim aracıdır.

Öğrenme büyük ölçüde güdülenmeye dönüktür. Bu aracın sağladığı ışık, renk, hareket ve ses kaynaşmasıyla, öğrenci dikkatini ister istemez ve her an bilgi üzerine yoğunlaştırmaktadır.

Ayrıca video sınıf ortamında çift yönlü bir iletişim de sağlayabilir. Diğer eğitim araçlarıyla entegre kullanılmasında tümüyle öğrenciye mal edilen bir öğrenme ortamı meydana getirir (Doğdu ve Aslan, 1993, 58).

Video İle Eğitim İlkeleri

1-Uygun program (video-bant) seçme ilkesi

a)Program konuya uygun mu?

b)Program öğrenci seviyesine uygun mu?

c)Program içerik yönüyle çağdaş mı?

d)Program güdüleyici mi?

e)Program fizik yönüyle (görüntü ve ses) yeterli mi?

f)Program direkt konuyu işleyen nitelikte mi, yoksa destekleyecek mi?

2-Seçilen programı eğitim sürecinin uygun yerinde kullanma ilkesi

a)Program; konu işlenirken hangi basamakta yada işlenen konunun neresinde gösterileceği,

b)Gösteri; konunun problemlerini çözücü yada açıklayıcı mı, yoksa konuyu zenginleştirici mi nitelik taşıyacağı,

c)Gösteri tekrar edilmeli mi? Tekrarlanacaksa, ders saatinin başlangıç ve sonunda mı, yoksa konu işleme sürecinin başlangıç ve sonunda mı yapılacağı,

3-Ders konusunun işlenmesi süreci bütünlüğünde, gösterime uygun zaman ayırma ilkesi

a) Bir ders saatinin tümü, video gösterisiyle mi doldurulmalı? Yoksa, program 15-20 dakika süreli mi olmalı?

b) Gösteri öncesi yada sonrası, gösteriyi tamamlayan başka bir eğitim aracı kullanılmalı mı?

c) Bir ders saatinde, aynı konuya ait birden fazla video bant gösterilmeli mi?

d) Bir ders saatinde, aynı üniteye ait ve değişik konulu birden fazla gösteri yapılmalı mı?

4-Video programını uygun metotla işleme ilkesi

a) Video programının kavranması için öğrencilere önceden hazırlık sorusu verilmeli mi?

b) Hazırlık sorularını bir uzman mı, yoksa ders öğretmenini hazırlamalı?

c) Hazırlık soruları önceden tahtaya yazılmalı mı?

d) Gösteri sonrası bu sorular teker teker sınıfa yönlendirilip, sınıf tartışması açılmalı mı?

e) Hazırlık sorularının öğrencilerin defterlerine önceden yazdırılması onların hazırlanmaları için faydalı mı?

f) Sınıftaki bir öğrenci, gösteri ve tartışma sonrası video programını özetleyip, kitaptaki konuyla bütünleştirmeli mi?

g) Konunun daha iyi kavranması için, video programını kapsayan ve çoğunlukla tamamlamalı test tekniği ile hazırlanmış mini bir test, sınıfa hemen gösteri sonrası sunulmalı mı?

h) Video programının özelliğine göre; öğrencileri konuyla ilgili ders dışı okumaya, araştırmaya, doküman toplamaya ve gözlem-deney yapmaya sevk etme gibi çalışmalar yapılmalı mı?

Hazırlıklarımız bu çerçeveye göre yapılıyorsa ve hatta video-bant içeriği, programlı öğretim yöntemine uygun bir kapsamla desteklenir ve işlenirse, video ile eğitim etkili ve kalıcı bir öğrenme demektir.

İlkelere uymama yada ilkeleri atlayarak geçme, ders saatini boşa harcamak olur. Eğitim aracı vitrinsel değildir. Onlar; metoduna göre, yerinde ve zamanında

kullanılırsa derse katkısı olur, öğretmeni rahatlatır ve öğretime etkinlik sağlar (Doğdu, Aslan, 1993, 57).

Video ile öğretim bir öğretim yöntemi olarak öğretmene, öğrenciye ve süreçlere getirdiği ve kazandırdığı yeni boyutlar vardır. Bunları kısaca özetlemek gerekirse;

-Öğrenmeyi zamana ve mekâna bağımlı olmaktan kurtarmak

-Planlı olması gereken öğretme - öğrenme etkinliklerinin gerçekten planlı olarak ele alınmasını teşvik etmek

-Öğretim süreçlerine mikro öğretim gibi yöntemler ve videoteks gibi yeni ortamlar kazandırmak

-Bireysel ve grup öğretimine yeni imkânlar kazandırmak

-Esnek ve kaliteli ev-video sistemi oluşturmak

-Bilginin sunuluşunda ve akışında düzen sağlamak

-Öğrenci tepkilerini gözleme imkânı vermek

-Hareket, renk ve ses boyutlarıyla öğrenmeyi kolaylaştırmak

-Sınıf dışı olgu ve olayları sınıf ortamına getirmek

-Somut ve kalıcı öğrenme sağlamak. (Alkan, 1983, 265).

3.3.3. Televizyon

Eğitim dünyasında bugüne kadar geliştirilmiş en etkili kitle iletişim aracı televizyondur. Televizyon bilgi işlemeye, öğretim gereçlerine ve genel iletişime bazı nitelikler kazandırmakta, sistemler yoluyla iletilen bilgi yapısını özel tarzda biçimlendirmektedir. Bütün bu etkinliklerin öğretme ve öğrenme için önemli doğruları vardır (Alkan, 1995, 221).

Son zamanlarda eğitim literatüründe sık sık kullanılmakta olan mikro öğretim, tele konferans, tele okul, tele kolej, tele üniversite, açık üniversite, televizyon okulu, açık lise, kıtalararası okul deneyimleri de televizyonla eğitimin yaygın olarak kullanıldığı ve eğitim televizyonunun eğitimin ayrılmaz bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Oldukça önemli ilerlemelerin sağlandığı bu alanda;

niteliği ve yaygınlığı değişmekle birlikte bugün televizyonun hemen hemen bütün ülkelerde eğitim amacıyla kullanıldığı görülmektedir (Alkan, 1995, 222).

“Geniş halk kitlelerine çabuk ulaşabilen göze ve kulağa hitap ederek izleyenler üzerinde olumlu etki yapan televizyonun öğrenimdeki rolü çok büyüktür. Geniş halk kitlelerine çabuk ulaşabilmesi sebebiyle örgün ve yaygın eğitimde bu araçtan yararlanmamak mümkün değildir. Yapılan bilimsel araştırmalar televizyon ile öğrenmenin geleneksel metotları ile öğrenmeye oranla bazı yönleriyle çok açık farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur.”(Doğdu ve Aslan, 1993, 271)

“Milli Eğitim Bakanlığı'nın televizyon programları TRT ile işbirliği halinde Film Radyo-Televizyon ile Eğitim Merkezi (FRTEM)'nce üretilmektedir.

Son yıllarda merkezde üretilen ve televizyonun 1. 2. ve 4. kanallarında yayınlanan “Okul Öncesi ve İlkokul Eğitim Kuşağı” programı da GAP illerine yönelik olarak 1992 yılında hazırlanmaya başlanmıştır.

Eğitim ve öğretim etkinliklerinde çokça kullanılan bir araç olarak televizyonun eğitim yayınlarından yeterince faydalanabilmek için metot ve teknik olarak şu hususlara uyulması gerekir:

a)Televizyon öğrencilerin göz seviyesinden biraz yukarı (en az 30 cm) yerleştirilmelidir.

b)Televizyonun üst kenarı 10-15 derece öne eğik olmalıdır.

c)Televizyon öğrencilerden yeterince uzaklığa konulmalıdır.

d)Programların konusu ve amacı önceden öğretmen tarafından bilinmeli ve yine öğretmen tarafından gerekli harita, grafik, model gibi yardımcı araçlar hazırlanmalıdır.

e)Öğretmen, programı öğrencilerle birlikte seyretmelidir.

f)Öğretmen, yayın sonunda tartışmak ve açıklamak için önemli gördüğü noktaları not almalı ve öğrencileri de not alma konusunda yetiştirmelidir. Yayın sonunda dersin tamamını yada önemli kısımlarını tartışma yoluyla tekrar etmeli, gerekli açıklamalarla eksikleri tamamlamalıdır (Doğdu ve Aslan, 1993, 272).

Televizyonu, eğitimde bir ortam olarak kullanmak ve ondan yararlanmak mümkündür. Bugüne kadar yapılan denemeler ve kullanılma biçimi ile televizyonun eğitimde başlıca şu amaçlarla kullanıldığı görülmektedir:

- 1-Okur yazarlık ve temel eğitim sorununu çözümlenmede bir seçenek olarak,
- 2-Eğitim hizmetlerini yaygınlaştırmak,
- 3-Yerden tasarruf sağlamak,
- 4-Maliyeti düşürmek,
- 5-Eğitim kalitesini yükseltmek,
- 6-Öğretmenin zamanını değerlendirmek ve kalitesini yükseltmek.
- 7-Yetişkinler eğitimi hizmetlerinde etkinliği artırmak ve toplumsal kalkınmayı hızlandırmak (Doğdu ve Aslan, 1993, 272).

Televizyonun Yararları

- a)Televizyonla eğitim öğrencinin başarısını artırmaktadır.
- b)Öğretmenlere, başka öğretmenlerin derslerini izlemek, eleştirmek, yeni öğretim yöntemlerini tanımak imkânını verir.
- c)Daha az araç ve gereçli öğretim olanağı sağlar.
- d)Televizyonla eğitim, özellikle bir sınıfın alabileceği öğrenciden daha fazlasına yeterli bir öğretmenin hitap etmesini sağlar.
- e)Öğretim materyali dikkatle hazırlanabilir ve denenerek standartlaştırılabilir.
- f)Çok sayıda insana ulaşmak için yüksek kaliteli öğretmenler daha iyi teknikler kullanabilir.
- g)Bireysel öğretim yapanlara evlerinde kendi kendilerine çalışmalarında geniş ölçüde yardımcı olur.
- h)Sınıf öğretmenlerinin sıkıntıları azaltılabilir. İstedikleri konularda destek olunabilir (Okan, 1983, 95).

Sakıncaları

- a)Dinleyicilerin ders hakkındaki tepkilerini ölçmek zordur,
- b)Dinleme grupları teşkil etmek zor olabilir ve bireysel dinleme ise çok pahalıdır.
- c)Program serisinden bir veya birkaç dersi kaybeden dinleyici için dersin tekrar edilmesi mümkün değildir (Alkan, 1995, 114).

3.3.4.Filmler

Sosyal Bilgiler öğretiminde filmler etkili eğitim araçlarıdır. Süreçler, insanlar, tabiat, çeşitli etkinlikler ve önemli olaylar tabii ortamlarında ve oluş halinde filmde görülebilir. Güncel olaylar, geçmiş zamanlar ve uzak ülkeler sınıfa getirilebilir. Ayrıca filmler ilgiyle seyredilebilir, ilgiyi sürdürürler ve davranışlar üzerine büyük etki ederler. Filmlerin etkili olarak kullanılabilmesi için, üniteadaki ihtiyaçlar ve problemler gözönünde tutularak seçilmesi ve önceden öğretmen tarafından seyredilmesi gerekir (Sağlamer, 1983, 140).

Seçilen filmlerin öğretici, ilginç, çağdaş, yeni, öğrencilerin düzeylerine uygun, ses ve resim yönünden iyi olması gerekir.

Filmler hedef davranışları desteklemeli, öğrencinin düzeyine uygun, kısa (azami 15-20 dk), renkli, açık ve anlaşılır olmalıdır. Bazı konularda çizgi filmler tercih edilmelidir. Filmlerde konuşmalar açık ve anlaşılır olmalı, gereksiz konuşmalara yer verilmemeli, yeri gelince açıklamalarda bulunulmalıdır. Öğrenciler bir ders boyunca yalnız film izlememelidir (MEB Komisyon, 2000, 247).

3.3.5.CD

Bilgi teknolojisinin hızla gelişmesiyle birlikte vazgeçilmez bir öğretim materyali olan ders kitabı farklılık göstermeye başlamıştır. Artık öğretim paketi yaklaşımı benimsenmektedir. Ders kitabı ile kılavuz kitap, CD, disket, materyaller vs. hepsi bir ünitenin öğretilmesi için bir arada bulunmaktadır.

Ders kitabı ile birlikte TV, bilgisayar vs. kullanılmaya başlanmıştır ve gelecekte de kullanılacaktır. Pek çok ders kitabı şirketleri yazılım paketleri ve diğer materyalleri üreteceklerdir. Bu yazılımlar öğrencilere dönüt verecek ve belki de kitap olmadan kullanılacaktır. Yazılımlar eğitim programına uygun olarak hazırlanacaktır. Günümüzde zaten eğitim amaçlı hazırlanmış yazılımlar bulunmaktadır. Bunlar daha da zenginleştirilip, ders kitapları kadar sık kullanılabilir. Böylece öğrenciler istedikleri bilgiye anında ulaşıp kendileri aktif olabilir. Örneğin öğrenciye coğrafi bir il tanıtılıyorsa, öğrenci onun filmi, müziğini, bilmecesini, animasyonunu izleyebilecek, kendisi de yönlendirme yapabilecektir.

Gelecekte, günümüzdeki CD'ler eğitim programına uygun halde setler hazırlanabilir ve okullarda ders kitapları ile birlikte yaygınlaşabilir.

Ders kitabı ve CD'si o ünite için gerekli değişik materyallerden oluşan bir set en uygunu olabilir. Bu noktada öğretmenin rolü yine yönlendirmektir.

Her öğretmenin bilgisayarı çok iyi kullanması, interneti bilmesi ve kullanması, ders kitapları ile bunların ilişkisini kurması ve öğrenciye öğretmesi konusunda en iyi rehber olması gerekmektedir. Öğretmenin eğitimdeki rolü her zaman vazgeçilmezdir (Şahin ve Yıldırım, 1999, 56).

4.İŞİTSEL ARAÇLAR

4.1.Radyo, Teyp, Plak ve Ses Bantları

Radyo ve teyp günümüzde hemen tüm evlerde bulunan, ucuz ve taşınması kolay araçlardır. Radyo ve teyp öğrencilerin sadece işitme duyularına hitap eder. Bu nedenle özellikle seslerin öğretilmesinde, dinleme ve konuşma becerisinin kazandırılmasında önemli rol oynar. Ayrıca öğrenciler radyo dinlerken zihinsel imajlar oluşturarak hayal güçlerini geliştirirler.

Sosyal Bilgiler dersinde radyo, güncel olayları takip etmek ve öğrencileri tartışmaya hazırlamak amacıyla kullanılabilir. Bu araçlar yerinde kullanılırsa öğrencilerin öğrenmeye karşı güdülenmelerini de sağlar.

Radyo, belirli gün ve haftaların işlenmesi sırasında da öğretmen ve öğrenciler için iyi bir kaynaktır. Ülkemizde özellikle TRT'ye bağlı radyo istasyonlarında, günün önemini belirten çeşitli konuşmalar yapılmaktadır. Öğrencilere bu konuşmalar dinletilerek bilgileri genişletilebilir, sınıfta tartışma ortamı yaratılabilir.

Teypler de bir çok özellikler açısından radyoya benzer. Ancak radyo sınıf ortamına güncel olayları getirirken, teyp bantları bilginin sonradan kullanılmak üzere saklanmasını sağlar (Erden, 1998, 199).

Radyo yayınları, olgu ve olayları olduğu anda verebilir; plak ve manyetik şeritler ise, daha önceden kaydedilmiş olan seslerin tekrar dinlenmesi imkânını verir. Fakat unutulmamalıdır ki radyo programlarının da çoğu daha önceden plak yada

manyetik şeritlere kaydedilmiş seslerin tekrar çalınması yoluyla yayınlanır (Çilenti, 1988, 91)

Gerek radyo programları ve gerekse plak ve manyetik şeritler yalnızca kulağa hitap ettiği için oldukça soyut kalmaktadır. Bu soyut kalmayı ortadan kaldırmak için daha önce bahsettiğimiz araçlarla birlikte kullanmak gerekir. Birlikte kullanma sayesinde soyutluk giderilecek ve verimlilikte arttırılacaktır.

İşitme yoluyla öğrenme MEB tarafından uzun yıllar kullanılmıştır. Ancak yeni gelişen araçlar sayesinde aktivitesini kaybetmiştir.

İşitme yoluyla eğitimi bazı eğitim teknologları "Havaya sıkılan program" diye nitelendirmektedir. Bu nitelendirmeyi yapan eğitimcilerin haklı yönleri de vardır. Çünkü bu yöntemle, ses veren araç, öğrencinin tepkisini görmeden zoraki kabullendirme ilkesine dayanır. Geri dönüş yapılamamaktadır.

İşitme yoluyla öğrenmeyi sağlayan araçların eğitim yönünden yararları ve sınırlılıklarını iki bölüm halinde inceleyeceğiz. İlk önce radyo programlarının, daha sonra da plak ve manyetik şeritlerin beraber olarak yararları ve sınırlılıklarını ele alacağız.

Radyo Programlarının Eğitim Açısından Yararları:

- Radyo programları olgu ve olayları olduğu anda ve olduğu gibi işitilmesini sağlar.
- Olayların büyük insan kitleleri tarafından aynı anda işitilmesini sağlar.
- Programlar manyetik şeride alınıp, istenildiği zaman kullanılabilir.

Radyo Programlarının Eğitim Açısından Sınırlılıkları:

- Yalnız kulağı etkilediği için ilgi çekici radyo programları hazırlamak zordur.
- Okullardaki ders programlarını radyo programlarına göre ayarlamak zordur.
- Manyetik şeride alınmadığı zaman tekrarı olmayacağından verimliliği azalacaktır.
- Bu araçlar kullanılacağı zaman, sürenin bu araçlara ayrılması gerekmektedir.

-Belirli saatlerde yayınlandığı için erişilebilirliği zordur.

Radyo ile eğitim, iletişim araçları ile eğitimin ilk örneklerinden birisidir. Çoğu zaman başka yollarla yürütülmekte olan eğitimi destekleyici bir unsur olarak kullanılır (Çilenti, 1988, 93-94)

Plak ve manyetik şeritlerin eğitim yönünden yararları:

-Plaklar ve manyetik şeritler erişilemeyen yaratık, olgu ve olayların seslerini sınıfa getirir.

-Önceden dinleme olanağı bulunduğu dersin planlanması ve hazırlanmasında kolaylık sağlar.

-Ana dili öğretiminde, sözcüklerin doğru söylenmesinde, çeşitli cümle kalıplarının öğrenilmesi, konuşmanın iyileştirilmesi, işitilenlerin anlaşılması konularında çok yararlı araçlardır.

-Hem bireysel hem de büyük ve küçük gruplarca kullanılabilen araçlardır.

Plak ve manyetik şeritlerin eğitim yönünden sınırlılıkları:

-Yalnız kulağı etkileyen tek yönlü araçlardır.

-Dikkatli kullanma ve iyi bakım isteyen araçlardır.

-Seslerin kaynağı hakkında yanlış izlenim verebilir (Çilenti, 1988, 91)

Öğretim ortamında ses kasetleri, öğrenci ve öğretmen için hazırlanması en kolay öğretim materyalleri arasında yer alır. Ses kasetlerinin kullanılması için gerekli olan teypler ise hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin günlük yaşamlarında kullanmaya alışık oldukları araçlardır. Bu materyaller ve teknoloji kolaylıkla sınıf ortamına getirilebilir (Şahin ve Yıldırım, 1999, 24).

Manyetik şerit (ses kaseti) ve plaklar kalıcı ders araçlarıdır. Yani istendiği zaman tekrar tekrar dinlenebilir. Söz konusu bu kalıcılık eğitim açısından önemlidir. Bu kalıcılığı sayesinde bazı zamanlarda yüz yüze eğitimden daha yararlı olmaktadır.

5.YENİ GELİŞTİRİLEN EĞİTİM ARAÇLARI

Eğitimde şüphesiz sadece önceki bölümlerde saydığımız ve her birini ayrı ayrı açıklamaya çalıştığımız araçlar kullanılmıyor. Gelişen teknoloji ile birlikte geliştirilen yeni araçlar eğitimde transfer edilmiş ve gerçekten eğitimde yararlı olmuş

araçlar da kullanılmış ve kullanılmaktadır. Bu bölümde bu araçları incelemeye ve açıklamaya çalışacağız.

Teknolojinin giderek yeni ürünlerini piyasaya sürdüğü bu ortamda, elbette ki eğitim de araç ve gereç yönünden, bu ileri teknoloji ürünlerinin etkisi altında kalmaktadır. Okula giren yeni teknolojiler, alışılmış metotları ve eğitim sistemlerini tümünden değiştirme eğilimlerini gündeme getirmektedir. Metodun ve sistemin aksayan yönlerini düzeltmek yerine, yeni sistemler ve yeni teknikler okullara girmeye zorlanmaktadır. Bu araçların bazıları, henüz deneme safhasında olduğu gibi, okulların sahip olamayacağı ölçüde pahalı araçlar da vardır (Doğdu ve Aslan, 1993, 398).

Yeni geliştirilen eğitim araçlarını şöyle sıralamak mümkündür.

- 1-Bilgisayarlı tepegöz (Data Show)
- 2-Fotokopili tepegöz
- 3-Video projektör
- 4-İnteraktif video
- 5-Nokta gösterici
- 6-Fotokopi makinesi

5.1.Bilgisayarlı Tepegöz (Data Show)

Bilgisayar yada video ünitesinin normal yapıdaki tepegözle kenetlenmesiyle elde edilen bir araçtır. Bilgisayarın hafızasındaki program, programlı öğretim metoduna göre öğrenme sürecine girmektedir. Ancak görüntüler için bilgisayarın ekranı kullanılmamakta, görüntüler ana üniteden geçerek tepegözle perdeye yansıtılmaktadır. Böylece bilgisayar yazılımındaki görüntüler perdede büyütülmüş olarak eğitim sürecine girmektedir. Bilgisayarla tepegöz arasındaki ara ünitenin görevi bireysel bir öğretim aracı olan bilgisayarın sınıf ortamında kullanılmasını sağlayarak onun tüm sınıfın yararlanacağı bir araç olmasını sağlamaktır (Büyükkaragöz, 1996, 288).

Bilgisayar kullanımı gibi özel bir eğitimi gerektirdiğinden ve oldukça pahalı olduğundan dolayı bu aracın, Sosyal Bilgiler dersinde kullanılması şimdilik yaygın değildir.

5.2.Fotokopili Tepegöz

Bu sistemde ise tepegöz ile fotokopi yapılabilecek bir özel araç kenetlenmiştir. Normal sınıf ortamında çeşitli tepegöz saydamlarıyla öğretim yapılmaktadır. Ancak transperantta bulunan bilgileri öğrencilerin not almaları halinde dikkatlerinin dağılacağı ve öğretmenin verdiği bilgilerin anlaşılmasına sebep olacağı düşüncesiyle geliştirilmiş bir sistemdir.

Öğretmen normal olarak tepegözle ders işlerken, transperantta bulunan yazı, çizim, şekil, kroki ve diyagramları tepegözle bağlantılı olan fotokopi aracına basarak anında öğrencilerine transperantın fotokopilerini dağıtmaktadır (Doğdu ve Aslan, 1993, 90).

5.3.Video Projektör

Özel üretilmiş projeksiyon makinesi ile video kenetlenerek elde edilen aküple bir araçtır. Araç video ile kenetlendiği gibi TV alıcı yada video kamerayla da kenetlenerek görüntüler vermektedir. Çok özel bir sistem olup, sınıflarda gösterilen ve önceden detaylarını açıkladığımız video-TV setinin geliştirilmiş bir sistemidir. Projektör aküple bağlantı sağladığı cihazın sesini verdiği gibi görüntüsünü de televizyon ekranından çok büyük olarak perde üzerine düşürmektedir. 2,5 m. ye varan görüntüler sağlamaktadır. Video-TV sisteminde üstünlüğü sınıf ortamında yada salonlarda büyük video görüntüleri sağlanması olarak özellik taşımaktadır.

Sunma, eğitim, tanıtım ve konferanslarda parlak ve canlı renklerde büyük boyutta görüntüler vererek izleyicileri etkilemektedir (Doğdu ve Aslan, 1993, 90)

5.4.İnteraktif Video (Etkileşimli Video Sistemleri)

Bireysel eğitim öğretim alanında yeni gelişmelerden biri de etkileşimli video sistemleridir. Böyle bir sistem en az şu sistemlerden oluşmuştur.

- a)Bir videodisk göstericisi
- b)Bir mikro bilgisayar
- c)Bir monitör veya TV alıcısı

d) Bir videodisk

e) Konuyla ilgili hazırlanmış bir bilgisayar programı (Çilenti, 1988, 122).

Ses depo edilen kompakt disk benzeri olan videodiske çok sayıda gerçek görüntüler depolanmaktadır. Bir videodiske 28 milyon görüntü sığabilmektedir. Özel video ile bütünleşen bilgisayar hafızasına da, bu sayıda bilgi yüklenmektedir.

Öğrenci bağımsız olarak elindeki kumanda aleti ile öğrenmek istediği alanda ilgili bilgilerin dokümanını bilgisayardan istemektedir. Bilgisayar menüyü görüntü ünitesine aktarmaktadır. Öğrenci istediği konuyu seçmekte ve öğrenim sürecine girmektedir. Videodiske bulunan gerçek görüntüler, bilgisayar hafızasında bulunan şekil, resim, grafik ve bilgi demeti uygun diziler şeklinde bütünleşip, sergileme ünitelerine gelmektedir. Programlı öğretim ilke ve adımlarına göre bundan sonraki öğrenme süreci sürdürülmektedir (Doğdu ve Aslan, 1993, 89).

Çok etkili bir bireysel öğretim sistemi olan bu sisteme birden fazla videodisk göstericisi eklenebildiği gibi, bilgisayara takılabilen her türlü ek araç, örneğin bir renkli grafik üreticisi de eklenebilir. Böylece sistem daha etkili hale getirilmiş olur (Doğdu ve Aslan, 1993, 90).

Benzeri eğitim faaliyetlerini yapan bu dört ayrı sistemle çalışan birleşik eğitim araçları, ileri teknolojinin eğitim için hazırlıkları araçlar olup, bugün dahi bazı kurumlarca kullanılmaktadır. Ne var ki, okullarımıza bu yönlü girmesi çok arzulandıkça, okullarda var olan geleneksel eğitim araçları bile, yeterince sınıflara giremediği bir realitedir (Doğdu ve Aslan, 1993, 90).

5.5.Nokta Gösterici (Lazer Pointer)

Tahtaya yazılmış veya tepegöz, slayt makinesi vb. araçlarla perdeye yansıtılmış her hangi bir yazı veya resmi öğrencilere çubukla göstermemiz gerektiğinde, bunun bazı açılardan mahzuru olabilmektedir. Öğretmen elindeki gösterme çubuğunun uzunluğuna göre göstereceği bilgiye yaklaşması gerekir, öğretmenin pozisyonu öğretmenin her açıdan bilgiyi görmelerini engelleyebilir. Gösterme çubuğu yerine, nokta gösterici (lazer pointer) kullanılırsa eğitim ortamını etkileyen bu tür olumsuzluklar giderilebilir. Küçük bir pille çalışan, bir kalem şeklinde ve taşınması kolay olan bu araçla sınıfın her yerinden öğretmen tahtadaki bir

bilgiye öğrencileri hiç rahatsız etmeden aracın çıkardığı lazer ışıkla işaret edebilir. Ancak lazer ışığının vücuda, özellikle göze zararı olduğundan, dikkatli kullanılmalıdır (Köstüklü, 1998, 129).

6.BİLGİSAYAR DESTEKLİ EĞİTİM

1980'li yıllarda kişisel bilgisayarların hızla gelişimi sonucu bilgisayarlar okullarda kullanılan önemli bir öğretim aracı olmuştur. Ancak diğer araçlarda olduğu gibi bilgisayar da ancak öğretim amaçlı yazılımlar olduğu zaman öğretim ortamında etkili olarak kullanılabilir.

Yurt dışında Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılabilecek özellikle benzetim tekniğinin kullanıldığı yazılımlar ve CD'ler bulunmaktadır. Ülkemizde de okullarda bilgisayarların yaygınlaştırılmasına yönelik olumlu adımlar atılmış ve eğitim programlarına uygun hazır yazılımlar geliştirilmeye başlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yürüttüğü bu projelerin yanı sıra özel sektör de multi-medya yönelik CD'ler hazırlamaktadırlar. Ancak bu programların yaygınlaştırılması için daha zamana ihtiyaç vardır (Erden, 1997, 200-201).

Bilgisayar eğitim ortamında kullanılabilecek en etkili eğitim araçlarından biridir. İlerde eğitim bilgisayarla yapılabilir. Bunun için programlaştırılmış öğretime gidilmelidir (MEB Komisyon, 2000, 248).

Bilgisayar, kendisine önceden yüklenen programlar gereğince bilgileri elektronik olarak işleyen, matematiksel işlemler yapan, giriş ve çıkış ünitelerini çalıştıran, bilgileri birleştiren ve bazı karşılaştırmaları otomatik olarak yapan makinelerdir (Alkan, 1995, 225).

Bilgisayarı oluşturan beş temel ünite vardır. Bunlar:

1-Girdi (İnput) ünitesi

2-Kontrol ünitesi

3-Aritmetik (lojik)ünitesi

4-Bellek ünitesi

5-Çıktı (Output) ünitesi (Alkan, 1995, 227)

Bilgisayar, teknolojinin geliştirdiği, çağımızın en önemli buluşlarından birisidir. “Devamlı ve hızlı değişen ortam sosyal ve ekonomik kurumların karmaşıklık ve büyüklüğü, aşırı üretim artışı, işlemlerin artışı, kurumlar arası rekabet, bilgi patlaması gibi olaylar karşısında, yüksek hız, güvenilirlik ve çok yönlü kullanılma gibi nitelikler ile bilgisayar, çağdaş insan yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelmiş bulunuyor (Alkan, 1995, 228).

Dünyada her alanda büyük bir gelişmenin olduğunu görüyoruz. Bu gelişmelere ayak uydurmak, gelişmeleri takip etmek ve uygulamaya geçirmenin en tek yolu eğitimidir. Bu yüzden 1970’li yıllardan itibaren eğitim sistemine bilgisayar girmeye başlamıştır. Bilgisayar eğitimde olumlu etkisini hemen göstermiş olacak ki o yıllardan itibaren eğitimin vazgeçilmez aracı olmuştur.

Bilgisayarın eğitimde kullanılma gereksinimini eğitim isteminin aşırı derecede artması, öğrenci sayısının hızla çoğalması, bilgi miktarının çoğalması ve içeriğinin karmaşılaşması, öğretmen yetersizliği ve bireysel kabiliyet ve farklılıkların önem kazanması gibi nedenlerden doğmaktadır. Bu uygulamanın amacı sadece öğretim - öğrenme sürecinin otomatikleştirilmesi değildir. Öğretim - öğrenme süreçlerinde etkinlik, süreklilik ve bütünlük sağlamak temel hedef olup, otomasyon bu faktörlerin bir sonucudur(Alkan, 1995, 229).

6.1.Bilgisayar yazılımları

Öğretim materyali olarak bilgisayar yazılımları, diğer materyallerle karşılaştırıldığında, öğretim ortamında öğrenci etkileşiminin en yüksek olduğu materyal türüdür. Bilgisayar yazılımları etken olarak hazırlandığı takdirde, bir öğretmenin öğretim ortamında gösterdiği bütün etkinlikleri gösterebilir. Bilgisayar yazılımlarının diğer bir avantajı da öğrencilerin konuyu bireysel öğrenme hızlarına uygun şekilde öğrenebilmeleri ve gerektiğinde diğer öğrencilerle grup çalışması yapabilmeleridir. Yazılımlar öğrencilerin en aktif olduğu öğrenme ortamının yaratılmasında etkin olarak kullanılan materyaller arasındadır. Yazılımların diğer bir avantajı da çoğu zaman öğrenciyi istedik oranda içeriği tekrar etme ve alıştırma şansı vermesidir. Buna ek olarak öğrenci performansı ile ilgili bilgileri hatasız olarak kaydedip istendiğinde öğretmenin kullanımına sunulabilir (Şahin ve Yıldırım, 1999, 25-26).

6.2.BDE'nin Sağladığı Önemli Yararlar

1-Öğrenme Hızı: BDE'nin sağladığı en önemli fayda, belki de, öğrencilerin kendi öğrenme hızlarına, uygun olarak konuyu işlemeleri ve gerek duydukları konuyu tekrar çalışma olanağı bulabilmeleridir. Özellikle yavaş öğrenen öğrenciler için BDE uygulamaları, bu öğrencinin sınıftaki diğer öğrencilerin sınıftaki diğer öğrencilerin düzeyine ulaşmasında önemli bir avantaj sağlamaktadır. Diğer taraftan, öğrenilecek konuyu halihazırda bilen yada sınıftaki diğer öğrencilere oranla daha hızlı öğrenen öğrenciler ise diğer öğrencileri beklemeden bir sonraki konuya geçebilirler. BDE'nin sağladığı bu yararlılık aynı zamanda öğrencileri güdüleyici ve öğrenci başarısını arttıran bir özelliktir.

2-Katılımcı Öğrenme: Her ne kadar BDE uygulamaları öğrencilerin kendi kendilerine ve kendi öğrenme hızlarına uygun, öğrenme ortamları sunsa da, grup çalışmalarını destekleyebilmesi açısından da, etkin materyallerdir. Bunun yanında BDE'nin, ortamlarında öğrencinin sürekli aktif olması ve derse katılımı sağlanabilir. Bir çok BDE yazılımı öğrencinin verdiği cevaplar doğrultusunda dersi sunar yada öğrenciye belirli aralıklarla dönüt sağlar, bu yüzden BDE ortamındaki her öğrenci aktif derse katılır ve dersteki performansı hakkında dönüt sağlar. Bu özelliği ile bağlantılı olarak öğrencinin öğrenilen içerikle ilgili performansını gösterebilme imkânı vermesi ve öğrenciye dönüt sağlayabilmesi nedeniyle, BDE'nin sağladığı yararlılardan biridir.”(Bright, 1983, 144-153)

3-Öğretimsel Etkinliklerin Çeşitliliği: Diğer materyallerle karşılaştırıldığında, görsel-işitsel öğelerin en etkin kullanılabildiği ortam BDE ortamıdır. Öğretim ortamının farklı etkinliklerle zenginleştirilmesi, öğrencilerin başarıya ulaşmasında önemli bir etkidir. İşte bu bakımdandır ki, BDE ortamları, sağladıkları öğretimsel etkinliklerin niteliği ve niceliği açısından en etkin ortamlardır. Örneğin, Hayat Bilgisi dersinde canlılar ünitesini işleyen bir öğretmen. BDE ortamında sadece bu canlıların video görüntülerini öğrencilere sunmakla kalmaz, aynı zamanda bu canlılarla ilgili coğrafi ve biyolojik özellikleri ses, resim ve grafik kullanarak öğrencilere sunabilir. Öğretim etkinliklerindeki bu zenginlik, öğrenme ortamını etkin kıldığı gibi, öğrenci başarısını da olumlu yönde destekler.

4-Öğrenci Etkinliklerinin ve Performansının İzlenebilmesi: BDE ortamındaki bir öğrencinin bir konu üzerinde harcadığı zaman, gösterdiği performans, bilgisayar tarafından kayıt edilebilir ve istediği zaman öğrencinin kullanımına sunulabilir. Öğrenci performansı hakkındaki bu bilgiler öğretmenin öğrencileri gözlemlemesi ve onların ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirilmesi bakımından oldukça önemlidir. Klasik öğrenme ortamlarında, öğretmenin ve öğrencinin performansını gözlemlemesi ve buna bağlı olarak öğrenciyi yönlendirmesi oldukça zordur. Özellikle kalabalık sınıflarda öğretmenin bu etkinlikleri başarması neredeyse imkânsızdır. Bu bakımdan, BDE ortamının sunduğu bu özellik, öğretim etkinliğinin geliştirilmesi için önemli bir unsurdur. Bunun yanında, bilgisayarın kaydedip saklayabildiği bu bilgiler, okul yönetimi için önemlidir. Bu bilgilerin erişilebilir ve saklanabilir olması, eğitim programlarının ve öğretim etkinliklerinin geliştirilmesi ve okul-aile işbirliğinin geliştirilmesinde okul yönetimi için büyük önem taşımaktadır.

5-Zamandan ve Ortamdan Bağımsızlık: Klasik öğrenme ortamlarındaki öğrenciler, belli konuları belli zaman dilimleri içinde öğrenmeli ve belirlenmiş öğretimsel etkinlikler yine belirli zaman dilimleri içinde gerçekleştirilmelidir. Diğer taraftan, BDE ortamındaki bir öğrenci istediği öğretimsel etkinlikleri istediği zaman, ders saati dışında kalan zamanlarda da, uygulayabilir yada tekrar edebilir. Hatta bu etkinlikleri evde, bilgisayar başında uygulama imkânı bulabilir. Bilgisayarların zamandan bağımsız olarak öğretim faaliyetlerini düzenleyebilmesi ve öğrenciyi sunabilmesi BDE'nin sağladığı yararlarından biridir.

Bilgisayar destekli eğitimin öğrenme ortamına sağladığı bu faydaların yanı sıra, bazı sınırlamaların olduğu da bir gerçektir. Her öğretim materyalinin kullanımında olacağı gibi, bilgisayarın eğitim amaçlı kullanımında karşılaşılan bu sınırlılıklar, bilgisayarın pedagojik olarak doğru kullanılmaması sonucu oluşan sınırlılıklardır. BDE ortamında karşılaşılan bazı sınırlılıklar aşağıda verilmiştir.

6.3.BDE'nin Sınırlılıkları

1-Öğrencilerin Sosyo-Psikolojik Gelişimlerin Engellenmesi: Bazı uzmanlara göre, bilgisayarların öğretimi bireyselleştirebilmesi, öğrencinin sınıf içinde arkadaşları ve öğretmeniyle olan etkileşimini azaltmaktadır. Başka bir deyişle

yazılımların görsel-özelliklerinden dolayı çocuğun ilgisini çekmesi ve özellikle de eğitimsel oyunlarda çocuğun saatlerce bilgisayar başında kalması gibi özellikler nedeniyle, çocuğun yaşlılarıyla ve diğer bireylerle olan etkileşimi azalmakta ve bu durum çocuğun sosyo-psikolojik gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bilgisayarın eğitim ortamında bilinçsizce yada plansız kullanımı sonucu bu tür sorunların ortaya çıkması doğaldır. Ancak, böyle bir sorunla sadece bilgisayar kullanılan öğretim ortamlarında karşılaşılabileceğini düşünmek büyük bir yanılgı olur. Sınıf içinde kullanılan diğer öğretim materyalleri söz konusu olduğunda, çocuğun bir materyali (TV, video vb.) sürekli ve plansız kullanması, benzer sorunların oluşmasına neden olacaktır. Bu yüzden, bu tür materyallerin sınıf içinde etkin ve başarılı kullanımlarında öğretmenlerin rolü büyüktür. Bilgisayarların öğretimi bireyselleştirme gibi bir olanak sağlamasının yanında öğrencinin diğer öğrencilerle ve öğretmenle olan etkileşimi artırıcı öğretimsel faaliyetlerin öğretmen tarafından planlanması ve uygulanması gerekir. Benzer olarak, aileler de, çocukların bilgisayar üzerinde harcadığı zamanın süresini ve eğitimsel kalitesini denetlemelidir. Sınıfta kullanılacak öğretimsel yazılımların seçiminde de, öğrenmeyi bireyselleştirmesi kadar, öğrencinin diğer öğrencilerle etkileşimini sağlayan yazılımların seçilmesi, öğrencinin sınıf içerisindeki sosyo-psikolojik gelişimini destekleyecektir.

2-Özel Donanım ve Beceri Gerektirmesi: Her şeyden önce bir öğretim yazılımının kullanılabilmesi için mutlaka gerekli donanımın bulunması gerekir. Sınıfların yada okulların BDE için gerekli donanımlara erişimi bazen zor ve pahalı bir süreç olabilir. Bunun yanında, öğretimsel yazılımların kullanılabilmesi için, bilgisayarlara ek olarak özel donanımlara da ihtiyaç duyulabilir. Diğer öğretim materyallerinin bir çoğunda olmadığı halde, BDE ortamlarında donanım ve yazılıma sürekli yatırım yapılması gerekliliği göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Özellikle de teknolojik özellikleri çok gelişmiş olan yazılımlar, donanımın da sürekli güncelleştirilmesini ve yenilenmesini gerektirebilir. Bunun yanında, diğer öğretim materyallerinin aksine, BDE materyallerinin kullanımı için hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin bazı özel bilgi ve becerilere sahip olması gerekir.

3-Eğitim Programını Desteklememesi: Öğretimde kullanılan her materyalin, eğitim programını destekleyici ve programda belirlenen amaç ve hedefleri öğrenciye kazandırıcı nitelikte olması gerekir. Aslında, her türlü öğretimsel etkinliğin amacı,

eğitim programında belirtilmiş amaç ve hedeflerin kazandırılabilceği ğretim ortamlarının oluşturulması ve öğrenciye sunulmasıdır. Ancak, piyasada bulunan bir çok eğitim yazılımı bu özellikten uzaktır. Piyasada bulunan eğitim yazılımları her ne kadar teknolojik nitelikleri bakımından gelişmiş materyaller de olsa, eğitim programlarıyla bir tutarlılık göstermediği için öğretimsel değeri az olan materyallerdir. ğretimsel yazılımlar, diğer ğretim materyalleri ile karşılaştırıldığında, ğretmen tarafından geliştirilmesi zor olan, hazırlanması uzun süren ve geliştirilmesi pahalı olan materyallerdir. Bu yüzden, piyasadaki yazılımların bir çoğunun eğitim programlarıyla bir tutarlılık göstermemesi, BDE'nin sahip olduğu sınırlılıkların başında gelir.

4-ğretimsel Niteliğin Zayıf Olması: Program uygunluğunun yanında, eğitim yazılımlarının, öğretimsel olarak da etkin öğrenme ortamlarını öğrenciye sunabilmesi gerekir. Eğitim yazılımının türü ne olursa olsun (alıştırma, uygulama, benzeşim vb.) her türlü yazılım ğretim tasarımı ilkelerine uygun olarak geliştirilmelidir. Bazı yazılımlar, hedeflenen ğrenci grubunun pedagojik özelliklerine uygun olmayan ğretim tasarımları üzerine geliştirildiği için öğretimsel etkinliği düşük olan yazılımlardır. Piyasada ğretimsel niteliği yüksek olan yazılımların az olması BDE'nin sahip olduğu diğer bir sınırlılıktır.

Sonuç olarak sınırlılıkları ve sağladıkları açısından incelendiğinde BDE'nin etkin ğretim ortamları oluşurmada başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda, BDE ortamlarının vazgeçilmez unsuru olan eğitim yazılımlarının değerlendirilmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Unutmamak gerekir ki, BDE'nin başarısı büyük lde kullanılan yazılımların etkinliğine ve kalitesine bağlıdır (şahin, Yıldırım 1999: 62-63-64-65-66).

7.İNTERNET VE EĞTİM

Dünya zerindeki tüm bilgisayarları birbirine bağlayan ve bu şekilde tüm bilgisayarların iletişimini sağlayan uluslararası en büyük bilgisayara internet adı verilir. Dünya zerindeki tüm bilgisayarlar, kişisel bilgisayarlardan çok kullanıcılı sistemlere kadar, model, marka, yer ve zaman bağımlılığı olmadan iletişim kurabilirler (Yalın, 1999, 143).

Çevremize baktığımız zaman iletişim teknolojisindeki gelişmelerin çok hızlı olduğunu görüyoruz. İletişim teknolojilerinde (uydu, televizyon sistemi, bilgisayar, internet vb.) meydana gelen hızlı gelişmeler aynı zamanda diğer birçok alanı da (şirket yönetimi, devlet sistemi, radyo ve televizyon kanalları vb.) etkilemektedir. Bunlara ilave olarak eğitim alanını belirtebiliriz. Eğitim sistemi de iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmelerinden etkilenmektedir. Eğitimi en çok etkileyen internet üzerinde meydana gelen gelişmelerdir. Eğitmcilerin ilgilerini yoğunlaştırmaları gereken nokta, internetin eğitim yapısını nasıl etkileyebileceğidir.

Günümüzde artık hemen hemen tüm eğitmciler, internetin eğitimin yeniden yapılanmasında mutlaka kullanılması gerektiği düşüncesinde birleşmektedir. Fakat internetin nasıl kullanılacağı konusunda ayrıntılı bilgi sahibi değillerdir. (İşman, 1998, 86)

Bu konudan bahsetmemizin sebebi de internetin eğitim içinde nasıl kullanılabileceği konusunda eğitmcileri bilgilendirmektir.

7.1. İnternet nedir?

İnternet kısaca bir küresel iletişim ağıdır. Bu küresel iletişim ağına binlerce hatta milyonlarca küçük iletişim sistemleri bağlı bulunmaktadır. İletişim ağları sayesinde insanlar birbirleri arasında bilgi alış verişini rahatlıkla yapmaktadırlar. İnternetin temeli Amerikan Hükümeti'nin askeri amaçlarla kullandığı ve 1960 yılında geliştirdiği ARPA'ya dayanmaktadır. 1969 yılında ise ARPA-NET sistemi uygulanmaya başlamıştır. (İşman, 1998, 86)

7.2. İnternet İle Eğitim Uygulamaları

İnternetin eğitim içindeki uygulamaları genel olarak altı ana nokta üzerinde toplanmaktadır. Bu önemli noktalar şunlardır:

1-İletişimi sağlamak: Öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci, öğretmen-öğretmen arasındaki iletişimi sağlamak için kullanılır. Öğretmen öğrencilerine işlediği yada işlemediği konularla ilgili mesajları çok rahatlıkla iletebilir. Bunun için www sayfasına not bırakabilir yada elektronik posta gönderebilir. Öğrenci dersin www sayfasına giderek yapılacak çalışmaları öğrenebilir.

2-Sınıf ortamlarını oluşturmak: öğretmenler derslerini internet üzerinden öğretebilirler. Bunun için ilgili dersin sayfası hazırlanır. Www sayfaları haftalık ve üniteler şeklinde tasarlanarak internete yerleştirilir. Öğretmeni ile öğrenci rahatlıkla görüőebilir. Aynı anda hem dersine çalışır hem de sorular sorabilir. Bunun yanında ilgili yazılım programları ile tele-konferans yapabilir. Bu konferanslarda öğretmen ve öğrenci birbirlerine rahatlıkla bilgisayar ekranında görebilir, her tür konuyu yüz yüze tartışabilirler. Öğrenci konuyu direk olarak öğretmeninden öğrenebilir, anlamadığı saman hemen sorabilir.

3-Araştırma yapmak: Öğrenci yada öğretmen konuyla ilgili araştırmalar yapabilir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde bulunan sanal kütüphanelere girerek birçok makale ve kitap elde edebilir. Bunları, “download” yaparak sağlayabilir.

4-Paylaşımı artırmak: ders konuları ile ilgili kitap, makale yada araştırma raporları internete konularak tüm öğrencilerin elde etmeleri sağlanır.

5-Kubaşık (ortaklaşa) tartışma yapmak: Dersin öğretmeni öğrencilerini gruplara ayırarak çalışmalar yapmalarını ister. Bunun için çeşitli gruplarda bulunan öğrenciler zaman zaman biraraya gelip araştırma yaparak raporlarını sunarlar. Raporlar sunulduktan sonra başka grupların üyeleri, buldukları sonuçları diğer öğrencilerle paylaşırlar.

6-Güdüleyici faaliyetler organize etmek: İnternet ile yapılan öğretim faaliyetlerinde, gerçek dünyadan örnekler verilir. Öğrenciler burada gerçek dünya ile tanışarak karşılaşılabilecek sorunlara karşı çözüm önerileri üretmeye başlarlar. (İşman, 1998, 88)

7.3.İnternetin eğitim yönünden yararları

Yapılan araştırmalar internetin, eğitimin kalitesini artıracak ve yeniden yapılanmayı sağlayacak yararlarını ortaya çıkarmıştır. Bu yararlar aşağıdaki gibidir.

-Akademik başarıyı artırıyor: Bu tür teknolojinin kullanımı öğrencilerin öğrenmelerini hızlandırmakta ve öğrendiklerini uzun zaman hafızalarında saklamalarına yardım etmektedir. Yapılan ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinde yüksek başarılar ortaya çıkmaktadır.

-Öğrenme yeteneğini geliştiriyor: bu teknolojiyi öğrencilere uygulama fırsatı sunduğu için öğrenme yeteneklerini geliştirmektedir. Öğrenciler yaptıkları uygulamalar ile nasıl bilgi elde edileceğini öğrenmektedirler.

-Güdülemeyi artırıyor: Öğrencilerin kullanılan bu teknoloji ile derse karşı güdülenmeleri artmaktadır.

-Yeni öğrenme yöntemleri sunuyor: Bu teknoloji öğrencilere çok farklı yollardan bilgi edinebileceği imkanlar sunmaktadır. Öğrencilerde bu yöntemi zaman zaman öğrenme-öğretme ortamlarında etkili olarak uygulamaya çalışmaktadırlar. (İşman, 1998, 92)

8.EĞİTİMDE NİTELİK

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlükte nitelik şöyle tanımlanmaktadır. "1-Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu başka şeylerden ayıran vasıf, özellik, keyfiyet, 2-Bir şeyin iyi veya kötü oluşu, kalite, 3-Bireyi, nesne veya yaşantının bir yönünü ötekilerden ayırt etmeye yarayan ve ölçülebilen özellik, keyfiyet (Türkçe Sözlük, 1998).

Uzmanlar tarafından eğitimde nitelik hem bir eğitim süreci, hem de nihai bir ürün olarak görülmekte ölçme ve değerlendirme sonucunda belirlenen niteliklerin bir derecelenmesi olarak kabul edilebilir.

Diğer bir tanımla eğitimde nitelik karşılaştırılan amaçlara ne derece ulaşıldığı veya arzu edilen niteliklerin ne kadarının kazanıldığıнын bir ifadesidir. Eğitimde kalite düşük veya yüksek demekle de amaçların ne kadarının gerçekleştirildiği kastedilmektedir (Demirtaş, 1991, 28).

Okullarda öğrencilere kazandırılmak istenen ve bir bakıma "ideal" insanın niteliklerini betimleyen çeşitli nitelikler, eğitim hedefleri olarak bilinmektedir. Gerek Türk Milli Eğitiminin Genel Hedefleri, gerek her kademedeki okulların hedefleri ve gerekse okullarda okutulan her dersin özel hedefleri, aslında okullarda öğrencilere kazandırılmaya çalışılan insan niteliklerini ifade etmektedir. Bu nedenle nitelik kavramı eğitim hedefleriyle paralellik göstermekte ve nerdeyse aynı anlama gelmektedir.

Eđitimde nitelik geliřtirme söz konusu olduđunda ise yapılacak ilk iř her ders için belirlenen hedef davranıřları öđrencilere kazandırmak için azami dikkat göstermek gerekmektedir (Özbiłgen, 1991, 154).

Sonuç olarak şu söylenebilir; nitelikli eğitim, öğrenciyi, verilen programın yada konunun üzerine çıkararak, onun hakkında düşündüren, imgeleme gücünü artıran ve spekülasyon yaptıran, çocuk merkezli bir eğitim sistemidir. Bu sistemde çocuk tarafından yapılan araştırma (az da olsa) ön plandadır. Bu durum da ancak fikir üretkenliği ve yaratıcılıkla mümkündür.



BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde öğrencilere uygulanan başarı testi sonuçlarının istatistiksel analizinden elde edilen bulgular açıklanmıştır.

Akçeşme ilköğretim okulundan 2 tane 4. sınıf seçilerek bu sınıflara henüz işlemedikleri bir ünite tespit edilerek bu üniteyle ilgili olarak hazırlanan başarı testi ön test olarak uygulandı. Bu sınıflardan birine deney grubu, diğerine ise kontrol grubu adı verildi. Bu sınıflardan deney grubunda ünite bol materyal ve görsel işitsel araçlar yardımıyla işlenirken, kontrol grubunda ünite geleneksel yöntem dediğimiz anlatım yöntemiyle işlendi. Her iki sınıfa da ders işlendikten sonra daha önce ön test olarak uygulanan başarı testi bu defa son test olarak uygulandı.

İlk olarak kontrol grubuna uygulanan ön test son test sonuçlarının karşılaştırılmasından elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

1.KONTROL GRUBUNUN (GELENEKSEL YÖNTEM) ÖNTEST-SON TEST KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 1: Kontrol Grubunun (Geleneksel Yöntem) Öntest-Son Test Karşılaştırılması

	N	X	S	t
Ön test	34	39,26	10,59	6,29
Son test	34	49,55	12,08	

tablo t=1,69

Araştırmamızda kontrol grubuna ön test ve son test olarak uygulanan başarı testi sonuçlarına göre: ön testte öğrencilerin aritmetik ortalaması 39.26, standart sapması 10.59; son test sonuçlarının aritmetik ortalaması 49.55, standart sapması ise 12.08 olarak bulunmuştur. İki grup arasındaki t değeri 6.29 olarak hesaplanmıştır.

0.05 manidarlık düzeyinde 1.69 olarak okunan tablo değeri ile karşılaştırıldığında ön test ve son test arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın kontrol grubunun son testi lehine olduğunu görmekteyiz. Yani son testte kontrol grubundaki öğrenciler ön test sonuçlarına göre daha başarılıdırlar. Fakat öğrencilerin başarısı istenilen düzeyde gerçekleşmemiş ve geleneksel yöntemin etkili öğrenmeye fazla etkisi olmadığı gözlenmiştir.

2.DENEY GRUBUNUN (MODERN YÖNTEM) ÖNTEST-SON TEST KARŞILAŞTIRILMASI

Deney grubundaki öğrencilerin başarı testinde aldıkları puanlar hesaplanmış, istatistiksel analizi yapılmış ve elde edilen bulgular aşağıdaki gibi yorumlanmıştır.

Tablo 2: Deney Grubunun (Modern Yöntem) Öntest-Son Test Karşılaştırılması

	N	X	S	t
Ön test	35	43,85	11,76	13,99
Son test	35	71,57	13,59	

tablo t=1,69

Araştırmamızda deney grubuna ön test ve son test olarak uygulanan başarı testi sonuçlarına göre: ön testte öğrencilerinin aritmetik ortalaması 43.85, standart sapması 11.76; son test sonuçlarının aritmetik ortalaması 71.57, standart sapması ise 13.59 olarak bulunmuştur. İki grup arasındaki t değeri 13.99 olarak hesaplanmıştır. 0.05 manidarlık düzeyinde 1.69 olarak okunan tablo değeri ile karşılaştırıldığında ön test ve son test arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın deney grubunun son testi lehine olduğunu görmekteyiz. Yani son testte deney grubundaki öğrenciler ön test sonuçlarına göre daha başarılıdırlar. Buradan anlaşılmaktadır ki, ders görsel ve

işitsel araç-gereç kullanılarak işlenirse, geleneksel yönteme göre çok daha verimli geçmekte ve öğrencilerin niteliksel gelişimi üzerinde oldukça önemli olmaktadır.

3.KONTROL VE DENEY GRUBU ÖNTEST SONUÇLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin başarı testinde öntestte aldıkları puanlar hesaplanmış, istatistiksel analizi yapılmış ve elde edilen bulgular aşağıdaki gibi yorumlanmıştır.

Tablo 3: Kontrol ve Deney Grubu Öntest Sonuçlarının Karşılaştırılması

	N	X	S	t
Deney grubu	35	43,48	11,76	1,60
Kontrol grubu	34	39,26	10,59	

tablo t=1,66

Araştırmamızda deney ve kontrol gruplarına ön test olarak uygulanan başarı testi sonuçlarına göre: deney grubu öğrencilerinin aritmetik ortalaması 43.85, standart sapması 11.76; kontrol grubu öğrencilerinin aritmetik ortalaması 39.26, standart sapması ise 10.59 olarak bulunmuştur. İki grup arasındaki t değeri 1.60 olarak hesaplanmıştır. 0.05 manidarlık düzeyinde 1.66 olarak okunan tablo değeri ile karşılaştırıldığında ön testte anlamlı bir fark yoktur. Bu da bize göstermektedir ki ders işlenmeden önce her iki sınıfın seviyeleri hemen hemen aynıdır. Uygulama seviyeleri hemen hemen aynı olan sınıflarda yapılmıştır.

Tablo 4: Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Frekans Dağılımı

PUAN	Deney Grubu	Kontrol Grubu
	Frekans	Frekans
0-10	0	0
11-20	1	1
21-30	7	10
31-40	7	10
41-50	13	8
51-60	5	5
61-70	2	0
71-80	0	0
81-90	0	0
91-100	0	0

Tablo incelendiği zaman görüleceği üzere gerek deney grubu, gerekse kontrol grubu öğrencilerinin aldıkları puanların frekans dağılımı birbirine yakındır.

Deney grubu öğrencilerinden 1 tanesi 11-20 arasında puana sahipken, 7 tanesi 21-30, 7 tanesi 31-40, 13 tanesi 41-50, 5 tanesi 51-60, 2 tanesi de 61-70 arasında puan aldığı görülmektedir.

Aynı durum kontrol grubu için ele alındığında öğrencilerinden 1 tanesi 11-20 arasında puana sahipken, 10 tanesi 21-30, 10 tanesi 31-40, 8 tanesi 41-50, 5 tanesi 51-60 arasında puan aldığı görülmektedir.

Puan dağılımları ele alındığında deney grubu öğrencilerinin ön test sonuçlarına göre çok az bir farkla da olsa başarılı olduğunu görmekteyiz. Anca her iki gruba uygulanacak son test öncesi belirgin bir üstünlük yoktur.

4.KONTROL VE DENEY GRUBU SON TEST SONUÇLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin başarı testinde son testte aldıkları puanlar hesaplanmış, istatistiksel analizi yapılmış ve elde edilen bulgular aşağıdaki gibi yorumlanmıştır.

Tablo 5: Kontrol ve Deney Grubu Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

	N	X	S	t
Deney grubu	35	71.57	13.59	7.1
Kontrol grubu	34	49.55	12.08	

tablo t=1.66

Araştırmamızda deney ve kontrol gruplarına son test olarak uygulanan başarı testi sonuçlarına göre: deney grubu öğrencilerinin aritmetik ortalaması 71.57, standart sapması 13.59; kontrol grubu öğrencilerinin aritmetik ortalaması 49.55, standart sapması ise 12.08 olarak bulunmuştur. İki grup arasındaki t değeri 7.1 olarak hesaplanmıştır. 0.05 manidarlık düzeyinde 1.66 olarak okunan tablo değeri ile karşılaştırıldığında ön testte anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın deney grubu lehine olduğunu görmekteyiz. Yani son testte deney grubundaki öğrenciler, kontrol grubundaki öğrencilere göre daha başarılıdır. Bu sonuçlar göstermektedir ki materyal kullanılarak işlenen bir ders materyal kullanılmadan işlenen bir derse göre daha verimli geçmektedir ve böyle bir dersin öğrenciler üzerinde büyük etkisi vardır. Sosyal Bilgiler dersi coğrafya üniteleri işlenirken görsel işitsel materyal kullanımı ve laboratuvar imkanlarından yararlanma öğrencilerin niteliksel gelişimi üzerinde oldukça etkilidir.

Tablo 6: Deney ve Kontrol Grubu Son Test Frekans Dağılımı

PUAN	Deney Grubu	Kontrol Grubu
	Frekans	Frekans
0-10	0	0
11-20	0	0
21-30	0	1
31-40	0	9
41-50	2	10
51-60	8	8
61-70	11	6
71-80	5	0
81-90	7	0
91-100	2	0

Eğitim ğretim etkinliklerinin uygulanmasından sonra deney ve kontrol gruplarına uygulanan son testte deney grubu ğrencilerinin aldıkları puanların daha yüksek olduğu görülmektedir.

Gruplandırma yapılarak oluşturulan frekans tablosu şoyledir.

Deney grubu öğrencilerinden 2 tanesi 41-50 arasında puana sahipken, 8 tanesi 51-60, 11 tanesi de 61-70, 5 tanesi 71-80, 7 tanesi 81-90, 2 tanesi de 91-100 arasında puan aldığı görülmektedir.

Kontrol grubundaki öğrencilere bakıldığında, öğrencilerinden 1 tanesi 21-30, 9 tanesi 31-40, 10 tanesi 41-50, 8 tanesi 51-60 ve 6 tanesinin de 61-70 arasında puan aldığı görülmektedir.

Puan dağılımları ele alındığında deney grubu ğrencilerinin son test sonuçlarına göre daha başarılı olduğu görülmektedir.



BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Bilgi çağı, bilgisayar çağı, bilişim çağı olarak değişik şekillerde isimlendirebileceğimiz çağımızda bilginin gerek miktarı gerekse ayrıntısı gelişen ve değişen teknolojiye paralel olarak artmaktadır. Bilimsel bilginin çoğalması ve artmasıyla birlikte teknolojik icatlar çoğalmış, hayatın her safhasına girmiş ve insanların hayatında önemli değişikliklere neden olmuştur. Teknolojinin eğitim alanında kullanılması, bilimin gelişmesine ve bilimsel bilginin artmasına yol açtığı gibi, gelişen bilim ile de teknoloji kendini daha da geliştirmiştir. Bu açıdan bakıldığında teknoloji ile eğitim arasında çok yakın bir ilişkinin olduğu görülür. Birinin oluşabilmesi ve gelişebilmesi için diğesine ihtiyaç vardır ki, bunun da yolu eğitimden geçer. Öyleyse gerek bilimin, gerekse teknolojinin gelişmesinin ve ilerlemesinin ilk şartı eğitimidir.

Araştırmamızın temelini oluşturan eğitim teknolojisinin bu güne kadar değişik tanımları yapılmıştır. Bu tanımlardan anladığımız kadarıyla eğitim teknolojisi, “davranış bilimlerinin iletişim ve öğrenmeyle ilgili verilerine dayalı olarak eğitimle ilgili ulaşılabilir insan gücünü ve insan gücü dışı kaynakları, uygun yöntem ve tekniklerle ustaca kullanıp, sonuçları değerlendirerek bireyleri, eğitimin özel amaçlarına ulaştırma yollarını inceleyen bilim dalı” olarak tanımlanabilir.

Değişimin değişmezliği ilkesinden hareketle eğitimin gelişimi, programların ve ders konularının değişmesini kapsar. Değişen programların olumlu yönde uygulayıcısı ve ders konularının da olumlu davranışlara dönüştürülmesinde en etkili faktörler öğretmenlerdir. Öğretmen bunları yaparken bir takım öğretim materyalleri de kullanır. Ancak bu materyaller, öğretmenlerin kullanım alanlarına göre önem kazanacaktır. Bir öğretmen bir materyali en iyi şekilde kullanarak yüksek verim alırken, başka bir öğretmen de aynı materyalden düşük verim alabilir. Eğitim materyalleri ne kadar mükemmel olursa olsun uygun zamanda ve amacına uygun olarak kullanılmazsa yeteri kadar faydalı olmayacaktır.

Okullarımıza teknoloji ürününü araç-gereçlerin girişi, ticari amaçlı olduğundan hayli hızlı olmuştur. Satıcı firmalar okulları bir pazar olarak gördüklerinden çağın teknolojik yeniliklerinden olan bir çok materyal de okullarımıza girmiştir. Ne var ki bir çok okulda sandıkta duran bu araçlar sınıflarımıza bir türlü girememiş ve sınıflarda geleneksel öğretimin bütün uygulamaları değişmeden hüküm sürmüştür. Öğretmen araçtan, araç öğretmenden habersiz kalmıştır. Problem okullarda araç-gerecin olup olmadığı değil, kullanılıp kullanılmadığıdır. Şayet bu materyaller uygun şartlarda ve uygun yerde kullanılırsa eğitimde nitelik büyük ölçüde artacaktır.

Bilimin teknoloji için kullanılmasından çağımızın en önemli buluşu olan bilgisayarlar ortaya çıkmıştır. Bilgisayarların ilk çıkış yıllarındaki fiyatlarıyla bu günkü fiyatları arasında çok büyük bir fark vardır. Çünkü bugün bilgisayarın asıl maliyeti kendisi değil programlarıdır. Bilgisayar teknolojisinin ortaya çıkardığı internet ile istediğiniz ülkenin, istediğiniz kütüphanesine misafir olabilir ya da istediğiniz günlük gazeteyi anında okuyabilirsiniz.

İşte bu noktada bilişim çağında artık teknoloji değil, teknolojinin yardımıyla bilgi satılmaya başlanacaktır. Bilgiyi teknoloji ile orantıladığımızda çok düşük maliyetle üretilmesine karşın çok yüksek maliyetle satılmaktadır. Bilişim çağındaki bu teknolojik gelişmeler, bilgi dünyasına ulaşmada yolu biraz daha kısaltırken, bilginin değerini de artırmaktadır. Böylece çağımızda gelişmiş ülkelerde yetişen kişinin problemleri çözmeye kullandığı materyal sayısı ve çeşidi, teknolojinin tam ulaşmadığı ülkelere nazaran kıyaslanamayacak ölçüde fazla olmaktadır. Bunun için yetiştireceğimiz insanları bilgiyi tüketen kimseler olarak yetiştirmekten ziyade, bilgiyi üreten kimseler olarak yetiştirmek zorundayız.

Öneriler

Eğitim araçların yerinde ve etkili kullanımıyla eğitimde beklenen yararın sağlanabilmesi için öncelikle bu sorunların bir sistem bütünlüğü içinde ele alınması ve çözümlenmesi beklenmektedir. Eğitimde materyal kullanımıyla ilgili şu öneriler getirilebilir.

1-Okul yöneticilerinin ihtiyaç duyulan araçları sağlama, uygun koşullarda koruma, her an kullanıma hazır durumda bulundurulması için öncelikle mevcut

kapasiteden en iyi bir şekilde yararlanma yollarının araştırılması, kullanım planlarının hazırlanması, fiziki ortamın araç kullanacak biçimde düzenlenmesi, ilköğretim okulu programının öğretmene gerekli yardımı sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

2-Eğitimde etkinliğin ve verimliliğin artması okula çok sayıda araç-gereç girmesiyle ilgili değildir. Bu araç-gereçlerin ne kadar etkili ve verimli kullanıldığıyla ilgilidir. Bu da eğitim politikası işidir. Eğitim teknolojisi işidir.

3-İster Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi okullar olsun, isterse özel okullar olsun, bütün okullarımızdaki ortak problem, eğitim araçlarının okullarda olup olmadığı değil, araç-gereçlerin nasıl kullanılacağıdır. Öncelikle buna önem verilmelidir.

4-Milli Eğitim Bakanlığı, Eğitim Araçları merkezi ile işbirliği yaparak yıl içinde yada yaz tatillerinde öğretmenlere mevcut eğitim araç-gereçlerinin kullanımını öğretmek, eksikliklerini gidermek ve yeni geliştirilen materyalleri tanıtmak amacıyla hizmet içi eğitim kursları düzenlemelidir.

5-Okulların daha etkili bir şekilde İl Eğitim Araçları Merkezinden yararlanabilmeleri için Eğitim Araçları Merkezinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

6-Okullarda eğitim araçlarından yararlanma kullanım öncesi bir takım hazırlıkları gerektirmektedir. Eğitim araçların düzenli korunduğu, laboratuvar veya araç odası olarak düzenlenmiş özel bir ortama sahip okulların sayısı oldukça sınırlıdır. Öğretmenlerin pek çoğu eğitim aracı kullanmaya istekli oldukları halde gerekli hazırlıkları yapacak zamanları bulunmamaktadır. Bu bakımdan, araçların hazırlanması için okullarda yardımcı elemanlara ihtiyaç duyulmaktadır.

7-Öğretmen yetiştiren kurumlarda yeni yeni bir ders olarak okutulmaya başlanan öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersi sadece sınıfta kalmamalı, eğitim araçları merkeziyle işbirliği içinde işlenmeli, sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler artırılmalıdır.

8-Öğretmene yardımcı araç katalogu, deney kılavuzu gibi basılı dokümanların yanı sıra öğretmenlerin gelişmeleri izleyebilmelerini sağlayıcı yayınlar hazırlanarak okullara ulaştırılmalıdır.

9-Yeteri kadar araç gereci olmayan okullara araç-gereç temin edilmesi, özellikle Fen Bilgisi, Resim-iş, Sosyal Bilgiler, Beden Eğitimi dersleri için araç-gereç sağlanması, Milli Eğitimden gelen uzman kişilerin yılın belli zamanlarında okullara gelerek ünitelerle ilgili kullanılması gereken film ve slaytlar hakkında öğretmenlere bilgi vermesi, okullara laboratuvar kurulması gerekmektedir.

10-Sınıflardaki öğrenci yoğunluğunu araç-gereç kullanmaya engel olmayacak boyuta indirmek gerekmektedir.

11-Öğretmenlerin ve okulların İl Eğitim Araçları Donatım merkezinden daha çok yararlanması gereklidir.

12-Okullarda basit araç-gereç yapımında öğretmenlere gerekli imkanlar sağlanarak, öğretmenler bunları geliştirici çalışmalara yönlendirilmelidirler.

13-Okullarda araç-gereçlerin kullanımına yardımcı olacak uzmanların yetiştirilmesi gereklidir.

14-Kullanmak için öğrenme ve öğretme niteliği taşıyan araç-gereçler seçmek şarttır.

15-İlköğretim okulu programı yeniden gözden geçirilerek araç-gereç kullanmaya daha çok yer verilmesi lazımdır.

16-İlköğretim okullarında eğitim ve öğretimin daha çok yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi gerçekleştirecek şekilde yapılması gereklidir.

17-İlköğretim okullarında ayrıca laboratuvar öğretmenlerinin görevlendirilmesi gerekmektedir.

18-Eğitim teknolojisinin kuram, ilke ve uygulamalarını bilen öğretmenler yetiştirmek yada açılacak hizmet içi eğitim kurslarıyla öğretmenlerin bu açığını kapatmak gerekmektedir.

19-Eğitim teknolojisinin kuram, ilke, metot ve tekniğini iyi bilen yeterli sayıda yetişmiş öğretmene ihtiyaç vardır.

20-Derslerle ilgili video kasetlerinin okullara bedava verilmesi gerekmektedir.

21-Derslerde araç-gereç kullanımının alışkanlık haline getirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKBAŞLI Sait ve PİLTEN Önder, (1999), İlköğretim Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim, Gaye Dizgi, Konya
- AKÇAMETE Gönül, (1997), Eğitim Programlarının Geliştirilmesi, Özkan Mat, Ankara
- AKYÜZ Yahya, (1994), Türk Eğitim Tarihi, Kültür Koleji Yay, İstanbul
- ALICIGÜZEL İzzettin, (1979), İlk Ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim, İnkılap Ve Aka, İstanbul
- ALKAN Cevat, (1979), Eğitim Teknolojisi, Ankara
- ALKAN Cevat, (1995), Eğitim Teknolojisi, Ankara
- ALKAN Cevat, (1998), Uzaktan Eğitim Dergisi, Eğitim Teknolojisi ve Uzaktan Eğitimin Kavramsal Boyutları, Ankara
- AYDIN Selim, (1993), Eğitime Farklı Bir Bakış, İstanbul
- AYTUNA Hasip A, (1963), Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik Ve Problemleri, MEB, Ankara
- BAŞAR Hüseyin, (1994), Öğretmenlerin Değerlendirilmesi, Pegem Yay, Ankara
- BAŞAR Hüseyin, (1996), Sınıf Yönetimi, Pegem Yay, Ankara
- BAŞGÖZ İlhan, (1995), Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk, Kültür Bak. Yay, Ankara
- BİLEN Mürüvvet, (1996), Plandan Uygulamaya Öğretim, Ankara
- BİNBAŞIOĞLU Cavit, (1981) Özel Öğretim Yöntemleri, Binbaşıoğlu Yay. Ankara
- BİNBAŞIOĞLU Cavit, (1983), Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim Rehberi, Binbaşıoğlu Yay, Ankara
- BİNBAŞIOĞLU Cavit, (1993), Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi, M.E.B. Ankara
- BİNBAŞIOĞLU Cavit, (1988), Genel Öğretim bilgisi, Binbaşıoğlu yay, Ankara
- BOZKURT Emine, (1995), Eğitimde değerlendirmenin gerekliliği, Eğitim Yönetimi Dergisi yıl 1, pegem yay, Sayı 4, Ankara
- BRİGHT G. W., (1983), Explaining the Efficiency of Computer-assisted İnstruction, AEDS Journal, 16(3), 144-153)
- BURSALIOĞLU Ziya, (1987), Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış, pegem yay, Ankara
- BÜYÜKKARAGÖZ S. Savaş, (1996), Genel Öğretim Metotları, Özeğitim yay, İstanbul
- BÜYÜKKARAGÖZ Savaş, (1997), Program Geliştirme, Kuzucular Ofset, Konya
- ÇİLENTİ Kamuran, (1988), Eğitim Teknolojisi ve Öğretim, Ankara
- ÇİLENTİ Kamuran, (1989), Özel Öğretim Yöntemleri, Anadolu Üniversitesi yay, Eskişehir
- DEMİREL Özcan, (1997), Eğitimde Program Geliştirme, Usem Yay, Ankara
- DEMİREL Özcan-Ün Kamile, (1987), Eğitim Terimleri, Şafak Matbaası, Ankara

- DEMİRTAŞ Abdullah, (1991), Eğitimde nitelik: Bugünü Geleceği, Eğitimde Nitelik Sempozyumu Bildirileri. Kültür koleji Genel Müd. Arş. Gelişt. Merk., İstanbul
- DEROCHE Edward, (1981), An Administrator's Guide for Evaluating Programs and Personnel, Scholl of Education University of San Diego, ABD
- DOĞAN Hıfzı, (1972), Türk Orta Öğretim Sisteminin Değerlendirilmesi, Talim ve Terbiye Kurulu Yay, Milli Eğt. Bas, İstanbul
- DOĞANAY Hayati, (1993), Coğrafya'da Metodoloji, MEB Yay, İstanbul
- DOĞDU Süleyman ve ASLAN, Zülfikar, (1993), Eğitim Teknolojileri Uygulamaları Ve Eğitim Araç-gereçleri, Ankara,
- ERDEN A. Münire , (1995), Eğitimde Program Değerlendirme, Pegem Yay , Ankara,
- ERDEN Münire, (1998), Sosyal Bilgiler Öğretimi, Alkım Kitabevi, İstanbul
- ERGİN Akif, (1995), Öğretim Teknolojisi ve İletişim, Ankara,
- ERİNÇ Sırrı, (1994), Milli Coğrafya I, As Matbaacılık,
- ERTÜRK Selahattin, (1984), Eğitimde Program Geliştirme, Yelkenetepe Yay, Ankara,
- FİDAN Nurettin- Erden Münire, (1993), Eğitime Giriş, Meteksan, Ankara
- GÜNGÖR Erol, (1994), Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, Ötüken Yay, İstanbul,
- GÜRSOY Ahmet, (1992), Türkiye'de Orta Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi Ve Sorunları, Gazi Üniv. Eğitim Fak, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara,
- HESAPÇIOĞLU Muhsin, (1994), Öğretim İlke Ve Yöntemleri, Beta Yay, İstanbul,
- HIZAL Alişan, (1982), Programlı Öğretim Teknolojisinin Etkililiği, Ankara,
- İŞMAN Aytakin, (1998), Uzaktan Eğitim Dergisi, İnternet ve Eğitim, Ankara
- KALYONCU Mehmet ve diğerleri, (1999), İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuzu, Türk Tarih Kurumu Bas. Ankara,
- KARAGÖZOĞLU Ali Galip, (1966), İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ayyıldız Mat. Ankara,
- KARASAR Niyazi, (1991), Bilimsel Araştırma Yöntemi, A.E.D., Ankara
- KOLUKISA Enver Aydın, (1996), Coğrafya Öğretimi, Ankara
- KÖSTÜKLÜ Nuri, (1998), Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi, Kuzucular ofset, Konya,
- MEB Komisyon, (2000), İlköğretim Birleştirilmiş Sınıflar Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı, MEB yay, Ankara,
- MEB, (2000), 2001 Yılı Başında Milli Eğitim, MEB yay, Ankara,
- MEB: (1994), Enformasyon Toplumu Ve Eğitim Sistemlerine Etkileri, Ankara
- NAS Recep, (2000), Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ezgi Kitabevi, Bursa
- OKAN Kenan, (1983), Eğitim Teknolojisi, Okan Yay, Ankara,
- ORAN Nesrin, (1957), Sosyal Bilgiler Öğretimi, Maarif Basımevi, İstanbul,

- ÖKSÜZ Celal ve OKAN Kenan, İlkokul Ders Araçları Kılavuzu
- ÖZBİLGİN Lütfi, (1991), Eğitimde Nitelik Geliştirmede Eğitim Teknolojisinin Yeri ve Katkısı, Eğitimde Nitelik Sempozyumu Bildirileri, Kültür koleji Genel Müd. Arş. Gelişt. Merk., İstanbul
- ÖZÇELİK Durmuş Ali, (1989), Eğitim Programları ve Öğretim, ÖSYM Eğitim Yay, Ankara,
- ÖZDEMİR Mustafa, (1998), Hayat Bilgisi Öğrenme ve Öğretme Etkinlikleri, Pegem, Ankara
- ÖZDEMİR Servet ve YALIN Halil İbrahim, (1999), Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Nobel yay, Ankara,
- ÖZDEN Yüksel, (1997), Öğrenme ve Öğretme, Pegem Yay, Ankara,
- ÖZDEN Yüksel, (1998), Eğitimde Dönüşüm, Pegem Yay, Ankara,
- ÖZDİL İlhan, (1977), Eğitimsel İletişim ve Eğitim Teknolojisi, Y.T.Ö. Okulu Yay,Ankara,
- PEKGÖZ Müslim; Hancılar, Rıfat, (1970), Eğitimde Görme ve İşitme Araçları, Güvendi Matbaası, Ankara,
- S.Ü.E.F. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (2000), Konya
- SAĞLAMER Emin, (1983), İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi, Tekişik Matbaası, Akara,
- SÖNMEZ Veysel, (1998), Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu, M. E. B. Yay, İstanbul,
- SÖNMEZ Veysel, (1994), Öğretmen El Kitabı, Anı Yay, Ankara,
- ŞAHİN Mustafa, (2000),Sınıf Öğretmenlerinin, Öğretim Sürecinde Eğitim Teknolojisi ve Uygulamalarına İlişkin Etkinlikleri Yerine Getirirken Karşılaştıkları Problemler, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde
- ŞAHİN Tuğba Yanpar ve YILDIRIM Soner, (1999), Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Geliştirme, Anı Yay, Ankara,
- ŞENÜNVER Güler ve diğerleri, (1999), Sosyal Bilgiler VII, MEB, İstanbul,
- ŞENÜNVER Güler ve diğerleri, (1999), Sosyal Bilgiler IV, MEB, İstanbul,
- ŞENÜNVER Güler ve diğerleri, (1999), Sosyal Bilgiler V, MEB, İstanbul,
- ŞENÜNVER Güler ve diğerleri, (1999), Sosyal Bilgiler VI, MEB, İstanbul,
- TAŞLI İsmail, (1997), Öğrenci Merkezli Yöntemlerle Coğrafya Öğretimi, (Basılmamış Doktora Tezi), İzmir
- TAZEBAY Attila diğerleri, (2000), İlköğretim Programları ve Gelişmeler, Nobel Yay, Ankara,
- TEBLİĞLER DERGİSİ, (1998), İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Kabulü, Sayı:2487,Ankara.
- TEBLİĞLER DERGİSİ, (1998), İlköğretim Ve Orta Öğretim Kurumlarının Öğretim Programları İle Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Doğal Afetler Ve Zararlardan Korunma Yolları İle İlgili Konuların Kabulü. Sayı: 2506. Ankara

- TEKİŐIK Hüsnu Hüseyin, (1969), Hayat Bilgisi Öğretimi Rehberi, Rehber Yay. Ankara
- TEZCAN Mahmut, (1996), Eğitim Sosyolojisi, Ankara.
- TÜRK DİL KURUMU, (1998), Türkçe Sözlük, Ankara.
- TÜRKDOĞAN Orhan, (1995), Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodolojisi, M. E. B. İstanbul,
- VURAL Mehmet, (1999), İlköğretim Okulu Programı, Yakutiye Yayıncılık, Erzurum
- YEŞİL Rüőtü, (1996), Sosyal Bilgiler Ders Programının Niteliği, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya
- YILDIRIM Ali ve ŐİMŐEK Hasan, (1999), Nitel Araştırma Yöntemleri, Seğkin Yay. Ankara,
- YILMAZ Hasan, (1998), Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Mikro, Konya



EKLER

Ek 1:Deney ve Kontrol Gruplarına Uygulanan Başarı Testi Soruları

SORULAR

1-Plan ve harita kullanım yerleri itibariyle birbirinden farklılık gösterir. Buna göre aşağıdakilerden hangisinin haritada gösterilebileceğini işaretleyiniz.

a) Okul bahçesi b) İl c) Mahalle d) Sınıf

2-Türkiye haritasına göre Karadeniz hangi yöndedir.

a) Doğu b) Batı c) Kuzey d) Güney

3-Türkiye haritasına göre Kıbrıs adası hangi yöndedir.

a) Doğu b) Batı c) Kuzey d) Güney

4-Bir haritada dağları göstermek için hangi renk kullanılır.

a) Yeşil b) Sarı c) Kırmızı d) Kahverengi

5-Bir haritada ovaları göstermek için hangi renk kullanılır.

a) Yeşil b) Sarı c) Kırmızı d) Kahverengi

6- Bir haritada denizleri göstermek için hangi renk kullanılır.

a) Mavi b) Sarı c) Kırmızı d) Kahverengi

7- Haritaları guruplandırmada aşağıdakilerden hangisi göz önüne alınmaz.

a)Konuları b)Ölçekleri c)Gösterdiği detaylar d)Renkleri

8-Aşağıdakilerden hangisi ölçeklerine göre harita çeşitlerinden biri değildir.

a) Büyük ölçekli haritalar b) Orta ölçekli haritalar

c) Küçük ölçekli haritalar d) Atlaslar

9-Ölçeklerine göre haritalar gözönüne alındığında Türkiye haritası aşağıdaki gruplardan hangisine girer.

a) Büyük ölçekli haritalar b) Orta ölçekli haritalar

c) Küçük ölçekli haritalar d) Atlaslar

10-Aşağıdakilerden hangisi haritayı doğru bir biçimde tanımlar.

a) Yeryüzünün tamamı veya bir bölümünün, kuş bakışı olarak belli bir düzlem üzerine çizilmiş şeklidir.

b) Yeryüzünün tamamı veya bir bölümünün, kuş bakışı olarak belli bir ölçeğe göre bir düzlem üzerine çizilmiş şeklidir.

c) Belli bir coğrafi bölgenin, kuşbakışı olarak bir düzlem üzerine çizilmesidir.

d) Bir mahallenin yada bir kentin kuşbakışı olarak bir düzlem üzerine çizilmesidir.

11- Aşağıdakilerden hangisi özel haritalardan biri değildir.

- a) Duvar haritaları b) Nüfus haritası
c) İklim haritası d) Bitki örtüsü haritası

12- Aşağıdakilerden hangisi genel haritalardan biri değildir.

- a) Duvar haritaları b) Atlas haritaları
c) İdari haritalar d) Bitki örtüsü haritası

13- Türkiye fiziki harita ifadesinden aşağıdakilerden hangisini anlarsınız.

- a) Türkiye'nin komşularını gösteren bir harita
b) Türkiye'nin kara yollarını gösteren bir harita
c) Türkiye'nin illerini gösteren bir harita
d) Türkiye'nin yeryüzü şekillerini gösteren bir harita

14- Haritalarda koyu mavi çizgi ile gösterilen şekiller neyi simgeler.

- a) Gölleri b) Denizleri c) Akarsuları d) Barajları

15- Haritalarda siyah çizgi ile gösterilen şekiller neyi simgeler.

- a) Köprüleri b) Karayollarını c) Devlet sınırını d) Akarsuları

16- Bir harita üzerindeki işareti neyi ifade eder. (Köprü)

- a) Tünel b) Köprü c) Karayolu d) Demiryolu

17- Bir harita üzerindeki işareti neyi ifade eder. (volkan)

- a) Bataklık b) Baraj c) Göl d) Volkanik dağ

18- Bir harita üzerindeki kırmızı kesik çizgiler neyi ifade eder.

- a) Devlet sınırı b) Karayolu c) Demiryolu d) Tünel

19- Çok sayıda haritanın bir kapak içinde bulunan yada ciltlenmiş haline ne denir.

- a) Türkiye haritası b) Küre c) İklim haritası d) Atlas

20- Aşağıdakilerden hangisi atlasta bulunması gereken özelliklerden birisi değildir.

- a) Atlastaki haritalar sadece yurdumuzla ilgili olmalıdır.
b) Okulda kullanılacak atlas bilgi veren kaynaklar olarak yeter sayıda ve çeşitli konulardaki haritaları içermelidir.
c) Atlastaki haritalar açık ve anlaşılır olmalıdır.
d) Haritaların içerdiği bilgiler öğrencilerin seviyesine uygun olmalıdır.

Ek 2: Kontrol ve Dency Grubundaki Öğrencilerin Ön testte ve Son Testte Aldıkları Puanlar

	Geleneksel Yöntem		Modern Yöntem	
	Öntest	Sontest	Öntest	Sontest
1	45	60	60	85
2	40	45	50	90
3	55	55	50	70
4	55	65	65	75
5	30	45	30	70
6	30	50	50	60
7	40	45	30	55
8	55	60	35	50
9	35	30	40	70
10	20	25	50	85
11	45	70	45	75
12	35	50	20	60
13	50	65	50	75
14	25	45	50	70
15	55	70	45	65
16	30	40	30	60
17	50	55	60	90
18	45	45	40	70
19	55	65	40	65
20	25	30	30	80
21	50	45	45	90
22	35	40	55	100
23	25	40	45	80
24	50	40	50	90
25	45	55	50	85
26	30	50	40	70
27	30	60	35	55
28	40	65	45	60
29	40	60	60	65
30	25	40	40	70
31	25	35	30	55
32	40	60	25	45
33	40	45	25	60
34	40	35	55	95
35			65	65

Ek 3: Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları

Öğrenciler bu derste:

A-Vatandaşlık Görev ve Sorumlulukları Yönünden

1-Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılâp ve ilkelerine bağlı olarak, çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci, iyi insan iyi vatandaş olarak yetişirler.

2-Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içerisindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri kavrayarak, büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar, milletin geleceğine olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülküsünü geliştirmek için her fedakarlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.

3-Türkiye Cumhuriyetinin insan haklarına dayanan milli, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir; cumhuriyet rejiminin özelliklerini ve önemini kavrarlar.

4-Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterini kavrar; Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine ve ordusuna sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirirler.

5-Türk milletinin zeka ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanat severliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış haline getirir.

6-Millet ve yurt işlerini her şeyin üzerinde tutarak, yurdu için canla başla çalışmayı alışkanlık ve ilke haline getirir.

7-Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş Türk büyüklerini tanır; tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakârlık ve kahramanlıklarının tarihin akışını nasıl etkilediğini kavrarlar.

8-Toplumunu yönlendiren Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece milli değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek; milletimize de düşen insanlık görevleri bulunduğunu görür, insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme bilincine varırlar.

9-Türk inkılâbının anlamını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar. Türk inkılâbının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakar birer Türk evladı olarak yetişirler.

10-Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar; bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlayarak Atatürk'ün direktifleri uyarınca "milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma" yolunda her fedakarlığı göze alabilme bilinci kazanırlar.

11-Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve akıl yürütme yeteneğini geliştirirler.

12-Her yerde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir. aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler.

13-Kanun kavramını benimser; kanunlara ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanırlar.

14-Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanır; onları korumak gerektiğini öğrenirler (Vural,1999).

B-Toplumda İnsanların Birbiriyle Olan İlişkileri Yönünden

1-İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar; grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.

2-İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerinin görüş ve inanışlarını, saygı ve hoşgörü ile karşılama gerektiğini benimserler.

3-Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler.

4-Bütün çalışmalarını demokratik yaşamın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler.

5-Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamın zorunluluğunu kavrarlar.

6-Trafik kurallarına uymayı alışkanlık haline getirirler(Vural,1999).

C-Çevreyi Yurdu ve Dünyayı Tanıma Yetenekleri Yönünden

1-Yurdumuzun dünya üzerindeki yerinin önemini kavrar, ülkemizin, kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler.

2-Türkiye'nin, yakın ve uzak komşu ülkeler ve diğer dünya ülkeleri ile olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.

3-Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenirler. Türklerin geniş bir alanda yaşayan büyük bir millet olduğunu kavrarlar.

4-İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.

5-Plân, kroki, harita ve grafik bilgileri kazanarak onlardan yararlanabilir hâle gelirler.

6-Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar.

7-Yaşanabilir bir çevrenin temel insan hakkı olduğunu kavrarlar (Vural,1999).

Ç-Ekonomik Yaşama Fikrini ve Yeteneklerini Geliştirmek Yönünden

1-Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.

2-Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığını kazanırlar.

3-Tutumla olma ve plânlı çalışma alışkanlığını elde ederler.

4-Üretim, tüketim ve dağıtım ile ilgili temel bilgileri öğrenirler.

5-İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler ve bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.

6-Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.

7-Nüfus artış hızının eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar (Vural,1999).

Ek 4: Sosyal Bilgiler Programının Uygulanmasıyla İlgili Açıklamalar

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretimi Programı 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere, her sınıf için 36 haftada toplam 108 saatlik bir süre öngörülerek hazırlanmıştır.

Bu dersin eğitim ve öğretiminde:

1-Öğrencilerin, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, laik, demokratik ve çağdaş değerleri benimseyen ve koruyan bireyler olarak yetişmeleri sağlanır.

2-Öğrencilere Atatürk'ün "milli kültürümüzün çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma" idealini gerçekleştirmek gerektiği bilinci kazandırılır.

3-Her fırsattan yararlanarak öğrencilere, Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesinin ve devletin bağımsızlığının, yurt ve millet bütünlüğünün ancak güçlü olmakla sürdürülebileceği bilinci kazandırılır.

4-Toplumun bireyi olan öğrencilerin güven duygularını kuvvetlendirmek için Atatürk'ün "Türk, övün, çalış, güven" ve "Ne mutlu Türk'üm diyene!" sözleri temel alınır.

5-Öğrencilerin; Türk milletine, Türk bayrağına, Türk ordusuna ve vatanına hizmet eden kişilere karşı sevgi, saygı ve güven duyguları kuvvetlendirilir; milli birlik ve dayanışmanın anlam ve önemi kavratılır.

6-Konular tarih, coğrafya, vatandaşlık, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, hukuk ve eğitim alanları ile ilişkili olmak üzere çok yönlü bir bütün olarak işlenir.

7-Konuların işlenişinde, programdaki sıraya uymak esas olmakla birlikte öğretmen, ünitelere çevre özelliklerini de dikkate alarak Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun yeni konular ekleyebilir veya verilmiş olan konuların yerlerini değiştirebilir.

8-Öğrencilere, demokrasinin çağımızın en güzel yaşam tarzı olduğu kavratılır, demokrasimizin korunması ve geliştirilmesi gerektiği bilinci kazandırılır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik olduğu, cumhuriyetin demokrasi ile bütünleştiği belirtilir, vatan ve cumhuriyet sevgisi telkin edilir.

9-Öğrencilere, çoğulcu demokratik rejimin, başka rejimlerden üstünlüğü tarihten örnekler verilerek kavratılır. demokratik bir toplum hayatının gerektirdiği

duyuş, düşünüş ve davranışları kazanabilmelerini sağlamak için okul içi eğitici faaliyetlerden yararlanılır. Özellikle, sınıf ve eğitici kol temsilcilerine aday olmada, çeşitli iş ve grup çalışmalarında öğrenciler cesaretlendirilir.

10-Öğrencilere, vatandaşlık hak ve görevleri ile sorumlulukları kavratılır, yasalara uyma alışkanlığı kazandırılır.

11-Öğrencilere, topluluk halinde yaşayan insanların sevgi, saygı ve anlayış duyguları içinde işbirliği yapmaları, birbirlerinin görüş ve düşüncelerine saygı göstermeleri ve başarılarını takdir etmeleri gerektiği benimsetilir.

12-Milli bilince sahip, bilimsel düşünceye açık, sorumluluk almaya istekli bireylerin yetiştirilmesi esas alınır.

13-Öğrencilere, insan ve toplum hayatının sürekli bir değişme ve gelişme içinde olduğu, insanların ihtiyaçlarının yaşadıkları zaman ve ortama göre farklılıklar ve gelişmeler gösterdiği belirtilir; teknolojinin getirdiği yeniliklerin, insanların ihtiyaçlarının yaşadıkları zaman ve ortama göre farklılıklar ve gelişmeler gösterdiği belirtilir; teknolojinin getirdiği yeniliklerin, insanların yaşam tarzlarını etkilediği veya değiştirdiği, geçmişten ve günümüzden verilecek örneklerle açıklanır.

14-Toplum hayatında insan zekasının ve gücünün; insana daha rahat, daha mutlu bir yaşam sağlaması için kullanıldığı, elde edilen her başarının birbiri ardından gelen kuşakların çalışmalarının bir sonucu olduğu vurgulanır.

15-İlköğretim okulunu bitirecek öğrencilerden bazılarının bir mesleğe yönecekleri gözönüne alınarak istihdam alanı çok olan meslekler hakkında bilgiler verilir. Bu mesleklerle ilgili iş yerlerine ziyaretler yapılarak bunları tanımaları sağlanır.

Bir meslek sahibi olmanın birey ve vatandaş olarak gerekliliği üzerinde durulur, iş sahibi olmayan bir kişinin toplum içinde yararlı bir birey olamayacağı, onlara her mesleğin kutsal olacağı ve hangi meslekten olursa olsun işini gereğince yapan herkesin saygıdeğer bir insan olacağı düşüncesi benimsetilir.

16-Öğrencilere, Anadolu uygarlıklarına ait tarihi eserlerin ve anıtların tarihin bir belgesi olduğu kavratılır, bunları yakılmaktan, bozulmaktan korumanın, bakım ve temizliklerine önem vermenin milli bir görev olduğu kavratılır.

17-Öğretmen, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, Kurtuluş Savaşı'ndaki bir zaferin veya Türk inkılablarıyla ilgili önemli bir olayın yıl dönümü, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması, Geçit Töreni gibi fırsatlardan yararlanarak Sosyal Bilgiler konularına karşı öğrencilerin ilgisini uyandırır ve bu konulara ilgi duymaları sağlanır. Ayrıca gazetelerde, dergilerde çıkan uygun yazı ve resimlerle öğrencilerin dikkatini çeker.

18-Öğretmen, tarihi bir olay, Kurtuluş Savaşı veya Türk inkılablarının herhangi bir yönü üzerinde dururken, bu olayların çevredeki izlerini araştırır ve çocukların dikkatini bunlar üzerine çeker. Atatürk, hayatının herhangi bir safhasında okulun bulunduğu yerde bulunmuş, oradan geçmiş ve orada bir kongre toplamış, bir beyanname yayınlamış, bir nutuk söylemiş veya Türk inkılablarının önemli bir safhasını başlatmış ise okulun bulunduğu yerde onun adına bir anıt varsa, bir binaya, bir caddeye, bir meydana adı verilmiş ise bunlar üzerinde durur.

19-Öğretmen, Osmanlı Devletinin son yıllarda nasıl geri kaldığını, parçalanıp yok olma durumuna geldiğini ve bu şartlarda Atatürk'ün önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti'nin nasıl kurulduğunu, geliştiğini öğrencilere kavratır; bu maksatla Atatürk ilke ve inkılabları üzerinde önemle durur.

20-Konuların işlenişinde kavramlar, ilgili olduğu konu ile birlikte verilir.

21-Konularda olayların geçtiği yer, zaman, devlet yada ilgili kişi adları belirtilir.

22-Tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakarlık ve kahramanlıkları örnek olaylarla kavratılır.

23-Öğretmen, tarih konularını işlerken olayların seyrinden çok neden-sonuç ilişkisi üzerinde durur, varsa günümüze etkilerinden söz eder, ayrıntı sayılabilecek tarih, yer ve kişi isimlerini ezberletmez.

Aynı şekilde öğretmen, coğrafya konularını işlerken, ayrıntılı sayılabilecek yer adları ve devamlı değişen istatistik verileri ezberletmek yerine, coğrafi olayların neden ve sonuç analizleri üzerinde durur, sözü edilen olayların farklı dağılışı nedenlerini açıklar. Gerekli olan yer adları ve istatistiklerin en tipik olanlarını seçer,

istatistikleri grafikler şeklinde işleyerek dersi sevimli hale getirir ve dersi kolaylaştırır.

24-Öğrencilere, yurdumuzun doğal kaynaklarının tükenmez olmadığı, bunlardan gelecek nesillerin de yararlanacağı, Dolayısıyla bunların korunması ve verimli kullanılması gerektiği bilinci kazandırılır.

25-Türkiye'nin coğrafi bölgeleri işlenirken;

a.Karadeniz Bölgesi konularında, Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı ile Milli Mücadelemizin başlamış olduğu vurgulanır, Kastamonu'dan bahsederken şapka ve dolayısıyla kılık kıyafet inkılabından bahsedilir.

b.Marmara Bölgesi konusunda, Boğazların önemine ve Lozan Antlaşmasının bu konudaki sonuçlarına ile daha sonra yapılan Montrö (Montreux) Sözleşmesine de yer verilir.

c.Ege Bölgesi işlenirken, Milli Mücadele yıllarında bu bölgede yapılan savaşlar ve sonuçlarından bahsedilir.

ç.İç Anadolu Bölgesi konusunda, Sivas Kongresi ve önemi, Atatürk'ün Ankara'ya gelişi, Sakarya Meydan Muharebesi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ve Ankara'nın Başkent oluşunun coğrafi nedenleri üzerinde durulur.

d.Akdeniz bölgesi konusunda Atatürk'ün Hatay'ın ana vatana katılmasına verdiği önemden söz edilir.

e.Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri konularında, Erzurum kongresi, ile bu kongrede alınan kararların önem ve sonuçlarına yer verilir; ayrıca bu bölgeler incelenirken bu bölge halkının, Milli Mücadele Sırasındaki kahramanlıkları açıklanır.

26-Yurdumuzun jeopolitik konumunun önemi ve bunun doğurduğu sonuçlar üzerinde durulur.

27-Türkiye'de nüfus konusu işlenirken, Atatürk'ün eğitime verdiği önem, yeni Türk alfabesinin kabul edilmesi ve okuma yazma seferberliği üzerinde önemle durulur.

28-Türkiye'nin ekonomisi konusu işlenirken; Lozan Barış Antlaşması ile kapitülasyonların kaldırılması ve bunun ekonomik yönden sonuçları açıklanır. Atatürk'ün tarım, endüstri ve madencilik alanında yapılması gerekenler hususundaki görüşler belirtilir.

29-Konuların işlenişinde, yalnız ders kitapları ile yetinilmez, öğrencinin seviyesine uygun çeşitli kaynaklardan da yararlanır. Böylece, öğrencinin araştırma yapması ve bunu alışkanlık haline getirmesi sağlanır.

30-Konuların işlenişinde yalnız anlatım ve soru-cevap teknikleriyle yitilmeyip konuların özelliğine göre münazara, örnek olay incelemesi, problem çözme gibi öğrenciyi aktif kılan, onu araştırmaya ve incelemeye sevk eden tekniklere de başvurulur.

31-Öğrencilerin, çalışma ortamları -yalnız derslikler değil- aile, okul, çeşitli topluluklar, kitaplıklar, müzeler, sergiler vb. yerleri de kapsar. Öğrencilere bu yerlerde incelemeler, gezi, gözlem ve ilgili kişilerle görüşmeler de yaptırılır.

32-Öğretmenin belirleyeceği bazı ünitelerde küme çalışması yöntemi uygulanır. Bu suretle öğrencilerin; çeşitli kaynaklardan bilgi elde etme ve bilgilerini başkalarına sunma yolları, yardımlaşma, işbirliği yapma, birlikte çalışma, eleştirel düşünme, başkalarının görüşlerine saygı duyma, gruba katılma, grubu yönetme, kendine güvenme, sorumluluk alma, topluluk karşısında konuşabilme vs. becerileri gelişir.

33-Konulardaki önemli tarihi olaylar, öğrencilerle birlikte tarih şeridinde işlenerek onlarda zaman kavramı geliştirilir.

34-Tarihi tablolar, resimler, kartpostallar incelenip bunlarla konular somutlaştırılır. Resimler ünite köşelerinde veya okulun çeşitli yerlerinde sergilenir ve gelecek yıllarda da kullanılacak albüm haline getirilir.

35-Programda araç listesinde belirtilen harita, video, yerküre, kaset, film, film şeridi, slaytlar vs. eğitim araçları donatım merkez müdürlükleri ile Film-Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığından sağlanarak konuların işleniş sırasında yeri geldikçe etkili bir biçimde kullanılır. Konularla ilgili bulunabilen eğitim araç ve gereçlerinden -bilgisayar, CD ve disketlerden yararlanır.

36-Konuların işlenişinde, "yakından uzağa, somuttan soyuta, basitten karmaşığa" ilkesine uyulur.

37-Konuların özelliklerine göre ilgili haritalar ve atlaslar üzerinde gerekli çalışmalar yapılır. Ayrıca gerekli bilgiler, dilsiz haritalar üzerine işlenir.

38-Ders kitaplarında yer alan istatistiki bilgiler ile bunlara dayalı olarak hazırlanan harita, grafik ve şemaların en son verileri içermesine dikkat edilir ve çalışmalar buna göre yapılır.

39-Öğretmen, ders kitaplarında yer alan milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, lâik ve hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici ve bu değerlerle ilgili ders konularını sevdirici okuma parçalarından dersin işlenişi sırasında araç olarak yararlanır.

40-Öğretmen, geçmiş uygarlıkları anlatıp tarihi kalıntılar üzerinde dururken öğrencilere, o devirden kalmış yurda ve insanlığa hizmet etmiş, orada doğmuş ve orada yaşamış Türk büyüklerinin müzelerde korunan yazılı ve yazısız eserleriyle araç-gereçleri incelettirir.

41-Öğrencilerin davranışlarındaki gelişmeler ve edindikleri alışkanlıklar gözlenir, kazandıkları bilgiler, çeşitli teknikler ve ölçme araçları ile ölçülür.

42-19.06.1995 tarih ve 2433 sayılı Tebliğler Dergisi ile 15.07.1996 tarih ve 2457 sayılı Tebliğler Dergisinde yer alan "Atatürkçülük ile ilgili konular", bütünüyle ve bütün yönleriyle 4,5,6,7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programı içinde aynen geçerlidir (Vural,1999).

Ek 5: Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişi İle İlgili Genel Açıklamalar

1-İlköğretim okulunun 4. ve 5. sınıf ders konuları tarih, coğrafya, ve vatandaşlık bilgisi olma üzere çok yönlü bir bütün olarak işlenmelidir.

2-Sosyal Bilgiler dersine ait konular, programda birleştirilerek üniteler halinde verilmiştir. Ünitelerin işlenişinde programdaki sıraya uyulması zorunluluğu yoktur. Öğretmen, bunlar arasında gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir.

3-Sosyal Bilgiler dersinde öğretmen, çevre özelliklerini de dikkate alarak programda verilmiş olan konuları daha değişik şekillerde birleştirip sınıfına ve bulunduğu yere uygun üniteler yapabilir veya verilmiş olan üniteleri, çevresine ve sınıfına uygun daha fazla parçalara ayırabilir.

4-Ünitelerin işlenmesinde "yakından uzağa" ilkesine uyulmalıdır. Öğretmen çocuğa bulunduğu çevreyi incelemekle işe başlatmalı ve yakından uzağa,

görülenden görülmeyene geçerek onun görüş ve düşünüş ufkunu derece derece genişletmelidir. Bunun için önce çocuğun içinde yaşadığı il, bölge, sonra yurt ve dünyaya geçilmelidir.

5-Sosyal Bilgiler dersinin vatandaşlıkla ilgili konuları işlenirken sadece ilgi uyandırmak ve bilgi vermekle yetinilmemeli, öğrenciler, verilen bilgileri uygulayabilme ve duyguya gelişme, güçlenme olanağına kavuşturulmalıdır. Örneğin, öğretmen kanuna ve kurallara, milli gelenek ve göreneklere uymanın önemini kavratmakla beraber, bu hükümlerin uygulanmasına da çocukları sevk etmeli; bir yandan sokağı temiz tutmanın vatandaş için bir ödev olduğunu telkin ederken, öbür yandan da çocuklara sokağın temizliğini bozacak hareketlerden sakınmayı öğretmelidir.

Öğretmen, çocukları daha okulda iken milli ödevlerini bir yandan öğrenmeye, bir yandan da yapmaya alıştırmalıdır. Biz okul hayatında iken çocukları ülkemizin sorunlarına karşı ne kadar ilgilendirir, kendilerine düşen ödevleri ne kadar yapmaya alıştıırırsak, hayata atıldıkları zaman milli işlere karşı ilgilenmelerini, milli ödevlerine karşı canla başla sarılmalarını da o kadar sağlamış oluruz.

6-Sosyal Bilgiler dersinde ele alınacak üniteler, öğrencilerin ilgileri bugünkü ve yarınki ihtiyaçları dikkate alınarak ortaklaşa hazırlanmalıdır.

7-Bu derste öğrencilere gereksiz bilgi vermekten, özellikle ezberden kaçınılmalı, onlara günlük yaşayışlarında veya ileriki hayatlarında yararlı olacak bilgiler verilmelidir.

8-Sosyal Bilgilerde öğrencilerin, milletimize karşı güven ve takdir duygularını kuvvetlendirmek için gereken gayret harcanmalı ve Atatürk'ün "Türk, Övün, Çalış Güven" ve "Ne Mutlu Türküm Diyene" sözleri bu çalışmaların temeli olmalıdır.

9-Bu dersin öğretiminde yalnızca soru-cevap ve anlatıma değil, çeşitli metotlara yer verilmelidir. Özellikle öğrenciyi kendi kendine aktif yapan ve onu araştırmaya ve incelemeye sevk eden metotlara öncelik verilmelidir.

10-Bu dersin öğretiminde yalnız ders kitapları ile yetinilmemeli, öğrencinin seviyesine uygun çeşitli kaynaklardan yararlanılması, böylece öğrencinin araştırma yapması ve bunu alışkanlık haline getirmesi sağlanmalıdır.

11-Öğretmen üniteleri işlerken çalışmalara ve hazırlıklara bizzat katılmalı, öğrencilerin çalışmalarını kolaylaştırmalı ve onlara rehber olmalıdır.

12-Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin öğrenme ve çalışma yerleri, yalnız dersane değil, çeşitli alanlardır (Aile, okul, çeşitli topluluklar, kitaplıklar, müzeler, sergiler, kazılar vb.)

13-Ders konuları işlenirken, mümkün olduğu kadar ifade dersleri ile ilgi kurulmalıdır.

14-Ünitelerin değerlendirilmesinde, çeşitli değerlendirme yollarına başvurulmalıdır (Ünite çalışmaları sırasında çocukların davranışlarındaki gelişmelerin ve edindikleri alışkanlıkların gözlenmesi, öğrencilerin kazandıkları bilgilerin çeşitli testlerle ölçülmesi gibi).

15-Ünitelerin işlenmesinde çocukların yalnız hafızalarına baş vurulmamalı, onları iyi görmeye, gördükleri üzerinde iyi düşünmeye ve değerlendirmeye alıştırmalı, onlarda çevrelerine ve çevredeki olaylara karşı merak ve ilgi uyandırmalıdır.

16-Ünitelerin işlenmesinde, gezilerden, ziyaretlerden, canlı ve cansız kaynaklardan, hazır olarak elde edilebilecek veya öğrenciler tarafından yapılabilecek araçlardan faydalanılmalı, uygun olan konular öğrencilere dramatize ettirilmelidir.

17-Milli ve dini bayramlar, mahalli özellik gösteren kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar ve belirli günler, zamanında ele alınmalı, anlam ve özelliklerine, çevrenin sınıfça veya okulca üzerinde durulmalıdır. Öğretmen bu konulara karşı öğrencilerin ilgisini çekerek, gazete ve dergilerdeki bu olaylarla ilgili yazılardan resimlerden, istatistiklerden ve grafiklerden yararlanmalıdır.

18-Bu derste, öğrencilerin yapacakları işleri arkadaşlarıyla beraber planlamalı ve bu plan çerçevesinde bazı sorumluluklar almaları üzerinde önemle durulmalıdır.

19-Bu derste, çocuğun kişisel görüşlerine ön planda yer verilmelidir ve bunlar değerlendirilmelidir.

20-Sosyal Bilgiler dersi, herşeyden önce topluluk halinde yaşayan insanların saygı, sevgi ve anlayış duyguları içinde iş birliği yapmalarını ve birbirlerinin

düşüncelerine saygı göstermelerini, birbirlerinin başarılarını takdir etmelerini benimsetmelidir.

21-Öğretmen, fertlerin yeteneklerine uygun işe ve mesleğe sahip olmalarının önemini belirtmeli, insanın hangi meslekte olursa olsun işini en verimli şekilde yapmasının bir ödev olduğunu öğrencilere telkin etmelidir.

22-Öğretmen, her işte hürriyet havası içinde disiplinin ve karakterin önemli rolünü belirtmeli ve çocukları disiplinli çalıştırmayı ve onları sarsılmaz bir karakterle yetiştirmeyi iş edinmelidir.

23-Öğretmen, vatandaşlık bilgisi konularını öğrencilere kavratmak için okulun içinde ve dışında geçen olaylardan yararlanmalı, yararlandıklarını öğrencilere de aktarabilmek için onları sık sık hayatla karşı karşıya getirmelidir. Örneğin, öğretmen okulda herkesin yararlanması için yetiştirilmiş olan ağaçlara ve çiçeklere öğrencilerden birinin zarar vermesinden hareket ederek bunun herkese zararı dokunduğunu belirtmelidir. Dolayısıyla her işte topluluğun zararına dokunacak surette hareket ederek genel hayatta ne kadar büyük zararlar meydana geleceğini göstermeli ve bu gibi işlerden öğrencilerin sakınmalarını sağlamalıdır. Yine okulda öğrencinin bir pencere camı kırması, oturduğu sırayı lekelemesi, bozması, duvarları kirletmesi, okulun kitaplarını yırtması ve kaybetmesi, tebeşiri gereksiz yere kirletmesi gibi olaylardan başlayarak öğretmenin devlet mallarına zarar vermenin kötülükleri üzerinde öğrencileri düşündürmesi, devlet malını kendi malımızdan fazla korumanın nasıl milli bir görev olduğunu öğrencilerde inanç haline getirmesi gerekir

24-Bu ders konuları işlenirken öğrencilere, özellikle bugünkü insan ve toplum hayatının zamanla değiştiği kavratılmalıdır. Öğretmen çocukların gittikçe büyümekte, ihtiyaçlarının ve yaşayışlarının değişmekte olduğuna, yeni doğumlar, ölümler, evlenmeler, yer ve mesken değiştirmeler yüzünden aile hayatında ne gibi değişiklikler olduğuna dikkat çekmelidir. Bulunulan şehirde şurada, burada yeniden dükkanlar, çeşmeler, evler yapılması, sokaklar açılması, ağaçlar yetiştirilmesi, bahçeler, sinemalar, tiyatrolar, su, gaz ve elektrik getirilmesi, fabrikalar açılması, yol yapılması, otobüs işletilmesi, demir yolu yapılması, telefon şebekesi kurulması, radyo ve televizyon getirilmesi gibi yeniliklerin o çevrenin hayatında ne gibi değişiklikler yaptığı üzerinde durmalı, bugünün dünden farklı olduğunu öğrencilere kavratılmalıdır. Bu değişikliklerin karşılaştırılmasını daha eski zamanlara doğru

götürerek bugünkü hayatın eski zamanlardaki hayata göre değişmiş olduğunu vurgulamalıdır. Yine öğretmen, bugünkü yaşama şartlarının şimdiki gibi olmalarını, gittikçe değiştiğini, bugünkü uçak, tren, otobüs gibi taşıtların her birinin hangi sıra ile insanlar tarafından kullanılmaya başlandığını kavratmaya çalışmalı; aydınlatma, haberleşme, giyinme gibi yaşama ihtiyaç ve araçlarının ayrı ayrı devirlerde uğradığı değişiklikleri çocukların anlayacağı bir dille açıklamalı ve mümkün oldukça başka devirlerde ayrı ayrı şekiller alan bu gibi yaşama araçlarının asıllarını, modellerini veya resimlerini öğrencilere inceleterek ve yaptırarak onlara bu hususta fikirler vermelidir. Öğretmen, bu yaşama araçlarının yalnız değiştiklerine çocukların dikkatlerini çekmekle kalmamalı, araçların gelişmesinin insan ve toplum hayatı üzerinde yaptığı etkileri de çocuklara kavratmaya çalışmalıdır. Öğretmen, toplum hayatında insan gücünün, insan zekasının gittikçe daha rahat, daha mutlu bir hayat sağlamak için yüzyıllardan beri güçlükleri yenmeye çalıştığını, elde edilen her yeni aracın ve her yeni başarının nasıl yüzyıllar boyunca birbirinin ardından gelen kuşakların çalışmalarının ürünü olduğunu çocuklara kavratmalıdır.

25-Zaman zaman atalarımızın bizlere bıraktığı tarihi eserlerin önemleri üzerinde durulmalı, bunların korunması kadar bakım ve temizliklerinin de önemli olduğu belirtilmelidir. Yalnız tarihi eserlerin değil, bugün bir sorun haline gelen denizlerimizin, güzel doğamızın, cadde ve sokaklarımızın kirletilmesi üzerinde de önemle durularak bunların her zaman bakımlı ve temiz tutulması gerektiği belirtilmelidir.

26-Öğretmen her fırsattan yararlanarak Türklerin tarihte oynadıkları rolü belirtmeli, askerlik, hukuk, idare, ilim, sanat ve fen alanlarında başka milletlere örnek olduğunu göstermelidir.

27-Öğretmen, saltanatın son yıllarında memleketin nasıl geri kaldığını, parçalanıp yok olma durumuna geldiğini ve bu durumda Atatürk'ün önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti'nin nasıl kurulduğunu, geliştiğini çocuklara kavratmalı, bu maksatla Atatürk inkılapları ve amaçları üzerinde önemle durulmalıdır.

28-Öğretmen tarihi bir olay, Kurtuluş Savaşı, veya Türk inkılaplarının herhangi bir yönü üzerinde dururken bu olayların, çevredeki izlerini araştırmalı ve çocukların dikkatlerini bunlar üzerine çekmelidir. Atatürk birinci dünya ve Kurtuluş Savaşları sırasında Türk devriminin herhangi bir safhasında okulun olduğu yerde

bulunmuş, oradan geçmiş ve orada bir kongre toplamış, bir beyanname yayınlamış, bir nutuk söylemiş veya Türk inkılabının önemli bir safhasını başarmış ise okulun bulunduğu yerde O'nun adına bir anıt varsa, bir binaya, bir caddeye, bir meydana adı verilmiş ise bunlar üzerinde durulmalıdır.

29-Öğretmen, geçmiş üzerinde dururken, çocuklara o devirde kullanılan eşyayı, araçları, sur, kale, cami, çeşme, köprü, ev ve kitaplık vb. yerleri veya bunların resimlerini inceletmeli, tarihi tablo veya sinemalardan yararlanmalıdır.

Öğretmen tarihi eserlerin ve anıtların Türk tarihinin birer belgesi olduğunu çocuklara kavratmalı, bunları yıkılmaktan, bozulmaktan ve yabancı ellere geçmekten korumanın milli bir görev olduğunu benimsetmelidir.

30-Öğretmen, çevreyi tanıtmak, yurdun yaşama şartlarını tanıtmak ve bu şartların iyileştirilmesi üzerinde onları düşündürmek amacıyla öğrencilere yakın şehir, kasaba ve köyler arasında gezi imkânları hazırlamalı ve bu suretle öğrencilerin içten bir yakınlık duygusuyla vatandaşlarını tanımalarını ve onlarla yardım ve işbirliği ruhuyla kaynaşmalarını sağlamalıdır.

31-Öğretmen, Sosyal Bilgiler dersinde geçen tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi ile ilgili terimlerin çocuklar tarafından iyice kavranmasına özel bir önem vermelidir.

32-Öğretmen, öğrencilere, Türk demokrasinin ilkelerini, Türk vatandaşlarının demokratik düzen içindeki kişisel sorumluluklarını, Türk demokrasinin korunma yollarını kavratmalıdır.

33-Ders kitaplarında yer alan istatistiki bilgileri ile bu bilgilere göre hazırlanan grafik ve şemalar en son verilere göre hazırlanarak değerlendirilmelidir (Vural,1999).

Ek 6: İlköğretim Mihver Derslerde Coğrafya Üniteleri

İlköğretim okullarında 1. 2. ve 3. sınıflarda Hayat Bilgisi, 4. 5. 6. ve 7. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersi mihver ders olarak okutulmaktadır. 8.sınıfta T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi, 7. ve 8. sınıfta da Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi olarak ayrılmaktadır. İlköğretim okullarının 1. 2. ve 3. sınıflarında okutulan

Hayat Bilgisi derslerinde Fen Bilimleri ile Sosyal Bilimlere ait konular yer almaktadır.

Tez konumuz Sosyal Bilgiler dersinin Coğrafya üniteleridir. Ancak 4. sınıfta başlayan Coğrafya bilgilerine temel teşkil edecek Hayat Bilgisi dersi konularına da burada temas edilecektir.

1.İlköğretim I. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Coğrafya Konuları

ÜNİTE 6: GÜNEŞ VE DÜNYAMIZ

A-Dünyamız

- 1- Dünyamızın Şekli
- 2- Dünyanın Üzerinde Neler Var?

B-Doğal Afetler ve Korunma yolları

- 1-Deprem ve Korunma yolları
- 2-Sel Baskınları ve Korunma Yolları
- 3-Yangınlar ve Korunma Yolları

Not: B şikkı konuları 17 Ağustos Marmara depreminden sonra, 2506 sayılı Tebliğler Dergisi ile programa ilave edilmiştir.

C-Güneş

D-Gece ve Gündüz

E-Hava Durumu

2.İlköğretim II. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Coğrafya Konuları

ÜNİTE 10: DÜNYA VE UZAY

A-Gökyüzünde Gördüklerimiz

- 1-Güneş
- 2-Ay

B-Dünyamız

- 1-Dünyamızın Hareketleri
- 2-Mevsimler

C- Yeryüzü

- 1-Karalar

2-Sular

D-Deprem ve Korunma Yolları

- 1-Deprem Nedir?
- 2-Depremın Yol Açabileceği Zararlar
- 3-Depremın Zararlarından Korunma Yolları
- 4-Depremın Yol Açabileceği Diğer Afetler

Not: D şıkkı konuları 17 Ağustos Marmara depreminden sonra, 2506 sayılı Tebliğler Dergisi ile programa ilave edilmiştir.

3.İlköğretim III. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Coğrafya Konuları

ÜNİTE 4. YAŞADIĞIMIZ YER

A-Yönler

- 1-Ana Yönler
- 2-Ara Yönler
- 3-Yönlerin Bulunması

B-Okulumuz

- 1-Okulumuzun Yeri
- 2-Okulumuzun Çevresi

C-Mahallemiz

- 1-Evimizin Yeri
- 2-Evimizin Çevresi
- 3-Mahallenin Yönetimi

D-Köy

- 1-Köyün Özellikleri
- 2-Köyün Yönetimi

E-İlçemiz ve İlimiz

- 1-İlçe ve İlin Özellikleri
- 2-İlçe ve İlin Yönetimi

F-Çevremizdeki Turistik Yerler ve Doğal Güzellikler, Çevremizdeki Eski Yerleşim Yerleri

G-Yaşadığımız Çevrede Bizim İçin Çalışanlar.

ÜNİTE 8: DÜNYA VE UZAY

A-Dünyamız ve Ay

Not: Bu konuya 17 Ağustos Marmara depreminden sonra, 2506 sayılı Tebliğler Dergisi ile programa Doğal Afetler ve Korunma Yolları konusu ilave edilmiştir.

A-Güneş Sistemi

B-Uzay

C-Uzay Araştırmaları

4.İlköğretim IV. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konuları

ÜNİTE 2: YAKIN ÇEVREMİZ

A-Yakın Çevremizi Tanıyalım

- 1-Yakın Çevremizi Tanımanın Önemi
- 2-Sokağımız, Caddemiz, Mahallemiz, Köyümüz
- 3-Yönler
- 4-Pusula ve Diğer Yöntemlerle Yönlerin Belirlenmesi
- 5-Kroki, Çizimi ve Yararları
- 6-Ölçek ve Ölçek Çeşitleri

B-Plân

- 1-Plân ve Kullanım Alanları
- 2-Sınıfımızın Plânını Yapalım

ÜNİTE 3: İLİMİZ VE BÖLGEMİZİ TANIYALIM

C-Harita ve Çeşitleri

- 1-Harita ve Çeşitleri
- 2-Haritanın Yönleri
- 3-Harita Özel İşaretleri
- 4-Haritadan Yararlanma
- 5-Atlas Kullanımı ve Atlastan Yararlanma

D-Yurdumuzun Hangi İl ve Bölgesinde Yaşıyoruz?

E-İlimiz ve Bölgemizin Doğal Özellikleri

1-İlimiz ve Bölgemizin Yeryüzü Şekilleri

2-İlimiz ve Bölgemizde İklim ve Doğal Bitki Örtüsü

F-İlimiz ve Bölgemizde Nüfus ve Yerleşme

G-İlimiz ve Bölgemizde Ekonomik Hayat

1-Tarım

2-Hayvancılık

3-Su Ürünleri

4-Orman ve Orman Ürünleri

5-Madenler ve Enerji Kaynakları

6-Sanayi

7-Ulaşım, İletişim

8-Ticaret

9-Turizm ve El Sanatları

H-İlimizde Yaşanmış Önemli Tarihi Olaylar

I-İlimiz ve Bölgemizin Bulunduğu Çevrenin Korunması ve Güzelleştirilmesi

1-En Az Bir Ağaç Dikelim ve Ormanları Koruyalım

2-Doğal Güzelliklerimiz, Milli Parklarımızı ve Ormanlarımızı Koruyalım

5.İlköğretim V. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konuları

ÜNİTE 3: GÜZEL YURDUMUZ TÜRKİYE

A-Yurdumuza Genel Bakış

1-Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Yeri

2-Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Yerinin Önemi

B-Yurdumuzun Doğal Durumu

1-Yeryüzü Şekilleri

2-İklimi ve Etki Alanları

3-Doğal Bitki Örtüsü

4-Akarsuları ve Gölleri

5-Yurdumuzu Çevreleyen Denizler ve Genel Özellikleri ile Bunlardan Sağlanan Yararlar.

6-Türkiye'nin Kara Sınırları ve Genel Özellikleri

C-Doğal Çevremizin Önemi ve Sorunları

1-Doğal Çevremiz ve Önemi

2-Çevre Sorunları ve Sonuçları

D-Çevre Sorunlarının Çözümü

1-Çevre Sorunlarının Çözümünde Bize Düşen Görevler

2-Çevre Sorunlarının Çözümünde Devlete Düşen Görevler

E-Doğal Afetler ve Korunma Yolları

1-Depremler ve Korunma Yolları

2-Erozyon ve Önleme Çalışmaları

3-Sel Baskınları ve Önleme Çalışmaları

4-Toprak Kayması ve Önleme Çalışmaları

5-Çığ ve Buna Karşı Alınabilecek Önlemler

6-Yangınlar

7-Doğal Afetlerde Söylentilerin Kaynağı, Etkileri ve Alınabilecek

Önlemler.

8-Doğal Afetlerde İnsan ve Çevre Sağlığının Korunması

Not: 7. ve 8.maddeler 17 Ağustos Marmara depreminden sonra Kasım 1999'da yayınlanan 2506 sayılı Tebliğler Dergisi ile uygulamaya konulmuştur.

6.İlköğretim VI. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konuları

ÜNİTE II. COĞRAFYA VE DÜNYAMIZ

A-Coğrafya

1-Coğrafyanın Konusu

2-Coğrafya Öğrenmenin Gerekliği

B-Dünyamız

1-Dünyamızı Tanıyalım.

2-Dünyanın Hareketleri ve Sonuçları

3-Kıtalar

4-Okyanuslar

5-Dünya Üzerinde Her Hangi Bir Yerin Coğrafi Konumun Belirlenmesi

C-İnsanlığı Tehdit Eden Bazı Önemli Olaylar

1-Dünyamızda Bazı Canlı Türlerinin Yok Olmasının Doğal Dengeye Etkisi

2-Doğal Kaynakların Bilinçsizce Tüketilmesi

3-Savaş, Açlık ve İsraf

4-NBC Silahları İle Mayınların Kullanımı

5-Bazı Bulaşıcı Hastalıklar

6-Eğitimsiz Nüfus ve İşsizlik

D-20. Yüzyılda Bilim ve Teknolojide Meydana Gelen Bazı Gelişmeler ve Önemli Olaylar

1-Nükleer Enerji

2-İletişim Teknolojileri

3-Uzayın Keşfi

4-Ulaşım Teknolojileri

5-Silahsızlanmaya Gidilmesi

6-Doku ve Organ Nakli

ÜNİTE 6: TÜRKİYEMİZ

A-Yurdumuzda Nüfus ve Yerleşme

1-Yurdumuzda Nüfus

2-Yurdumuzda Yerleşme

B-Yurdumuzda Ekonomik Hayat

1-Tarım

2-Hayvancılık

3-Su Ürünleri

- 4-Orman Ürünleri
- 5-Madenler ve Enerji Kaynakları
- 6-Sanayi
- 7-Ulaşım
- 8-İletişim
- 9-Ticaret
- 10-Turizm

C-Yurdumuzda Eğitim Sanat ve Spor

- 1-Yurdumuzda Eğitim
- 2-Yurdumuzda Sanat
- 3-Yurdumuzda Spor

7.İlköğretim VII. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konuları

ÜNİTE 1: TÜRKİYE’NİN COĞRAFI BÖLGELERİ

A-Coğrafi Bölge ve Bölüm

- 1-Bölge, Bölüm ve Yöre
- 2-Türkiye’de Coğrafi Bölgeleri Oluşturan Etmenler

B-Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri ve Bölümleri

- 1-Karadeniz Bölgesi
- 2-Marmara Bölgesi
- 3-Ege Bölgesi
- 4-Akdeniz Bölgesi
- 5-Güneydoğu Anadolu Bölgesi
- 6-Doğu Anadolu Bölgesi
- 7-İç Anadolu Bölgesi

C-Türkiye’nin Stratejik Durumu

- 1-Türkiye’nin Jeopolitik Yeri ve Önemi
- 2-İç Tehdit
- 3-Dış Tehdit

4-Yurt Sergisi

ÜNİTE 7: YURDUMUZUN KOMŞULARI VE TÜRK DÜNYASI

A-Yurdumuzun Komşuları

- 1-Bulgaristan
- 2-Yunanistan
- 3-Suriye
- 4-İrak
- 5-İran
- 6-Azerbaycan-Nahcivan
- 7-Ermenistan
- 8-Gürcistan
- 9-KKTC

B-Türk Dünyası

- 1-Bağımsız Türk Cumhuriyetleri (Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan)
- 2-Asya'da Türklerin Yaşadığı Başlıca Diğer Ülkeler ve Yerler (Afganistan, Tacikistan, Doğu Türkistan, Rusya Federasyonunun Asya Kesimindeki Özerk Cumhuriyetler)

3-Avrupa'da Türklerin Yaşadığı Diğer Ülkeler ve Bölgeler

4-Türkiye Dışında Yaşayan Vatandaşlarımız

C-Ulusal ve uluslararası Kuruluşlar

- 1-Ulusal Kuruluşlar
- 2-Uluslararası Kuruluşlar